

СПИСАНИЕ ЗА БИБЛИОТЕЧНА ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

БИБЛИОТЕКА

ИЗДАНИЕ НА НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

3-4'2006

ГОДИНА XIII

ISSN 0861-847X

СПИСАНИЕ ЗА БИБЛИОТЕЧНА ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

БИБЛИОТЕКА

ГОДИНА ХШ. 3-4'2006

ГЛАВЕН РЕДАКТОР АЛЕКСАНДРА ДИПЧИКОВА

РЕДАКТОР ПЕТЪР ВЕЛИЧКОВ

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ: АЛЕКСАНДЪР ДИМЧЕВ, АНЕТА ДОНЧЕВА,
АНИ ГЕРГОВА, АНТОАНЕТА ТОТОМАНОВА, БОРЯНА ХРИСТОВА,
ДОНКА ПРАВДОМИРОВА, ЕЛЕНА ЯНАКИЕВА, ЕЛИСАВЕТА МУСАКОВА,
НИНА ШУМАНОВА, СТОЯНКА КЕНДЕРОВА

ДИЗАЙН АНИ КОЛЧЕВА

ПЕЧАТНИ КОЛИ 6,25. ФОРМАТ 16/70 X 100. ТИРАЖ 360.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“. 1037 СОФИЯ. бул. „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“ 88

ТЕЛЕФОНИ НА РЕДАКЦИЯТА: 988 28 11 (304, 287, 206). E-mail dipchikova@nationallibrary.bg

ПЕЧАТНИЦА НА НБКМ. СОФИЯ 2006

РЪКОПИСИ НЕ СЕ ВРЪЩАТ. ISSN 0861-847X

ANNALS

OF THE

AMERICAN
SOCIETY
OF
ETHNOLOGY
AND
LINGUISTICS
PUBLISHED
BY THE
AMERICAN
MUSEUM OF
NATURAL
HISTORY
NEW YORK
1900

СЪДЪРЖАНИЕ

Събития

БОРЯНА ХРИСТОВА

5 „БЪДЕТЕ ПРЕБЛАГОСЛОВЕНИ, О ВИЙ,
МЕТОДИЙ И КИРИЛ...“

МАРИЯ АРГИРОВА-ГЕРАСИМОВА, ЦВЕТАНА
СТАЙКОВА, ЕВГЕНИЯ СТАНЧЕВА

ДОСТОЙНО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ЦЕНТРАЛ-
НАТА БИБЛИОТЕКА НА БАН В ДНИТЕ НА
НАЦИОНАЛНАТА БИБЛИОТЕЧНА
СЕДМИЦА

8

9 ОБРЪЩЕНИЕ НА СЪЮЗА НА БИБЛИОТЕЧ-
НИТЕ И ИНФОРМАЦИОННИТЕ РАБОТНИЦИ

11 ДА ПОДАРИМ
КНИГА!

ЕЛИ ПОПОВА

12 С МОДЕРНИ БИБЛИОТЕКИ -
ДОСТОЙНО В ЕВРОПА

Професия

ЕВГЕНИЯ РУСИНОВА

БИБЛИОТЕКАТА В ЕПОХАТА НА

14 ГЛАБАЛИЗАЦИЯТА - ПРОБЛЕМИ НА
ПОДХОДА

ЕЛИ ПОПОВА

СЛУЖЕБНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ В ОТДЕЛ
„ОФИЦИАЛНИ ИЗДАНИЯ“ - ПОЛЗВАНЕТО
ИМ ПО ХРОНОЛОГИЧЕН, ТЕМАТИЧЕН И
ЕЗИКОВ ПРИЗНАК

21

Експертна помощ

ЛОЗИНКА АХЧИЙСКА, БОРЯНА ТАБАКОВА

26 ДОПЪЛНЕНИЯ КЪМ „ТАБЛИЦИ
НА ДЕСЕТИЧНАТА КЛАСИФИКАЦИЯ“

Кръгозор

СВОБОДНА ВРАНЧЕВА

31 АРХИТЕКТУРАТА НА БИБЛИОТЕКИТЕ -
МИТОВЕ И РЕАЛНОСТ

Юбилей

МИЛЕН КУМАНОВ

42 ВЕЛЧО КОВАЧЕВ ЗА...
ВЕЛЧО КОВАЧЕВ

Минало

МАРИЯ МЛАДЕНОВА

СПИСАНИЕ „УЧИЛИЩЕН ПРЕГЛЕД“ И
РОЛЯТА МУ ЗА РАЗВИТИЕ НА

49 БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕТО ОТ НАЧАЛОТО
ДО СРЕДАТА НА 40-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК

Новини от СВУБИТ

КОНСТАНТИНА НЕДКОВА

58 В ЕВРОПА - С НАЙ-ДОБРОТО
ОТ ТРАДИЦИИТЕ

НАДЯ ВЛАДИМИРОВА

60 ИНФОРМАЦИОННО РАЗНООБРАЗИЕ
НА СВЕТА

Чуждопит

СИЛВИЯ КРЪСТЕВА, ВИОЛЕТА ХРИСТОВА

62 ДА ОТКРИЕМ ТВОРЕЦА
В СЕБЕ СИ

Пишат ни

НИКОЛИНА МАНЧЕВА

66 ЖИВЕ ОГЪНЯТ В НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ
„ХРИСТО БОТЕВ“

Отклик

НИКОЛА КАЗАНСКИ

ХУМАНИТАРНАТА БИБЛИОГРАФИЯ -

68 ХУМАНИТАРЕН ПОРЯДЪК НА
ИНФОСФЕРАТА

Дискусивно

КОНСТАНТИНКА КАЛАЙДЖИЕВА

75 ЩЕ СЪБУДИ ЛИ ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПРИНЦ
СПЯЩАТА КРАСАВИЦА

Предстоящо

МИЛКАНА БОШНАКОВА

КНИГА IX НА „ОБЗОР НА АРХИВНИТЕ

90 ФОНДОВЕ, КОЛЕКЦИИ И ЕДИНИЧНИ
ПОСТЪПЛЕНИЯ, СЪХРАНЯВАНИ В БИА“

Лица

РЕНИ ЙОТОВА

93 БИБЛИОТЕКАТА -
ПРОСТРАНСТВО НА СВОБОДАТА

„БЪДЕТЕ ПРЕБЛАГОСЛОВЕНИ, О ВИЙ, МЕТОДИЙ И КИРИЛ...“

ПРОФ. Д-Р БОРЯНА ХРИСТОВА,
ДИРЕКТОР НА НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

Днес не можем да си представим София и Националната ни библиотека без паметника на нашите първоучители – светите братя Кирил и Методий. Вече няколко поколения българи свързват ученическите си години и с тържествата за 24 май с него, и с пространството пред най-старата и привлекателна българска културна институция. И аз самата емоционално и сантиментално съм обвързана с този сим-

вол на духовното начало на България. Постъпих на работа в НБКМ на 1 май 1975 г., а няколко дни по-късно, тъкмо на 24 май, беше открит и монументът, с автор известния наш скулптор Владимир Гиновски (р. 1927 г.) и архитект Ив. Иванчев. Две години по-късно – през 1977 г., бяха монтирани под краката на солунските братя и буквите на двете български азбуки – кирилицата и глаголицата. Поради спецификата на

тогавашния ни културен и духовен живот, който не зачиташе стародавните традиции, обаче паметникът така и не беше осветен. Сигурно затова на всеки 24 май валеше като из ведро. Много пъти съм си мислела за освещаването на това скъпо за всеки софиянец място и ето, че тази година мечтата ми се осъществи. Със съдействието на Столична община и лично на кмета на София – г-н Бойко Борисов, на 24 май паметникът беше осветен. Тържествената празнична литургия бе водена от Негово високопреосвещенство владиката Неофит, чийто дълбок и мощен глас стигна до всеки от хилядите, дошли да се поклонят пред равноапостолите. За празничната атмосфера допринесе и

ангелогласното пеене на хора на катедралния храм „Св. Александър Невски“. Кулминацията дойде с изпълнението на „Многая лета“ и след това на „Върви, народе възродени“ от хора на Музикалната гимназия „Л. Пипков“, подреден на стълбите на библиотеката. Беше така красиво, че много хора се просълзиха. А после и познати, и непознати ме спираха, за да ми благодарят за истински празничната атмосфера, която са почувствали. А и денят се случи най-хубавият и най-слънчевият за 2006 г. досега.

Създателите на а-бе-то ни заслужават да ги почитаме като светци и дачим не само 24-ти, но и 11 май – църковния им празник. Те са канонизира-

ни от Православната църква още през Х век, а и не случайно преди десет години папа Йоан Павел II ги обяви за светци-покровители на Европа. Култът

към тях, започнал още през IX в., е култ към писмеността и книгата – най-голямото българско достойние през вековете.

ДОСТОЙНО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ЦЕНТРАЛНАТА БИБЛИОТЕКА НА БАН В ДНИТЕ НА НАЦИОНАЛНАТА БИБЛИОТЕЧНА СЕДМИЦА

МАРИЯ АРГИРОВА-ГЕРАСИМОВА,
ЦВЕТАНА СТАЙКОВА, ЕВГЕНИЯ СТАНЧЕВА

Под мотото „Библиотеката – инвестиция в бъдещето“ за първи път в нашата страна се проведе Национална библиотечна седмица, организирана от Съюза на библиотечните и информационните работници, под патронажа на г-н Георги Пирински – председател на 40-то Народно събрание. Кампанията целеше да привлече вниманието на законодателната, изпълнителната власт и на обществото към настоящето и бъдещето на българските библиотеки и към техните възможности да заемат ключова роля в развитието на информационното общество.

По този повод на 12 май т.г. в Големия салон на Българската академия на науките се проведе презентация и Ден на отворените врати на Централната библиотека на Академията. Гости бяха представители на научни и обществени библиотеки в София и страната, на висши учебни заведения, подготвящи библиотечни и информационни кадри, библиотекари и сътрудници на институтите на БАН, както и представители на медиите.

Директорът на Централната библиотека – ст.н.с. д-р Динчо Кръстев, откри презентацията, представяйки ос-

новните направления в дейността ѝ днес, като очерта и перспективите на бъдещето ѝ развитие по пътя на изграждане на дигитална библиотека. В своето изложение той подчерта, че ЦБ има възможност и занапред да бъде естественият български технологичен лидер в библиотечно-информационната среда.

Ст.н.с. д-р Мария Аргирова-Герасимова запозна присъстващите с историческото развитие на Централната библиотека и на нейната мрежа, като подчерта, че техният дългогодишен път на развитие и натрупан опит са базата за по-нататъшното им развитие и просперитет.

Издателската дейност на Централната библиотека на БАН беше обект на изложението на ст.н.с. д-р Цветана Стайкова, която подчерта, че традицията да се издават теоретични трудове, справочници и библиографии от сътрудниците на Централната библиотека е заложена още в началните години на дейността ѝ, но тя е жива и днес. Тя акцентира върху последните издания на Централната библиотека – справочниците, излезли от печат през 2005 г., „Българска академия на науките. Членове и ръководство 1869–2004“ и „Биб-

лиотеките на БАН. Справочник 2005“.

Заместник-директорът на ЦБ на БАН Събина Анева представи обновената уеб-страница на Централната библиотека и он-лайн каталога на Академичната библиотечна мрежа, както и 8 он-лайн бази данни, до които имат достъп потребителите на библиотеката (пълнотекстови: SwetsWise, EBSCO Host, SpringerLink, e-Library и справочни: SCOPUS, WDI Online, GDF Online, Faculty of 1000 Biology). Те дават възможност за достъп до близо 9 500 публикации от 400 издателства, до 20 000 научни издания и над 4000 списания. Така изследователите имат възможност да ползват 15 000 заглавия от научни реферирани списания и общо 600 000 документа. Специализирана информация предоставя порталът за най-

стойностните публикации в областта на биологията, чиято селекция и оценка е направен от над 2000 водещи учени в биологичните науки.

Единственият у нас електронен каталог на микрофилми на средновековни ръкописи беше представен от Явор Милтенов - сътрудник на Централната библиотека на БАН. Каталогът дава възможност на специалистите да бъдат информирани и да ползват микрофилмите, независимо къде се намират оригиналите на средновековните ръкописи.

Подготвените и предоставени на участниците материали по повод презентацията допълват богатия спектър на информационните възможности на Централната библиотека на Българската академия на науките..

Обръщение на Съюза на библиотечните и информационните работници

В историческото развитие на страната библиотеките са играли важна роля като центрове на българската духовност, култура, образование и наука и пазители на писменото културно наследство. Днес те са водещи информационни институти, осигуряващи широк достъп на всички слоеве от обществото до най-ценните образци на българската и световната култура и до съвременните постижения на цивилизацията.

Библиотеките ежедневно работят в полза на българските граждани, независимо от тяхното образование, вероизповедание и социално положение. Те създават условия за интелектуална свобода, равен достъп до информация и откриват пътя към новите информационни технологии. Така те се превръщат във важно условие за успех в динамичния информационен свят.

В България функционират над 6000 библиотеки от всички видове: национална, регионални, общински и читалищни библиотеки, училищни и университетски библиотеки, към научни организации, специализирани библиотеки. В тях работят над 7000 библиотекари, които правят достъпен света на

познанието, заключен в книжовното богатство и глобалната мрежа, помагат на хората от всички възрасти да откриват нужната им информация.

С участието в международните информационни мрежи, библиотеките разпространяват информация за българската книжовност по света.

Нашите библиотеки разполагат с потенциала да партнират на законодателната и изпълнителната власт за развитието на гражданското общество, защото са:

- динамични средища за опазване и достъп до книжовното наследство за популяризиране на българската книга и на вековната ни култура;
 - в ключова позиция при изпълнението на националните програми за електронно правителство, електронно образование и обучение през целия живот;
 - модерни обществени центрове за информация и основни пунктове за достъп до интернет във всяко българско селище;
 - притегателно място за нашите деца и центрове за целенасочено насърчаване на четенето и интереса към книгата;
 - в помощ на хората в неравностойно положение и тяхната интеграция в обществото;
 - партньори в развитието на предприемачеството, осигурявайки достъп до информация за иновации и програми за бизнеса.
- За да бъде успешно това партньорство, библиотеките се нуждаят от:
- дългосрочна национална стратегия за тяхното развитие;
 - включването им в действащите и бъдещите стратегически и програмни документи за развитието на образованието, науката, културата и информационното общество;
 - осъвременяване на нормативната база и хармонизирането ѝ с европейските препоръки и директиви;
 - целеви инвестиции в изграждането на национална библиотечно-информационна мрежа и технологичното им обновление;
 - организационна и финансова подкрепа за създаване на българска електронна библиотека.

Призоваваме всички български граждани, политици, интелектуалци, държавни органи и неправителствени организации да се присъединят към нас отговорната кауза: опазвайки традициите, да обновим българските библиотеки, чиято мисия е неотменно свързана с бъдещето на нашата нация и на младите хора.

ДА ПОДАРИМ КНИГА!

На 10 май т.г. в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ стартира Националната дарителска кампания „ДАРИ КНИГА“ по идея и под патронажа на Президента на Република България г-н Георги Първанов.

Кампанията има за цел да прикани българите да възродят добрата традиция за даряване на книги на близки, роднини и приятели, особено на 11 май – Деня на Св. Равноапостоли Кирил и Методий, и на 24 май – Деня на българската просвета и култура и на славянската писменост.

Президентът Георги Първанов призова издатели, бизнесмени, писатели и интелектуалци да се включат в дарителската кампания за подпомагане на читалищни, училищни и други наши библиотеки.

Началото на кампанията постави Народната библиотека, която по повод на 150-годишнината от учредяването на първите възрожденски чита-

лица предостави в дар 500 тома нови книги на различни библиотеки в страната. Своята подкрепа обявиха и 27 от водещите български издателства, както и дарители като Българският червен кръст, КОКА-КОЛА, „Рийдърс дайджест“ и др.

До 6 юни т.г. в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ бяха събрани над 107 000 тома, от които 75 000 дари Вестникарска група „България“. Тази благородна инициатива се радва на голяма подкрепа от страна на редица издателства, които дариха изключително ценни и полезни издания. Включиха се и много граждани.

Екипът, който обработва даренията в Народната библиотека, разпределя книгите за над 147 читалища, включително и за 19 училищни библиотеки. С предимство са трите първи български читалища – в Свищов, Лом и Шумен, които празнуват своя 150-годишен юбилей.

С МОДЕРНИ БИБЛИОТЕКИ – ДОСТОЙНО В ЕВРОПА

ЕЛИ ПОПОВА

На 8 и 9 юни т.г., в зала 7 на НДК се състоя XVI национална годишна конференция на СБИР. Нейното успешно провеждане стана възможно благодарение на подкрепата, която СБИР получи от Делегацията на Европейската комисия в България, Министерството на културата и няколко фирми, които са постоянни партньори на съюза в неговата нелека мисия да утвърждава авторитета на библиотечната професионална общност в българското общество. Помощ, изразена в материали и издания за участниците, предоставиха Информационният център на Европейския съюз и Центърът по европейска ситика към АУБ.

По традиция беше избрана актуална тема, която в навечерието на присъединяването на България към Европейския съюз можеше да бъде само една – европейското бъдеще на българските библиотеки. Министърът по европейските въпроси и европейската интеграция – г-жа Меглена Кунева, прие поканата на СБИР и стана патрон на националната конференция. Сърдечното послание, изпратено от нея до участниците в конференцията, повдигна духа и самочувствието на библиотечните специалисти. За добрата атмосфера допринесе и вниманието от страна на председателя на 40-то НС г-н Георги Пирински към професионалната общност, изразено в приветствие

към форума. Гост на конференцията беше зам.-министърът на културата г-жа Надежда Захаријева, която също намери добри и точни думи за мястото на библиотеките в развитието на страната, за тяхната важна роля в европейското бъдеще на България.

В така избраното заглавие – „С модерни библиотеки – достойно в Европа“, бяха заложени и констатации, и желания, и положителни примери, и надежди, и много въпроси. Цялата богата палитра от аспекти и подходи към темата, от емоции и нагласи намери отражение в изключително наситената, доста натоварена тежка програма, събрана в ден и половина.

При подготовката на конференцията впечатление направи огромният интерес, проявен от библиотечната гилдия. Предложенията за изказвания представляваха много интересни и различни по съдържание вписвания в темата, в аспекти и насоки. Докладите бяха обхванати от шест панела в рамките на три сесии, подредени по определен начин, за да осигурят обща схема и определена логика в разкриването на тази богата, многопластова и разностранна тема.

В общия план прозвучаха важни аспекти от развитието на Комуникационната стратегия на правителството, представени от г-н Димитър Пехливанов, главен експерт в отдел „Европейска комуникация“ на Дирекция „Инфор-

мация, връзки с обществеността и европейска комуникация“ към Министерството на външните работи – национален координатор на Комуникационната програма на Европейския съюз. Г-жа Шикова – директор на Информационния център на ЕС, завладя аудиторията с интересно, запомнящо се представяне на информационната политика на ЕС. Даденият, богат на съдържателни акценти, успешен старт продължи с изследването за готовността на българските библиотеки да се включат в информационното общество на обединена Европа. Този изключително наситен с факти и статистически данни материал предизвика много въълнения и със сигурност ще бъде обект на интерпретации в много посоки, на неговите данни ще се позовават редица бъдещи стратегии по отношение на българските библиотеки.

С висока стойност бяха материалите, които представиха развитието на българското библиотечно образование в контекста на европейските изисквания; добрата практика, постигната в обучението чрез съвместни проекти и образователни форми по европейски модел.

Група доклади, посветени на процесите на синхронизация и стандартизация на библиотечните дейности в България с международната практика, които са условие за успешен информационен обмен, изградиха пълната картина на международното присъствие на българските библиотеки.

В рамките на добрата българска библиотечна практика се отбелязаха изключително интересни международни проекти, които подчертаха ролята на библиотеките в открояването на бъл-

гарското културно наследство, отразиха постиженията на библиотеките и постигнатото от тях присъствие в европейското информационно и културно пространство. Бяха дадени примери и на добрата практика на европейските библиотеки. Гости на форума бяха колеги от Словения, които представиха един успешен библиотечен софтуер – системата COBISS и нейните приложения.

Едва ли в рамките на съобщение може да се побере пълната информация от наситената програма на конференцията. Може би сборникът с материалите от форума ще компенсира донякъде колегите, които не са имали възможност да присъстват на форума.

Завършвайки информацията си за събитието, искам да се върна към думите на г-жа Шикова. Вземайки повод от заглавието на един от докладите – „Съвременният библиотекар с лице към Европа“, тя каза: „За мен библиотекарят е нашето лице пред Европа.“

Не можем да говорим за информационно общество и икономика на знанието, без да осигурим съвременно развитие на библиотечната система. Конференцията показва, че хората, ангажирани с този процес, имат много широко поле за дейност и доста задачи, но посоката е правилна и са налице добри постижения. Предстоящата работа трябва да се свърши без отлагане, с ефективна стратегия, с висок професионализъм и отговорност от всички.

И, за да направя отново връзка с европейската тема, в заключение бих цитирала думите, изричани в трудни моменти от Жак Делор – един от строителите на обединена Европа: „Продължаваме, продължаваме, продължаваме...“

БИБЛИОТЕКАТА В ЕПОХАТА НА ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА – ПРОБЛЕМИ НА ПОДХОДА

ЕВГЕНИЯ РУСИНОВА

Много се говори каква трябва да бъде библиотеката на съвременността. И макар съотношението между отделните параметри да не е напълно осмислено, в колегията съществува сравнително единодушие по основните ѝ намерения. Изразено обобщено, тя трябва да бъде:

1. Напълно автоматизирана.
2. Да се развива в духа на либералната концепция за библиотечно обслужване.
3. Да потребява маркетинг.
4. Да е виртуална.

Тази, общо позитивна позиция към настоящето и бъдещето не подлежи на дискусия. Не може да има алтернатива. Няма и никакви критики. Наличието ѝ обаче не гарантира автоматично успешното функциониране на българската библиотека в условията на преход, а и след него. Тя е само една представа, която се изпълнява от отделните библиотеки, всяка както я разбира и както може.

Да посрещаш новото възторжено е израз на емоционална страна в характера. Радостта от срещата с виртуалната библиотека, с предизвикателствата на глобалните промени, глобалното общество и глобалната информация е своеобразен щит пред стреса, могъщ източник на тонус в сблъсъка с ежед-

невните проблеми. И всичко в представата за успешното бъдеще би било на мястото си, ако възторжените визии почиват на реални основи. Защото визиите са само пожелания, ако не се основават на съответните прецизно изработени прогнози. Каквито естествено няма, защото нито има кой да ги изработи, нито кой да ги организира.

Не бих взела на прицел възторжеността и оптимистичната представа, ако реалността не носеше често пъти горчиви разочарования. Без да задълбавам, ще посоча само няколко подобни: грандиозният проект НАБИМ останал действително грандиозен, но повече като проект; Националната научна конференция на СБИР'2004 г. показва, че дори в областта на законодателството твърде малко е направено и твърде много трябва да се направи; либералната концепция без пари, без организация, без реални параметри е в състоянието на прекрасно, но увяхнало цвете(1).

Възторзите, а от друга страна, оплакванията изразяват отношение към съвременната ситуация, характеризират начина, по който тя се възприема. Какви обаче са параметрите на ситуацията, измеренията на новите условия, тези на момента и онези на утрешния ден? Откъде тръгваме, през къде ми-

наваме за глобалното бъдеще? Кой може с чиста съвест да отговори, че притежава ясна представа, че знае измеренията на процеси и тенденции и състоянието на библиотечните ресурси? Свидетели сме на различни промени, на сътресения, дори на кризисни моменти. Виждаме и нови тенденции, наблюдаваме успехи. Досега, в годините на прехода, припознавахме различни средства за промяна, често съвсем произволно заимствани оттук и оттам: кой където успял да отиде, да види, да разбере(2).

Вместо кръгове в застояла вода, каквито периодично предизвикваме с доклади, статии или изказвания, може би е назрял моментът да се внесе яснота какъв ресурс имаме на разположение, какво ни е нужно, какво и къде се е изменило в библиотечната система и около библиотеките за годините на прехода.

Три елемента подлежат на всестрани анализ, ако трябва да се отговори на въпроса за мястото на библиотеката в „глобалното“ време и дали по отношение на българските библиотеки то вече е дошло. Накратко, нужна е анамнеза на:

а) самата библиотека – нейните ресурси, персонал, ниво на библиотечно-библиографските знания в колегията;

б) аудиторията – не само библиотечните потребители, но и потребителите на различните видове информация въобще, както и нагласата на общественото мнение към книгата, четенето, библиотеката;

в) промяната като тенденции – държавната политика в областта на образованието, културата, книгоиздаването,

информационната сфера; тук е и разпределението на технологиите, тяхното ранжиране, държавните и обществени приоритети спрямо тях.

За да си отговорим на въпроса къде сме ние в съвременната ситуация, нужни са няколко съгласувани изследователски стъпки. Първата е свързана с определяне на параметрите, по които ни трябва информация. Втората се състои в провеждане на изследвания по събиране на самата информация. Третата – в систематизиране на сведенията и изработване на хипотези за бъдещето (процес на изработка на прогнози).

Всяко проучване на актуалното състояние на библиотеката е свързано с реален, а не фиктивен отговор за характера на съвременната ситуация. Оттук произтича първата трудност пред изследователя. За да се изгради картината на моментното състояние на библиотеката и на потреблението на нейните услуги, изисква се да се отчитат ред параметри, намиращи се в сложна, не само пряка, но и опосредствена взаимовръзка. При това – за многолико, намиращо се в бързо променимо състояние общество, изпитващо много силно влияние на вътрешнобългарски и международни тенденции, с бързо променящи се приоритети; общество белязано от най-различни мимолетни или дълготрайни моди. Трансформации в ценностната система, действието на социални фетиши, ролята на общественото мнение и др. динамизират и усложняват обстановката.

За да се локализира реалното актуално място на библиотеката (и се прогнозира бъдещата ѝ функция, съответно място), наред с отговора на множес-

тво въпроси, трябва да се знае и мястото ѝ в обществото, сегмента в обществените информационни потребности, който тя задоволява. Простичко казано: трябва да се извърши анализ на ситуацията. Обработени статистически сведения и материал от конкретни социологически проучвания са едно от решаващите условия да се получи инвариантна на ситуацията картина. Със забележката, че става дума за социологически проучвания (анкетирание, интервюта и т. н.); провеждани при стриктно спазване на методиката и с възможно най-висока степен на достоверност.

Посочените анализи обаче обикновено се подценяват. Една от основните причини за пренебрегването им е, че са „трудоемки“ и изискват значителни материални средства. Не без значение е и разпространеното в колегията недоверие към тях, недоверие както към събрания материал, така и към интерпретацията му. Провеждането на съответните проучвания на околната среда и на библиотечната ситуация изисква ясни изходни позиции, овладяна изследователска практика, познаване на различните методи и методики. В разглежданото отношение една от най-слабите стъпки е в областта на изграждането на хипотези и тяхното верифициране. Нагаждането на получените резултати около желаната от нас картина е достойно за окайване, което в значителна степен обяснява недоверието в претендиращите за социологически изследователски библиотечни подходи.

Без изследване на ситуацията обаче не е възможно да се вземат каквито и да е дългосрочни управленски реше-

ния, да се осъществява стратегически мениджмънт, както и да се провеждат маркетингови и PR програми. И ако използването на някои PR средства може да мине без съответните проучвания на ситуацията (колкото и некоректно да е това), приложението на маркетинга в библиотечната работа не е възможно без познанията за средата.

Обобщено казано, във все по-усложняващата се и динамизираща се среда библиотеката ще може да се адаптира само ако разполага със значителна, добре систематизирана и пряко свързана със съответната ситуация информация. При това информация, която показва ситуацията и нейните фактори цялостно, взаимосвързано, в динамиката ѝ. Информация, условно отнасяща се до ресурсите на библиотеката, кадровите ѝ възможности, интересите на публиката, но и до образа на библиотеката в обществото, както и до готовността на библиотечния персонал за действие при съответните условия. Без такава основа за действия всяка прогноза би звучала повече или по-малко утопично. Бихме могли да се запитаме, например, откъде е почерпана увереността, категоричността на следния текст:

„В следващите години ще нараства значението на библиотеките като опорни средища за: предоставяне на информация; обучение на населението за работа с новите информационни технологии; подпомагане и развитие на бизнеса; подобряване качеството на живот на хората и преодоляване на социалните противоречия“ (3).

Не бива да се samozаблуждаваме, мислейки, че библиотеката в глобал-

ното общество ще има друго място и мисия, много по-различно и по-важно от моментното и че това място ще зависи от романтичните ни представи и от нашето субективно, еднолично желание. Либералната концепция за библиотеката, както и обявяването на библиотеката за основна институция на гражданското (демократичното) общество не решава абсолютно нищо. Посланието, съдържащо се в нея, е с неопределен получател: във всеки случай получател, който не е потребител. Тъкмо неясността по отношение на библиотечната аудитория, подценяването на нейното проучване води до състоянието на болезнено разминаване. Библиотеката праща посланията си към имажинерен получател (който по презумпция трябва да се намира в политико-управленска плоскост), а не към своя реален и потенциален потребител. Оттук произтичат и значителна част от трудностите, свързани с изработване на представа, на концепция, на актуални програми за действията на библиотеката в глобализиращите се условия.

Оцеляването, приспособяването и развитието на библиотеката в новите, усложняващи се и непрекъснато променящи се условия преминава през възприемането на очевидното, а не на желаното и прилагането на решения, които неотменно (задължително) произтичат от реалната ситуация.

С риск да бъде банална, но защото често очебийността не е на почит, ще акцентирам върху общовалидната постановка:

- Библиотеката в значителна степен е саморегулираща се система.

- Библиотеката като такава е способна да се адаптира.

Адаптация, гъвкавост и преобразяване са три функции, чието актуализиране в условията на преход позволява да се пристъпи към изработването на краткосрочни и дългосрочни прогнози, на стратегически планове, на различни по обхват и с различен превес на теоретичното и практическото начало концепции.

За да определим мястото на библиотеката в глобализиращите се условия не е нужна нито нова библиотечна философия, нито някаква политическа ориентация, а само да си припомним многофункционалните възможности на библиотеката. Съобразно с постановката за саморегулиране и адаптацията, въпросът, който стои пред библиотечната колегия, е: какви изменения настъпват в основните функции на библиотеката на съвременния етап?

Можем да твърдим, че в обозрим темпорално план основните четири функции на библиотеката няма да изчезнат, макар и както изглежда да се трансформират значително. Образователната функция продължава да заема стабилно място сред предлаганите от библиотеката услуги, и съответно, да се радва на значително внимание. В определени аспекти обаче информацията отстъпва на заден план. Тенденцията е плод както на глобалните промени в комуникационната сфера, така и резултат на причиненото от липсата на средства и оперативност изоставане на библиотеките от изискванията на потребителите. От своя страна, културната и рекреационната функция все повече се сближават.

Една значителна свободна ниша за развитие на библиотечните функции е свързана с използване (но и обновяване!) на традициите и съчетаването им с модерни чужди практики. Естествената функция на читалището като културен център в наши условия намира интересни допирни точки с работата на библиотеки – културни центрове от САЩ, както и в програмната работа с различни групи от населението, например на швейцарските библиотеки. Застъпваната от някои наши специалисти представа за библиотеките като информационни центрове за населението може да се осъществи на база читалищни библиотеки. Това е едно от възможните направления за актуализиране на информационната функция на библиотеките, особено на ниво някои общности, както и в определени, териториално обособени сфери (например в село, квартал и т.н.)(4).

Резултатна дейност в библиотечната сфера е възможна само при избор на рационален подход. Неговото основно съдържание е оперативност, съчетана с балансираност, отлично познаване на ситуацията, поглед и реална преценка върху чуждия опит.

Няма да крия, че предпочитанията ми са насочени към по-масови, а не към уникалните случаи, към практичната страна (технологията на библиотечната дейност), а не към общите констатации и пренесените главно в политически актуален план тезиси. Библиотеките в България не се изчерпват с тази на Американския университет в Благоевград, нито с Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“. Без съмнение първата би могла да бъде ета-

лон за библиотечно развитие, съобразно американската библиотечна практика, стига, разбира се, и у нас да възтържествува американската библиотечна и университетска система. Втората във всички случаи е еталонна и уникална в битността си на национална библиотека на страната, национален библиографски център и архив на българската книга. Но тъкмо тези ѝ функции не позволяват значителна част от опита ѝ да се приложи по места. От друга страна не отричам полезността от обсъждането на теми като библиотеките и социалната промяна, библиотеките и гражданското общество, библиотеките и формирането на демократична политическа култура и др. подобни. Тяхното третиране обаче няма да се отрази върху библиотечните технологии, няма и респективно функционално значение.

Подходът, който ни е нужен, трябва да се съобразява преди всичко с условията, съответно библиотечните функции в малки средища, при учениците и по отношение на други общности, които обичайно биват изпускани от внимание. Практиката в последните години обаче свидетелства, че различни дейности, програми, прояви и подходи на библиотеки като Народната библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив, РБ „Стилиян Чилингиров“ – Шумен, РБ „Сава Доброплодни“ – Сливен, РБ „Захари Княжески“ – Ст. Загора, РБ „Петко Р. Славейков“ – В. Търново и РБ „Пенчо Славейков“ – Варна могат да се използват успешно като елементи на адаптиращата се към условията и средата библиотечна стратегия(5).

Библиотеките (мисля, че в колегия-

та цари единодушие по този въпрос) се стремят да изразят своето място в обществото. Това тяхно място зависи от няколко основни фактора, два от които са изключително важни:

- а) средствата;
- б) организацията.

Проблемът за подхода в библиотечната дейност в голяма степен се свежда до организацията. Тя е пряко свързана с изискванията на потребителите и ресурсите на библиотеките. Организация, в която реално, а не формално присъстват маркетингът и PR технологиите. Организация, отчитаща мозаечността на условията, пъстротата на средата, спецификите на възможностите. Съвсем естествено ще е да има мозаечност в подхода на съвременната библиотека към окръжаващите я проблеми.

Необходимият подход, погледнат от съвременната ситуация, е подход, отчитащ многообразието и спецификите, базиран върху опит от различни ситуации и от различни видове библиотеки. Подход аналитичен, базиращ се на социологически изследвания, на социално-психологически анализи и на реални количествени данни. Много аспекти от този подход сме припознавали през годините. Може дори да се каже, че „добре забравеното старо“ е актуално и на съвременния етап. Рационалност пред фиктивност, реалност пред утопичност, безпристрастност пред емоционалност, прагматичност пред ефимерност, модност и политически пристрастия – чрез подобни антитези можем да представим необходимия подход към промените, които стоят пред библиотеката в глобалното време.

Бележки

1. Ситуацията в библиотечната сфера, видяна през призмата на законодателството, може да се проследи в отделни текстове в: **Библиотеките** и промените в съвременното българско законодателство : СБИР, XI V ННК: С., [2005]. Проблемите, които годините на преход поставят пред добре организираната и плавно функционираща национална библиографска система вж. в: **А. Тотоманова**. Националната библиография на България в изменящата се информационна среда – края на XX и началото на XXI век. Автореферат. С., 2006, с., 19, 21, 25, 28, 35 и т.н.

2. Други наблюдения и очертани приоритети, различни от изложените тук, но кореспондиращи с тях вж. в: **А. Дончева**. Кой и как извърши реформи в библиотечното дело на страната за последните 10 години? // Библиотечната система в България. X ННК СБИР. С., 2001, 16-20. Ср. с: **А. Дипчикова**. Национални и професионални отговорности при изграждането на библиотечната система // Пак там, 13-16.

3. Резолюция на участниците в Международната конференция „Библиотеките, гражданското общество и социалното развитие“. (София, 14-17.XI.2002) // СБИР. Бюлетин, 2002, 2, с. 21 (т. 2 от резолюцията).

Въпросът за избор на подход изпъква с цялата си острота при съпоставка на цитирания императивно-оптимистичен текст с констатациите на Х-П. Тун (1995 г.) за германските публични библиотеки, които след Втората световна война не успяват да се наложат като източник на информация и да завоюват място на основен елемент при информационното обслужване на съответния регион: вж. **Н. Терзиева**. Институцията университетска библиотека // Библиотека, 2000, № 5, с. 7.

4. За една от представите за ролята на библиотеката като информационен център в български условия в: **Д. Стойкова**. Нови акценти в справочно-информационната дей-

ност на съвременната общодостъпна библиотека // Библиотека, 1994, N 7–8, 19–22. Същата. Сътрудничество между библиотеката и училището – възможности и перспективи // Библиотечното сътрудничество – настояще и бъдеще. Идеи и проекти за изследвания в областта на писмената комуникация. СБИР, XIII ННК. Доклади. С., 2004, 67–70.

5. За опит, подходи, програми и др. при-

носи към адаптирането на библиотеката условията на бурно изменящата се съвременна ситуация например вж в: **Сл. Шопов**. Първата картотека // Книгата – бъдеще време в миналото?! С., 2004, 323–328 ; **Е. Георгиева**, **Кр. Игнатова**. Библиотечно партньорство – нова библиотечна политика // Библиотечното сътрудничество – настояще и бъдеще..., 64–66; **Кр. Димчева**. Диалогът с читателите // Пак там, 97–102.

НОВИНИ

Сборна изложба на български екслибриси бе открита на 24 май т.г. в Библиотеката на ООН в Двореца на нациите, Женева.

Експозицията бе организирана от Постоянното представителство на нашата страна към ООН и службата за културни дейности към организацията. Тя се вписа в програмата за световната декада за ограмотяване – приоритет на световната организация за периода 2003-2012 г. Събитието бе под почетния патронаж на генералния директор на службата г-н Сергей Орджоникидзе и бе открита със слово на посланик Петко Драганов.

Изложбата бе експонирана в тържествената зала на библиотеката, където се съхраняват архивите на предшественика на ООН – Обществото народите в продължение на цял месец.

Представени бяха над 100 екслибриса, няколко библиофилски издания и уникалната типографска серия плакати „България“ на художника Жеко Алексиев. Библиотечните знаци са били създадени броени дни преди откриването от студенти в Националната художествена академия. Един от тях остава собственост на Библиотеката на ООН.

Сред многолюдната публика (над 150 души) на откриването присъства и известният познавач, меценат и колекционер на екслибриси – г-н Бенуа Жуно. По негова идея и силно респектиран от високото качество на студентските работи, директорът на Библиотеката на ООН реши през 2008 г. да се организира международен конкурс за изработка на неин екслибрис.

СЛУЖЕБНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ В ОТДЕЛ „ОФИЦИАЛНИ ИЗДАНИЯ“ – ПОЛЗВАНЕТО ИМ ПО ХРОНОЛОГИЧЕН, ТЕМАТИЧЕН И ЕЗИКОВ ПРИЗНАК

ЕЛИ ПОПОВА

Документалният поток от служебни издания претърпява промени във времето по редица признаци на неговата характеристика, като същевременно неотклонно е обект на активен читателски интерес. Според БДС 11942-90 „Издания и аудио-визуални материали. Основни видове. Термини и определения“ на тези издания се отрежда място като вид официално издание. Определението гласи: *„ОФИЦИАЛНО ИЗДАНИЕ – Издание, публикувано от името на държавно или обществено учреждение или организация със законодателен, директивен, нормативен или информационен характер.*

Забележка: За официално издание, което се разпространява само в съответното ведомство или отрасъл, се употребява терминът СЛУЖЕБНО ИЗДАНИЕ.“

През 2005 г. беше направено наблюдение на заемането на материали от колекцията на българските служебни издания и от новоорганизираните в началото на същата година фонд от български официални издания. Всъщност идеята за представянето на заетите материали според физическото им място и заслугата за осигуряването на нужната количествена информация е на

Зорица Малинова, която повече от 20 години работи с този фонд и го познава по-добре от всеки друг.

Всекидневно се трупаха впечатления за търсенията и ползването на тези публикации, които предизвикаха нашето професионално любопитство и желание да систематизираме нещата.

Организацията на по-дългосрочното наблюдение беше улеснена от самото разположение на колекцията. Ако трябва да го представим в проценти, то изглежда така: *хранилище „Изгрев“ – таван – подръчен фонд* в читалнята – 70:29:1. Най-голяма част от българските официални издания е изнесена в хранилището в квартал „Изгрев“. Тези публикации бележат началото на организиране на сбирката и включват периода до 90-те години на миналия век. Около 29 % от колекцията обхваща изданията за периода на 90-те години, по-конкретно: 1991/1992–2005. Най-новият и най-малък дял са българските официални издания от началото на 2005 г. насам.

Посочените периоди се характеризират и със съществени промени в каталогизацията на изданията. Това физическо разположение на колекцията, съвпадащо с промените в показатели-

те за характеристика на фонда, даде основание да съберем данните за анализа чрез проследяване на заетите материали по хранилища и сигнатури.

В хранилището в кв. „Изгрев“ се пазят уникални издания от т. нар. „Стар фонд от български служебни издания“. Хронологичният обхват е 1944–1961 г. включително. Обемът на фонда към 1961 г. е бил 42 000 библиотечни единици. По съдържание на документите фондът е универсален. Тази част от изданията се определят и като една от двете поредици на колекцията от служебни издания. Втората такава обхваща изданията за периода 1962–1992 г. Фондът „Български служебни издания“ в пълния си обхват е уникална и особено ценна част от фондовете на НБКМ и има общонационално значение. Дублира се единствено с Архива на българската книжнина, който е неприкосновен и недостъпен за широката читателска аудитория. Интересна част от този фонд, обособен и в хранилището, са документите от заводи, обхващащи периода 1971–1986 г. Количественото изражение на фонда към 1986 г. е 35 000 библиотечни единици. След посочената година отговорността по събирането и съхраняването на такива документи поема ЦНТБ. Българските служебни издания от двете поредици са обработвани групово, класирани са по класификационната схема за големите научни библиотеки и са съхранявани в кутии, където нареждането е хронологично.

Служебните издания за периода на 90-те години на миналия век са продължение на поредицата в по-ново време и са подредени в хранилището на

тавана на библиотеката. Те са също групово обработвани, но класирани вече по Таблицата на десетичната класификация.

В „Инструкция за групово обработка на печатни издания“ от 1959 г. необходимостта от групово обработка на служебните издания се налага поради формата и съдържанието им. Тези публикации се характеризират като „материали, които се търсят рядко, тъй като интересуват ограничен кръг читатели“, но по-нататък, в същия източник се казва: „Обаче по-голямата част от тях запазват или по-точно с течение на времето придобиват документална ценност. След години те стават богат извор за изучаването на съответната епоха и често пъти дават най-преки и ценни сведения за стопанския, политическия и културно-просветния живот на страната. За научния изследовател понякога няколко позиви, ценоразписи, издателски каталози говорят много повече отколкото многотомни съчинения.“ Не бихме да могли да го кажем по-точно, потвърждавайки тази предвидливост на авторите на инструкцията от позицията на времето.

Ползваемостта на фонда от разглежданите дотук служебни издания от хранилището в кв. „Изгрев“ в количествено изражение е 586 бр. издания или това е 25 % от общото количество заети български материали за наблюдаваната година. Ако се опитаме да си представим промените, настъпили в българското общество за последните 15 години във всичките им измерения, интересът, регистриран към старата част от служебните издания, наистина може да се определи като забележител-

но висок. Спрямо общото количество заети библиотечни материали от вида „служебни издания“ – 1716 бр., документите от външното хранилище, респективно за периода до 1992 г., е 34 %. В практиката има и особено показателни случаи, които се запомнят дълго. Например, през 2004 г. само за един читател от хранилище „Изгрев“ са изпълнени 347 бр. служебни издания. Удовлетворяването на читателските търсения и след това връщането на изданията от тази сбирка на място са трудоемки процеси и изискват повече усилия и време от обичайните изпълнения.

Тематичното разпределение на заетите издания е общо за българските издания. Но по вид най-ползваните материали от по-стария фонд са: инструкции в областта на техниката, строителството, безопасността на труда, методически указания в областта на образованието, календари – светски и църковни, сборници от доклади и резюмета от различни форуми. Причините за търсенията са различни: от фактологията, представена в документа, до схемата за създаване на такъв вид издание, а и като база за създаване на актуален по съдържание подобен документ, който да замести стария и т.н. По отношение на външния вид – 90 % от публикациите имат типичното оформление на брошура – ведомствен тип издание, с ограничено читателско предназначение и разпространение. При подбора на изданията за включването им в този фонд превес вземат формалните белези – малотиражни, безплатно разпространявани (без цена), ведомствени материали.

Служебните издания от 90-те години на миналия век продължават да бъдат обект на групова обработка, но класификационната схема е различна – преминава се към Таблицата на десетичната класификация. Полученият за изданието класификационен индекс е съставна част на сигнатурата. Тази част от документите се съхраняват в хранилището на тавана. Те също са отражение на действителността. Променя се външния вид на изданията – те са по-скоро книги, а не брошури. Оформлението, цената и разпространението вече не са водещи в комплектуването на изданията. Постепенно водеща роля заемат съдържателните принципи за подбор – авторска отговорност, тип на изданието. Към фонд „Служебни издания“ се подбират документи с нормативен и ведомствен характер, материали с регионално значение, професионално-производствени издания, програми, съобщения, тезиси и резюмета на доклади от конференции, симпозиуми и семинари, методики, рекламни издания, учебни помагала, които не са свързани с конкретен учебник, учебни програми, справочници, тестове, каталози, класификатори, справочници на специалистите, указатели, устави, ценоразписи, разписания, документи на отделни организации – устройствени правилници, отчети, правилници и т.н.

Беше взето решение за преподреждането на фонда по сигнатури и хронология извън кутиите. Вече физическият вид на документите не налага съхраняването им по досегашния начин, а същевременно освободените кутии са резерв за подмяна и при разреждане на

фонда в хранилище „Изгрев“. Този изключително трудоемък процес се съпровожда от подновяване на сигнатурите, някои допълнения към тях там, където се налага, сигнатурна проверка и сверка на фонда с картотеката на служебните издания.

Към тази своеобразно обособена част от фонда се причислява и колекцията от автореферати с хронологичен обхват от 1968 г. до наши дни, с относителна пълнота до 1992 г. Тези издания са ценни за определен кръг читатели, имайки предвид, че НБКМ не предоставя дисертации.

Потреблението на този фонд включва 1400 библиотечни единици, от които 270 бр. са автореферати, т.е. 60 % от читателските заявки са за служебни издания от 90-те години, а 19 % от тях са изпълнени автореферати. По съдържание тези документи предоставят универсална оперативна нормативна и инструктивна информация.

Развитието на колекцията само по себе си предизвиква предприетите промени по технологията за организацията на фонда от български издания в отдела. Аргументите за това: необходима унификация на обработката на изданията от фонд „Служебни издания“ с останалата част от фондовете. Доближаването на разглеждания документален поток към характеристиката на книгата внесе необходимост изданията да получават индивидуално отразяване и в традиционните каталози (освен в електронния), да бъдат инвентирани и подредени аналогично на останалия фонд на библиотеката – само по сигнатури.

В новозапочнатата колекция се вли-

ват изданията на държавни и национални институции, съюзи, асоциации и организации, които са официални документи за съответните структури, нормативни, инструктивни и статистически издания, национални официални информационни и справочни материали и др. Аналогично на принципите за организация на фондовете в отдела, колекцията се сигнира и разделя и по вид – книги, периодика, СД-та. За разглеждания период от българските официални издания – книги, заявени от читателите, са 245 т., а от продължаващите издания – 114 бр. В проценти съотношението на този фонд сред заетите библиотечни материали е: 15 % от заетите документи, разпределени както следва: книги – 10 %, периодика – 5 %. Засега съвсем недостатъчно е ползването на СД, но една от причините е двустранната липса на положителна нагласа за работа с тези нови носители на информация – в по-голяма степен у ползвателите и в по-малка – у служителите.

Тематичната картина на читателските търсения е в полза на хуманитарната област – икономика, политика, образование, обществен живот. През 2005 г. са ползвани 216 т. от сбирката на пиесите, физически подредена в Читалня № 9. Това е действително активно ползвана част от колекциите на отдела – самостоятелно издадени на офсет пиеси. Според количеството търсения следват: техниката, природните науки, историята и медицината. Съвсем логично 99 % от ползваните материали са на български език.

Читателската аудитория, която се обръща към такива документи, е изк-

очително разнообразна: ученици, студенти, специалисти, преподаватели, научни работници и пенсионери от София и страната. Превес имат българските официални издания и в документите, поръчвани по МЗС.

Открито трябва да отдадем дължимото на високия професионализъм на колегите, работили преди нас, които са запазили фонд с изключително интересни характеристики и зна-

чение. Тези документи оправдават очакванията като ценен източник на достоверна информация и свидетелство на времето. Нашата задача е да преодолеем трудностите и проблемите и на всяка цена да съхраним за поколенията след нас изданията, да ги представим по подобаващ начин в справочния апарат на библиотека-та и да осигурим пълноценно ползването им.

ЛЯТНО ЧЕТИВО

„Настолна книга за читатели и писатели“ съдържа афоризми от известни хора за книгите и литературата. Съставителят Йордан Костурков е подбрал и възхваляващи четене или писането мъдри мисли, но и леко язвителни и дори саркастични мнения по въпроса. Книгата е издадена от „Кралица Маб“ в удобен джобен формат, което позволява да бъде четена навсякъде.

Ето избрани открития от книгата.

Стая без книги е като тяло без душа
Цицерон, римски държавник, писател и оратор

Грешка е да се смята, че книгите са се появили, за да останат при нас завинаги. Човечеството е живяло без книги хиляди и може да реши да живее без тях пак.

Е.М. Фостър, английски писател

При книгите, както и при любовта, ние сме маяни от това, което другите са избрали.

Андре Моруа, френски писател

Никога не давайте книги назаем, защото кой не ви ги връща; единствените книги, които аз имам в моята библиотека, са книгите, които хората са ми давали назаем.

Анатол Франс, френски писател

Аз делея читателите на две категории: тези, които четат, за да запомнят, и тези, които четат, за да забравят.

Уилям Лайън Фелпс, американски педагог и критик

Да издадеш книга със стихове е като да изпуснеш листенце от роза в Големия каньон и да чакаш да чуеш ехото.

Дон Маркуис, американски поет-хуморист

Всеки път, когато издам книга, се чувствам като трапер, заловен от ирокезите. Те всичките са се наредили в две редици с томахавете си и идеята е да тичаш между тях, навел глава, и всеки да ти нанася удар.

Стивън Кинг, американски писател

Когато пиша, аз нямам никого предвид. Зная, че написаното е за хората. Все ще се намери някой да го прочете! И понеже сега е модно да се издигат паметници на незнайния воин, то аз пък пиша за незнайния читател.

Елин Пелин, български писател

Книгите и бракът не вървят добре заедно.
Жан Баптист Поклен, френски комедиограф, по-известен като Молиер

ДОПЪЛНЕНИЯ КЪМ „ТАБЛИЦИ НА ДЕСЕТИЧНАТА КЛАСИФИКАЦИЯ“

ЛОЗИНКА АХЧИЙСКА, БОРЯНА ТАБАКОВА

Предложените класификационни решения са обсъдени от Групата за унифициране на класификационната практика при Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ и приети за използване в Текущата национална библиография. Те са разделени на четири групи.

I ГРУПА. Допълнения въз основа на ПО-ДРОБНО ДЕЛЕНИЕ В УДК (пълни стандартни издания на английски и руски език) ИЛИ ДОПЪЛНИТЕЛЕН ТЕКСТ към същото ниво, които не са включени в изданието на УДК 1985-1991

ИНДЕКС

ДА СЕ ДОБАВИ И:

Общи определители

=943.21

Татарски език

0. Общ отдел

017.2

Каталози на лични библиотеки

Подразделя се по географски принцип, а по-нататък по азбучен ред на фамилните имена на лицето, събирало библиотеката, напр.: Библиотека на Димитър Димов в София. Когато личната библиотека се съхранява в обществена, нейният каталог се счита за каталог на библиотеката. Например, каталогът на библиотеката на Петър Динев е един от каталозите на Народната библиотека „Иван Вазов“ в Пловдив. В тези случаи името на лицето, събирало библиотеката, се изписва след наименованието на библиотеката, напр.:

017.1(497.234)НБИВ, Динев, Петър Николов

1. Философия

129

Преселение на душата.

Въплъщение на душата. Инкарнация и реинкарнация. Безсмъртие.

176.5 Трафик и търговия с жени (етични аспекти)

2. Религия. Теология

291.3 Към забележката:
Свети места, религиозен церемониал, религиозна
символика, мистерии, ритуални убийства

3. Обществени науки

336.714 Инвестиционни дружества
347.96 Към забележката:
Съдебни изпълнители
371.32 Към забележката:
Подготвяне на урока
396.1 Еманципация на жените
Вж и 342.8
396.2 Жени и право
396.4 Възпитание на жените
396.6 Положение на жените в семейството

5. Математика. Естествени науки

514.7 Към забележката:
Кинематична геометрия
519.1 Към забележката:
Дискретна математика
537.31 Към забележката:
Съпротивление и
проводимост в проводници, полупроводници и изолатори

6. Приложни науки. Медицина. Техника. Селско стопанство

616-056.48 Неустойчивост на нервната система.
"Нервен характер"

7. Изкуство. Художествени занаяти. Фотография. Музика. Развлечения. Игри. Спорт

791.43-252 Мултипликационни филми

II ГРУПА. Класификационни решения от практиката на Центъра за национална библиография, взети въз основа на СМИСЛОВО СЪОТВЕТСТВИЕ ИЛИ АНАЛОГИЯ

ИНДЕКС

ТУК СЕ КЛАСИФИЦИРА И:

Общи определители

(093.2)

Регистри (списъци) на лица, обединени по различни признаци, напр.: осъдени, участници във войни и др. п.

(24)

Пещери

(495)

Византия

3. Обществени науки

330.142.22

Банков капитал

343.3/7

Клевета и обида (правни аспекти)

5. Математика. Естествени науки

504.06

Екологичен мониторинг

6. Приложни науки. Медицина. Техника. Селско стопанство

615.825

Кинезитерапия

631.51

Подмятане на стърнищата

7. Изкуство. Художествени занаяти. Фотография. Музика. Развлечения. Игри. Спорт

796.52

Спортно катерене

III ГРУПА. Сложни и съставни индекси и общи определители, изградени по правилата на УДК в ЦЕНТЪРА ЗА НАЦИОНАЛНА БИБЛИОГРАФИЯ

Общи определители

(497.2:282.2)

Реки в България

(497.2:24)

Пещери в България

3. Обществени науки

311:343.9

Криминална статистика

6. Приложни науки. Медицина. Техника. Селско стопанство

615.851:793.9-053.2	Игротерапия на деца
616.13-056.48	Психосоматично изследване (характеристика) на пациенти с коронарна болест
616.33-056.48-053.2	Детски стомашни болести с психогенен произход
617-089.5-031.8-053.2	Анестезия в детската хирургия
617.7-089-053.9	Очна хирургия на възрастни
618.1-056.48	Гинекологични заболявания с психогенен произход
657.012.7	Финансов одит
658.017.2/3	Малки и средни предприятия
659.1:681.324	Онлайн реклама

8. Езикознание. Филология. Литература

82.081:159.954	Психология на литературното творчество
820/899(=924)-1/-9	Художествена литература на евреите по света
859.0(497.2)-93-1	Детска поезия на аромъните в България на аромънски език
886.7(=590)-93-1	Детска поезия на аромъните в България на български език

IV ГРУПА. МЕТОДИЧНИ РЕШЕНИЯ за класифициране на отделни типични случаи

- 1 РЕШЕНИЕ: Класифициране на литература по Приложна статистика
311.1+519.2
- 2 РЕШЕНИЕ: Класифициране на литература за Детекция на лъжата
Да се използва комбинация от следните индекси (според случая):
343.95 ; 340.6 ; 343.98
- 3 РЕШЕНИЕ: Класифициране на литература за Обучение през целия живот (Продължаващо обучение)
Да се използва комбинация от следните индекси (според случая):
37.04 ; 331.36 ; 377.4
- 4 РЕШЕНИЕ: Класифициране на литература по Психосоматична медицина (психосоматично направление в медицината) и психосоматични заболявания
Да се използва комбинация от следните индекси (според случая):
616-056.48
616-02:613.8
616-02:612.821
616-02 :616.89
616-02:159.91
616-02:159.923
616-092.11/19
616.89
159.964.2

616-072.8
615.851

- 5 РЕШЕНИЕ: Когато към индексите 292/299 липсва методичната бележка „Подразделя се като 291“, класификационният индекс може да се изгради с помощта на знака за отношение към деленията на 291, напр. :
299.1:291.3 Религиозни обреди на келтите

НОВИНИ

Великотърновското издателство „ПИК“ издаде книга за Моцарт, по случай 250 години от рождението му, която ще се разпространява безплатно в България. Тя беше тържествено представена в читалнята на РНБ „П. Р. Славейков“ от посланик-съветник Лотър Яшке от посолството на Република Австрия в България. Присъстваха поклонници на великия творец, включително и композиторът Виктор Чучков и диригентът на великотърновския театър маестро Бошнаков.

„Amadeus Genius – звуци, които се обичат“ е антология, в която са включени статии от различни периоди за присъствието на творчеството Моцарт в България, писма, портрети, снимки, рисунки и факсимиле от партитура на композитора, гравюри и афиш на първото представление на операта му „Сватбата на Фигаро“ в Народния театър в София през 1911 г. и творби на известни български автори, посветени на този гений. В книгата има и избрана библиография „Моцарт в България“, включваща по-важните му творби и животът му в дати.

Редактор на този интересен сборник е доц. Радослав Радев, а художникът Борис

Желев е направил великолепна корица.

Като естествен финал на премиерата хор „Кантилена“, с диригент Анета Павлова, изпълни четири негови ноктюрни, а пианистката Лилия Наумова – част от един от най-известните му концерти. Накрая г-н Яшке, който говори добре български език, откри пътуващата фотоизложба от архива на Австрия „Местата на Моцарт във Виена“.

РНБ „П. Р. Славейков“ се присъедини към институциите и фирмите, които помагат на старческия дом във Велико Търново. На 30 март т.г. библиотекарки от отдел „Заемна“ подариха на старите хора списания и вестници. Почерпиха ги с дребни сладки и сок. Разгледаха библиотеката на дома и разговаряха с библиотекарката какви книги предпочитат читателите ѝ, за да им подарят такива занапред. Уточниха с г-н Ковачев – директор на дома, че това е началото на бъдещо сътрудничество. Предвиждат се представяне на нови книги, изложби и срещи.

Бисера Дживодерова

АРХИТЕКТУРАТА НА БИБЛИОТЕКИТЕ – МИТОВЕ И РЕАЛНОСТ

СВОБОДНА ВРАНЧЕВА

Архитектурата на библиотеките съответства на тяхната интегрална същност, основана на единството между книгите и пространствата за тяхното събиране, съхраняване и ползване. Осмислянето на вътрешната и външната организация на сградата, нейния характер, вид, място в града, на символиката на архитектурните форми, обогатява знанието за библиотеките за значението им като институция в различните културни епохи и техните изменения във времето. Като продукт на културата, библиотечните сгради в различните етапи от своето развитие имат архитектурни характеристики, свързани с особеностите в живота на обществото и неговите доминиращи идеи. Защото архитектурата на библиотеките е тясно свързана не само с развитието на институцията, но и на града и неговите културни и социални характеристики. Измененията, които настъпват в композицията и архитектурния образ на сградите, се дължат на развитието на сбирките от текстове и книги, на начина на тяхното съхраняване и ползване, но така също и на историческите промени в градските стилове и в организацията на градските пространства. Като част от световната история на културата и културното наследство, библиотеките носят урбанистични и архитектурни белези, специфични за отделните периоди от развитието на обществото и града.

Както е известно, корените на библиотеката като институция трябва да се търсят във времето и пространството на древността. Тя възниква на определен етап от развитието на обществото и градовете, когато са създадени условия, нужди и възможности за написване, събиране и съхраняване на текстове, важни за светската и религиозна власт и управление. Дълго време библиотеките са били част от дворцови и религиозни ансамбли, не са разполагани в самостоятелни сгради. Такава е библиотеката в двореца на Асурбанипал в Ниневия (1), съдържаща между 5 и 10 хиляди плочки, някои от които са запазени до днес. Подобна е композицията и на известна египетска библиотека, прилежаща към храма Рамесеум (основана през 1300 г. пр.н.е.), от която има съхранени папируси. За библиотеките от този дълъг и величествен период няма реален образ. Тъй като в древността те са част от системата на властта, вероятно са носели белезите и характера на сградите и ансамблите, предназначени за царете и боговете. Предполага се, че тяхната архитектура е била като тази на дворците и храмовете, към които са били изградени - импозантна, с колосални размери и подтискащ човека грандиозен мащаб. Запазените храмове, части от храмови ансамбли, некрополи, статуи, архитектурно-строителни и деко-

ративни елементи, разкритото при археологическите разкопки на градове и дворци, както и някои от вербалните описания, подкрепят идеята за подобен архитектурен образ.

В антична Гърция, дала името на библиотеката, институцията е била част от музейона – култово учреждение с научен и образователен характер, където получава и задачата да обслужва обучението. Някои изследователи⁽²⁾ считат, че до края на V в. пр.н.е. на Акропола, заедно с най-важните за живота на знаменития полис храмове и сгради, е имало и библиотека на атинския тиран Пизистрат. Други отричат такава възможност, като подчертават, че библиотеката се появява значително по-късно.

Безспорно най-величественият мит на нашата цивилизация е този за библиотеката на Александрийския музейон. Той носи идеята за културата на елинизма, като обединяваща културите на антична Гърция и Древния Изток. Столицата на Птоломеите – Александрия (основана през 332 г. пр.н.е.) – е била благоустроен многолюден град с широки павирани улици. Прочутият музейон включвал освен библиотека с папирусни свитъци зали за лекции и научна работа, за колекции на растения и животни, царска обсерватория, стаи за преподавателите, столова, двор за разходки и др. Той е представлявал правоъгълна сграда, заобиколена с колони (периптер като античните храмове) и статуи на известни личности и писатели. Тук са работили прочути за времето си учени. Ансамбълът е унищожен при пожар през 47 г. пр.н.е., когато по нареждане на Юлий Цезар биб-

лиотечната сбирка е подготвяна да бъде изпратена в Рим. Загубата на тази най-известна библиотека – колекцията от свитъци и знаменитата сграда, подхранва представата за нейната значимост, която повече от две хилядолетия живее в идеите на човечеството.

Този вечен мит за библиотеката – хранилище на човешките знания и култура, получава реално присъствие в края на XX в., когато започва проектирането и строителството на съвременната Александрийска библиотека. Гласък за грандиозното начинание дава дипломатическа стъпка, провокирана от известността на митологизираната антична библиотека. По време на официалното си посещение през 1974 г. в Египет, американският президент, подвластен на вечния мит, се заинтересувал от знаменитата Александрийска библиотека. Това предизвиква идеята да се построи съвременен аналог на елинистичния културен колос. От възникването на идеята до обявяването на международния конкурс за сграда през 1989 г. следват години на сложни перипетии и преодоляване на различни пречки. Сред многобройните участници от различни страни (над 500 конкурсни проекта) е избрана идеята на архитектурно бюро от Осло, в което работят норвежки, австрийски и американски архитекти. Към него е включен за окончателното решение и известен архитект от Кайро.

Новата Александрийска библиотека е завършена частично като официалното ѝ откриване през април 2002 г. е международно културно събитие. Работата по нея продължава, възпрепятствана временно от пожар, разру-

шил част от построеното досега. Тя е разположена на крайбрежния булевард, обикалящ бреговата морска ивица като полумесец, символ на ислямската религия и култура. Намира се на място, пълно със символика – срещу крепостта на мамелюците, където според някои е бил прочутият Александрийски фар, като заема част от терена на двореца на Птоломеите и знаменитото книгохранилище. В завършен вид общата площ на грандиозния ансамбъл обхваща 85 хил. кв.м, от които 20 хил. кв.м. за читални, 10 хил. – администрация, а останалите 55 хил. са предназначени за огромните книгохранилища, конферентни зали, компютърен център с училище и др. Основният обем на комплекса има ясна и лаконична форма на пресечен цилиндър, който прониква под ъгъл дълбоко в терена - до 12 м. За него е изпълнен най-дълбокият фундамент, който достига до 33 м под морското ниво. Огромното съоръжение прилича на залязващо или изгряващо слънце - символ на древноегипетския бог Ра. Срещу него, от другата страна на улицата се намира Александрийският университет, съединен с библиотеката с „висящи“ коридори. Те също носят сивмоликата на знаменитите в древността „висящи“ градини на една царица, свързани с неувяхващия мит за Вавилон. Забележително е решена огромната читална зала, обилно осветена с дифузна светлина, идваща от остъкления покрив. Като в хипостилна(3) зала от древен египетски храм, той се носи от много и високи колони, като на височина 20 м са разположени две зали за семинари. В импозантния интериор на тази зала,

решен с много детайли от бронз, дърво и др. материали, се усещат също и влияния от мюсюлманските джамии на северна Африка. Върху гранитната облицовка на южната фасада са изсечени букви от известните на човечеството азбуки, които подчертават стремежа на създателите на новата Александрийска библиотека – да възстановят и развият значението ѝ на символ на световната книжнина и култура. Водната площ пред сградата е заобиколена от редици папирусни дървета, които напомнят за материала, използван за свитъците – книгите на древността.

С този грандиозен съвременен ансамбъл и неговото архитектурно-пространствено решение Александрия и Египет показват как един хилядолетен културен мит може да се превърне в реалност. Чрез неговото съживяване страната заявява амбицията си за културно лидерство в Близкия Изток, чрез материализираните в архитектурни форми символи от различни епохи и култури.

Друга знаменита библиотека на Античността е Пергамската, съвременница и съперница на Александрийската. Градът Пергам е бил забележителен научен център на еленизма в периода III-II в. пр.н.е. Неговата библиотека, създадена по времето на цар Евмен II, се е намирала в самостоятелна сграда, разположена на централния площад на укрепения град(4). В това разположение може да се прочете голямата роля на институцията за живота на обществото. То придава особено знаково значение на Пергамската библиотека, намерила за първи път място на най-важ-

ното пространство в града. Знае се, че в главната зала на библиотеката на пиедал е била поставена статуя на богинята Атина, фрагменти от която се намират в берлинския Пергамон музей. А също така, че книжната сбирка и на тази библиотека, за съжаление, е унищожена с течение на времето или при преместването ѝ, когато според някои източници Марк Антоний я подарява на Клеопатра. Голямата известност на библиотеката в Пергам се дължи и на факта, че вместо внасяния от Египет папирус, тук за първи път за свитъците – книги използват пергамента – фино обработена агнешка или шилешка кожа. Тази библиотека става символ на две велики нововъведения – новия материал за книгите и новата архитектура на библиотеките, определена от самостоятелната сграда и мястото и на градския площад.

Тази тенденция се развива блестящо в римските градове, където библиотеките се появяват късно, но оставят трайни белези за значимата си роля в пространственото изграждане и живота на обществото. Най-известна е библиотеката, създадена от император Траян (98–117 г. от н.е.), разположена на едноименния форум, част от ансамбъла от площади на Рим, столицата на световната империя. Системата от форуми (5), най-важната част от града, се е намирала в сърцето на античния град, в подножието на трите хълма – Палатин, Квиринал и Капитолий, в зоната на пресичане на пътищата, които водят към Рим. Форумът на Траян е най-късен и импозантен. Със своята дължина от 300 м и сложен план с екседри(6), този площад вдъхновява векове

по-късно (XVII в.) бароковите площадни пространства по отношение на геометричните им очертания и плановата им композиция (7). Кулминацията в пространството на форума е колоната на Траян със спираловидните релефи, които разказват за бойните подвизи, поставена срещу храма, построен в негова чест. От двете страни на тази знаменита колона се намират двете сгради на библиотека „Улпия“(8). Как точно са изглеждали не е известно, но местоположението им показва нарастналата роля на библиотеката като институция, чиито сгради се намират на най-важното място в града. Урбанистичният потенциал на библиотеката в този случай е изявен особено ярко, като е подчертана центрообразуващата ѝ роля. Логично е да предположим, че архитектурният ѝ образ е съответствал на престижа на мястото.

Библиотеката, значителна част от която е запазена, и архитектурната ѝ композиция, са показателни за римските библиотеки. Тя се намира в гр. Ефес, Турция. Библиотеката на Целсий, построена към 115 г. сл.н.е., е правоъгълна двуетажна сграда, поставена като храм върху широк постамент от 9 стъпала и украсена с двойки колони и пиластри. В центъра на композицията се намира високата библиотечна зала с обиколна галерия от три страни, като четвъртата е решена като представителната челна фасада, където е разположен импозантният вход. Той е маркиран от три врати, над които се намират три прозореца на втория етаж. Те разсичат стената на равни и симетрични разстояния. На 1,50 м пред главната фасада (единствено запазена) са

поставени изящни коринтски колони върху индивидуални цокли, които формират четири портика, разделени от три по-широки от тях полета. На втория етаж портиците са разместени шахматно спрямо тези от долния, което създава красива игра на светлосенки и откроява начупените линии на фронтоните. Между вратите на приземието и прозорците на етаж са разположени слепи ниши със статуи. Подчертаната средна ос, красивите декоративни елементи, изпълнени от скъпи и здрави камъни, превръщат сградата от времето на император Адриан в архитектурен шедьовър. Нейната фасада показва висока строителна и художествена култура, както и важното значение на библиотеката като институция, чиято сграда заема част от най-представителното градско пространство и носи белезите на непреходен по своята естетическа стойност архитектурен образ.

Римският архитект и теоретик Витрувий (II в. от н.е.) в своя „Трактат за архитектурата“ отделя специално внимание на библиотеките, на тяхното разположение и влиянието им за създаването на подходящ микроклимат, който да осигури дълъг живот на книжните свитъци. По това време и по-късно в римските градове се строят много самостоятелни библиотечни сгради (по времето на Константин Велики в столицата Рим е имало 28), както и такива прилежащи към храмовете, баните и други обществени сгради(9).

Във Византия се запазва римската и елинистична традиция на библиотеките, но за съжаление запазени сгради или части от тях няма. Знае се, че там вместо свитъци се създават зашита

едроформатни „кодекси“, подобни по форма на днешните книги, както и че голяма част от знаменити библиотечни сбирки в последните години на империята са пренесени във Флоренция, Венеция и други градове, където слагат началото на големи и световноизвестни книжни колекции.

През ранното западноевропейско средновековие в манастирите и църквите се развиват библиотеки като основни центрове на знанието. Техните сбирки не са много големи и те са част от пространството на религиозния ансамбъл, като носят архитектурните му белези – на романския и на готическия архитектурен и художествен стил. По-късно, когато се създават религиозните и полусветските университети в повечето големи и укрепнали средновековни градове, там се развиват богати библиотеки като елемент на учебната система. Много от тях са запазени, други, преобразявани във времето, продължават създаденото в готическата среда, като съхраняват и развиват ролята си на важна част от образователния процес, от университетския и градския живот(10).

Книгопечатът, променяйки хода на културата, превръща библиотеката в елемент от живота на градското общество. Пространствен израз на общественото самосъзнание в града става сградата на кметството или общинския дом, към който градовете създават библиотеки на свободен достъп(11).

Безспорно голямото завръщане на библиотеките като важен елемент от градското пространство през Ренесанса, се свързва със силното антично влияние. Във Флоренция, люлката на „но-

вия дух”, Козимо Медичи създава първата специална сграда след античността, която неговият внук Лоренцо превръща в публична. За нея Микеланджело проектира знаменития интериор, който носи белези на бароковото третиране на пространството. Библиотеката „Лауренциана“ (строена в периода 1520–1534 г.) се състои от две помещения, разположени в една надлъжна ос – предверие и зала. Предверието-вестибюл има почти квадратен план (9,5/10,5 м). От него към залата, разположена на по-високо ниво, тръгва прочутата стълба, последната творба в живота на Микеланджело, за която той прави глинен модел. Тя свързва заредения с напрежение вестибюл, чиито стени са със сложно архитектурно членение, с обширната, тържествена и с голяма дълбочина зала. Нейните стени са ритмувани с пиластри, между които са разположени прозорците в два реда. Това архитектурно третиране на стенните плоскости, решени в сивозелено, е в хармоничен контраст с кафявия касетиран плафон и дървените стойки за книгите. Богато декорираният под, изработен от червени и бели плочи, представлява важен акцент на решението, насочващ към стълбата, която с плавните си извивки сякаш се излива към вестибюла. Тук за първи път са намерили художествено решение динамичните възможности на стълбата, които стават важен акцент на вътрешни и външни барокови композиции, използвани както в откритите градски пространства, така и в дворцовите паркове и бляскави интериори. Така архитектурата на библиотечната сграда се изявява като поле за стилови

нововъведения и експерименти. Новаторските търсения в архитектурата на библиотеките са характерни и за следващите периоди и стилове, както и за съвременността. Този подход става възможен поради голямото значение на институцията и сградата за развитието на обществото и градските пространства.

Библиотеката „Сан Марко“ във Венеция (начало на строежа – 1532 г., арх. Сансовино) е творба на зрелия Ренесанс. Тя е важна част от знаменития ансамбъл – най-красивия градски площад, парадната зала на Венецианската република. Изграждан в течение на векове, той се състои от две свързани пространства – големия площад „Сан Марко“, и малкия, отворен към лагуна „Пиацета“. Началото е поставено през IX в., когато първият дворец на дожите определя мястото на площада и започва строежът на знаменитата катедра във византийски стил с готически елементи и украси, добавяни по-късно, чак до XVIII в., когато построяват съединителната галерия в дъното на „Сан Марко“ и прочутата настилка. Сградата на библиотеката е разположена на малкия площад „Пиацета“, срещу Двореца на дожите. Тя заема важно място в прекрасния ансамбъл и нейната архитектура е пример на късноренесансово решение с богати детайли и художествена украса. Характерната с хармоничните си пропорции сграда е с мерките на златното сечение по отношение на цялото и частите му. Богато украсената ажурна фасада със сложен релеф и пластично третиране на прозорците(12), е в хармония с двата долни етажа на срещуположния

Дворец на дожите. Така се осъществява връзката на библиотечната сграда с целия площаден ансамбъл, независимо от разликите във времето и архитектурните стилове на отделните сгради. За основа на архитектурното членение на сградата Сансовино използва античен римски мотив, като съчетава ордерната система с художествено третирана аркада. Това решение се разглежда като ренесансов прочит на антични фасадни елементи, разработен с характерния за Венеция и епохата пищен декоративен маниер. Построеният от същия архитект по-късно малък изящен павилион „Лоджета“, в основата на голямата кула „Кампанила“, притежава подобна декоративна трактовка и архитектурно въздействие. Сградата на „Новите прокурации“ на прочутия архитект и теоретик Скамоци, строена през 1584 г., която бележи края на ренесансовата архитектура във Венеция, повтаря композиционната схема на библиотеката, строена половин век преди това, считана от съвременниците за съвършена. Така библиотеката „Сан Марко“ се превръща в един архитектурен модел – еталон, който определя характера и архитектурния облик на важна част от сградите на знаменития площад и утвърждава ренесансовите идеи за хармония, красота, богато декоративно членение и силно архитектурно присъствие. Античните принципи на венецианска почва създават късноренесансови богати пластични решения, които подсказват насоките в развитието на следващия стил – Барока.

Ренесансът дава на библиотеката това полагащо ѝ се място в градското

пространство, което отговаря на значението ѝ в обществото. Тя е важна част от културата, градивен елемент на централния градски ансамбъл. Място и значение, което тя е имала в града на римските императори.

При бароковите библиотеки, както и при всички видове сгради и градски пространства от този стил (XVII в.), е характерна пищната декоративност, силното въздействие на осовите композиции, динамичните пропорции. Всички изкуства намират място при украсата на бароковите сгради, на техните фасади и интериори. Стенописи, богати релефи, многобройни скулптури, позлата, скъпи камъни и текстил, разноцветни багри, огледала за зрительно увеличаване на вътрешното пространство се използват за постигане на бароковото великолепие. Зрелището и празникът, присъщи на бароковия живот и град елементи, стават характерен белег на образа и на библиотеките. Дори когато принадлежат на църковни или манастирски комплекси, те са с богати декорации и грандиозен мащаб, носят особеностите на стила.

Ватиканската библиотека е част от двореца. Тя е разположена в светли, величествени по въздействие помещения, формиращи четири отделения със специфична богата украса. Небесни и навигационни карти, глобуси, астрономически и математически инструменти, генеалогични дървета, гръцки и римски вази и украшения съставляват част от предметната декорация. Грандиозните стенописи с мотиви от сътворението на света, портрети на велики мислители, учени и откриватели допълват пищното разнообразие на

вътрешното пространство, предназначено за една от най-богатите книжни сбирки в света.

В библиотеката на Боромини (13) в Рим, в която е пресъздаден идеалът на зрелия Барок за храм на книгата и знанието, вътрешното пространство е решено с високи тавани и разкошно оформление. Многобройните и грандиозни книжни лавици съставят единна композиция с художествената украса. По този начин общото въздействие на вътрешното пространство става многопластово и създава изключително богати зрителни впечатления. Подобно е внушението и на библиотеката на бенедиктинския манастир Мелк, Австрия, с повече от 80 000 тома. Богатите фрески на засводения таван, гипсовите и позлатени орнаменти, дървените стелажи с книгите, богато декорираните врати и прозорци, парапета на галерията с книжни лавици, мраморни статуи и централно разположените дървени шкафове със стъклени витрини, където са изложени ценни ръкописи и стари издания – ансамбълът от всички тези елементи създава пищното великолепие на тази къснобарокова библиотека (14).

Библиотеката на манастира Страхов в Прага, която днес е музей на националната култура на Чехия, е известна със своята изключително богата архитектурна композиция и украса – прекрасни фрески по засводените тавани в залата за теологична литература, портрети на известни учени в грандиозната философска зала, където богато декорираните дървени стелажи обхващат два етажa, свързани с галерия.

Тези знаменити барокови библиотеки изразяват идеала на своето време и особеностите на стила, който използва разнообразни архитектурни и художествени средства за постигане на силно въздействие при възприемането на външните и вътрешните пространства. Те формират високохудожествен модел на библиотека от тази епоха с оформление, постигано с гравюри, скулптури, портрети, математически инструменти, монети с нумизматична стойност, различни произведения на изкуството. Богатството от образи, наричано „визуална библиотека“, днес се възприема като своеобразно обединяване на библиотеката с музей. Не случайно тези библиотеки днес са посещавани като музей от хора, желаещи да ги разгледат. Това напомня и за античността, когато библиотеката се изгражда като част от музейона – обиталището на музите.

През следващия век Класицизмът успокоява бароковата пищност и зрелищното въздействие на пространствата и обемите. В архитектурата на библиотеките от този период се налагат представителните решения, които държат сметка за удобството на читателите. Архетип на читателска зала, разработван по-късно в различни варианти и стилове, става огромната ротонда, покрита с купол, на библиотеката във Волфенбютеле. Развиват се нови композиционни решения с големи зали за четене, многобройни работни помещения, книгохранилища, изпълнявани с метални конструкции. Когато романтизмът и историзмът в градските пространства и архитектурата се обръщат към от-

миналите композиционни и обемни внушения, неокласическият стил отбелязва връщането на колоните и портиците на фасадите на библиотеките. Така сградите получават тържествени решения, като едновременно с това се създават все по-големи удобства за ползване на нарастващите сбирки от книги.

Водещо за времето обемно решение получава библиотеката на Британския музей, в чиято читалня, решена като ротонда с купол, масите за читателите са разположени радиално. В Париж арх. Анри Лабруст – в библиотеката „Сент Женевиев“, а 15 г. по-късно и в Националната библиотека (1858–1868 г.) – използва новите материали метал и стъкло, за да създаде решение, което след това се прилага и при други видове сгради – обилно горно осветление, което струи от стъкленото покритие, извисени леки метални куполни конструкции, които създават в читалната зала просторно, изпълнено с въздух пространство. Стелажите с книги са едновременно отделени и визуално свързани с читателите, като двете функции – съхраняване и достъпност до книгите – са разделени, без да са прекъснати връзките между тях (14). Тези иновации определят библиотеката като сграда, която става поле за архитектурни експерименти, допълвайки всепризнатата и културна функция с още една, не по-малко важна за обществото и града. Тази на водеща институция в областта на архитектурните и конструктивно-строителни решения, които маркират новата епоха по отношение на използваните материали, добрите функцио-

нални решения, запомнящия се образ и удобството на работещите и посетителите. Така в края на XIX и началото на XX в. се потвърждава една исторически осмислена мисия на тези сгради, която поддържа и развива митовете за тях в новите реалности на модерния град. Това е мисията им да бъдат храмове на знанието и човешката памет, сгради с внушителна и запомняща се архитектура, които участват активно във формирането на градските пространства, в създаването на нови обемни и интериорни решения. Както показва историческият анализ, библиотеките през вековете често със своя обществен престиж са играели роля на обект на нови архитектурно-декоративни, конструктивни и обемно-функционални решения, на лаборатория за изследване на промените в стилистиката и синтеза на различните изкуства в овладяното и осмислено пространство на сградата и нейната среда. Тази роля особено се засилва през изминалото столетие и напоследък. Голямото строителство на библиотеки в света отбелязва своеобразен връх, не само по количество, но и по интересни и новаторски решения, които предизвикват широк обществен и професионален интерес. Новите архитектурни решения на библиотечните сгради ги извеждат в световния архитектурен авангард, което ни задължава да проследим пространствените и архитектурни трансформации в търсене на белезите на разширяващите се функции, новите технологии и техните архитектурни превъплъщения.

Бележки

1. **Benesch, Kurt.** Aus den Spuren Grosser Kulturen-Lexikothek-Verlag, GmbH, Gutersloh, 1979, 31. Авторът разглежда текстовете от епоса за Гилгамеш, изписани на плочки от „библиотека“ на Асурбанипал в Ниневия (кавичките са на автора). Отпечатана е и снимка на такава плочка.

2. По този въпрос някои изследователи са категорични – например **Е. Кирова** в „История на библиотеките“ (1975), на с. 33, говори за библиотеката на Пизистрат, както и за други частни библиотеки в Древна Гърция. **Л.И. Владимиров** във „Всеобщая история книги“ (М., Книга, 1988, с. 25) пише, че по инициатива на Пизистрат в Атина през VI в. пр.н.е. са били записани творбите на Омир „Илиада“ и „Одисея“, но не споменава нищо за съществуването на библиотека. **Б. Володин** във „Всемирная история библиотек“ (Санкт Петербург, Професия, 2002, 39–40) обяснява различните гледни точки, като цитира автори, придържащи се към едната или другата теза за съществуването на библиотеки в Древна Атина. В градоустройствените и архитектурни изследвания на атинския Акропол няма сведения за сграда с подобно предназначение.

3. Хипостилната зала с колонна зала, която става основен елемент в дворцовите и храмовите ансамбли. Обикновено е преходна – от осветения двор към вътрешността на храма, която е неговата същност, предназначена само за посветените. Характеризира се с импозантност и гигантски размери на многобройните колони.

4. **Мюлер, В., Г. Фогел.** Атлас „Архитектура“. Т. 1. Пловдив, Летера, 2002, 172–173. Авторите аргументират разполагането на нови типове сгради като библиотеката в смесени комплекси, които доказват създаването на нова градоустройствена програма, характерна за елинизма.

5. Векове наред централният площад на Рим е бил Форум Романум. С изграждането

на императорските форуми – на Юлий, Август, Нерва и Траян – се създава грандиозен площаден ансамбъл с представителни и търговски функции.

6. Екседрите са полукръгли разширения на правоъгълния план на площада, които променят ритъма и обогатяват пространството.

7. Площадът пред бароквата катедрала „Св. Петър“ в Рим е известен със своята сложна композиция, която включва елипсовидна част – Пиаца „Обеликва“ и трапецовидна – Пиаца „Рета“, маркирани от грандиозна колонада, напояща на далеч по-скромното по размери пространство с екседри на форума на Траян.

8. Библиотека „Улпия“ носи името на Улпий Траян и се е състояла от две сгради, предназначени за гръцки и латински книги. Построена е през II в. от н.е. Счита се, че е съборена през XVI в., за да се построи християнски храм.

9. Има сведения за библиотеката към храма на всички богове – знаменития римски Пантеон. Известни са също така библиотеките към римските бани, които са представлявали грандиозни сгради, предназначени за обществен живот, места за политически и философски дискусии. Особено прочута с внушителната си архитектура и пространствена композиция е известната баня Термите на Каракала, за чиято библиотека има писмени свидетелства.

10. По този принцип се развива библиотеката към парижката катедрала Notre Dame, строена през XII в. Със създаването на Университета по теология и философия от католическия свещеник Робер дьо Сорбон, библиотеката се прехвърля към него. Това средновековно учебно заведение се изгражда на левия бряг на Сена и дава името на квартала – Латински. В следващите векове университетът се разраства и се превръща в световноизвестната Сорбона, която и до днес доминира като сграда и функция в Латинския квартал на Париж, пълен с колежи, лицеи,

университети, многобройни библиотеки и книжарници.

11. Особено известна е библиотеката към кметството на Париж – Hotel de ville. Сградата е с дълга история, която започва от XI в. В днешния си вид тя е резултат на реставрация, възстановяваща ренесансовото решение на италианския архитект Бокадор, с пищни, по-скоро барокови, отколкото ренесансови интериори. Библиотеката има грандиозна читална зала с лавици за книги, разположени покрай стените, решени с галерии, които обикалят периметъра на залата на два етажа. Достъпът до книжните масиви е свободен и подпомаган от библиотекарите, чиито работни места са в непосредствена близост с масите за читателите.

12. Библиотеката на Сансовино във Венеция с ордерно-аркадният мотив, използван за оформянето на нейната фасада и прозорци, е модел за подражание и изучаване в различните архитектурни школи векове наред.

13. Франческо Кастели, наречен Боромини, е майстор на зрелия барок, в чиито творби ясно се чете идеала за красота на епохата, свързан със силата на пластичното внушение и движението, необходимо, за да се обхване богатството от обемни решения, под-

чертаването на главната ос на пространството чрез симетрично струпване на елементи около нея.

14. В библиотеката на бенедиктинския манастир „Мелк“ се пазят повече от 80 000 книги, сред които ръкописи и стари издания. Прекрасните фрески на сводовото покритие на библиотеката са дело на художника Паул Трогер. Манастирът е построен в бароков стил през 1702 г. от известния австрийски архитект Якуб Прантауер.

15. Националната библиотека на Франция (старата), дело на арх. Анри Лабруст, е построена от 1858 до 1868 г. Под егидата на президента Митеран във френската столица в края на 80-те години на миналия век беше построена нова, с формата на отворена книга. Библиотеката на Лабруст е решена с нови за времето си форми и пропорции, защото, както казва той, това, което подхожда за камъка, не може в никакъв случай да се използва при метала. Архитектурните и конструктивни решения и новите строителни материали, използвани от Лабруст, са вдъхновили авторите на прочутите големи магазини в Париж – Galerie Lafayette, Printemps и др. Вж: Chemetov, P., B. Marrey. Architectures. 1848–1914. Paris, Dunod, 1980.

ВЕЛЧО КОВАЧЕВ ЗА... ВЕЛЧО КОВАЧЕВ

ИНТЕРВЮ НА МИЛЕН КУМАНОВ С ЕДИН ОТ ДОАЙЕНИТЕ
НА БЪЛГАРСКАТА БИБЛИОГРАФИЯ

Г-н Ковачев, вече навършихте 80 години. Честито! Това, както се казва, е „патриаршеска възраст“, която не всекиму е отредено да доживее.

Задават ми въпроса така, та той да предизвика особено чувство на откровение, анализ и самооценка на стореното от мене през годините. И трябва още в началото да ви отговоря, че равностметката е положителна, че съм доволен от дейността си – да бъдат полезни моят труд и моите усилия и да се уча, и да помагам на другите с моите знания и възможности. И второ, не е пресилено да кажа: имам усещането, че дълго съм се готвил, за да работя в област, която дори не съм подозирал, че ще стане моя съдба – библиографията.

Как бихте открили от тази висота по-важните моменти от вашия жизнен и творчески път?

Родил съм се на „фатална“ дата – 13 февруари 1926 г. (Нали 13-ти ден по 2-ри месец прави 26-та година? $13 \times 2 = 26$.) В учението съм бил винаги прилежен и с отличен успех. Изброявам: Първа мъжка гимназия в Плевен, класически клас с изучаване на латински и старогръцки език; Стопански факултет на Софийския университет; Народно военно артилерийско училище, в което ставам командир за кратко

време, сетне – преподавател по най-нова история на България; Висша партийна школа (АОНСУ).

По-малко от година – методист в отдел „Музеи и паметници на културата“ в Министерството на просвещаването и културата. И... идва проф. Тодор Боров, лично той, в работно време, да ме вземе от министерството, с назначение за старши библиограф в Българския библиографски институт „Елин Пелин“ – за укрепване на института с нови кадри. Юни 1957 г.

Българският библиографски институт „Елин Пелин“ е нещо повече от висше училище за мене, той е школа за подготовка и работа във всички направления на библиографията, под непосредственото ръководство, помощ и подкрепа на проф. Тодор Боров, с изпитания и изпити не само да следвам неговия начин на научна работа и ръководство, но и да избягвам негови слабости и грешки. Започвам работа в специалната Библиография на марксистко-ленинската литература (имаше такъв отдел в ББИ). Тук изучавам тънкостите на библиографската теория и практика и правя съдържателен извод за съчетаване на библиографската с научно-изследователската дейност. Плод на тази мисъл е първият библиографски указател (1961 г.), с редактор Тодор Боров, с моя студия за разпространението на произведенията на кла-

сиците в България, ползвана и в учебната програма на Библиотекарския институт, и в редица статии, библиографски прегледи, реферати, рецензии и други материали. Ставам научен сътрудник след изпити пред съответни изпитни комисии под председателството на проф. Боров. С негова помощ от страна на министерството се урежда въпросът за известно разместване на часове от работното ми време и едномесечна командировка в страната, за да събера документи, библиографски, архивни и други материали за нелегалния периодичен печат в България в периода 1923–1944 г. През същата 1961 г. излиза от печат библиографският ми указател за нелегалния периодичен печат в периода 1941–1944 г., под редакцията на акад. Владимир Топенчаров, посрещнат радушно, също както и първият, от читателската аудитория, с много рецензии и отзиви. В „Годишник на Българския библиографски институт“ се публикуват мои студии за нелегалния печат в първия период (юни 1941–юли 1942 г.) – за борбата против тогавашната власт и немската окупация, за появата и изграждането на нелегалния отечественофронтски печат, а в „Известия на Народната библиотека“ – за партизанския периодичен печат в България. Тези и други статии лежат в основата на дисертационния ми труд „Нелегалният периодичен печат в периода на въоръжената борба (22 юни–9 септември 1944 г.)“, защитен през януари 1966 г., също с отзиви и рецензии. Месеци наред преди това работя по издаването на „Летопис на периодичния печат“, с което разширявам знанията си в областта

на Текущата националната библиография.

Когато в началото на 1964 г. Българският библиографски институт „Елин Пелин“ се „влива“ в Народната библиотека „Кирил и Методий“, забележете, без административен акт, научната и производствената работа не се изменя – институтът става отделен сектор на библиотеката. Аз продължавам да работя в две направления: 1. По специалната библиография на обществено-политическата литература, включваща и библиографски указатели по историята на БКП, като съставител или редактор в различни колективи, и в помощ на окръжните и други библиотеки в страната, включително и по библиографски проблеми на краезнанието (нека да не изброявам изданията), и 2. По аналитичната разработка, т.е. разкриване на съдържанието на периодични издания, каквито са: на вестник „Работническо дело“ (1927–1944 г.) и на нелегалните вестници, списания и бюлетини (1923–1944 г.). Защото ретроспективната разработка поне на главните периодични издания – това е мечтата на всяка национална библиография! По това време (май 1968 г.) с конкурс бях избран за старши научен сътрудник по библиография.

Обстановката обаче в значителна степен се измени в края на март 1969 г., когато ми се възлагат още две основни и решаващи за националната библиография задачи, по същество това е в пълен обем дейността на бившия вече Библиографски институт. Получавам назначение за две длъжности: завеждащ Научната секция по библиография

и ръководител на Библиографския сектор на Народната библиотека „Кирил и Методий“ (от септември 1970 г. – сектора Национална ретроспективна библиография). Основна задача: общ ръководител по изработването на двата национални репертоара „Български книги“ – за периода 1878–1944 г. и за 1944–1969 г. Тук няма да се спирам на изключително големите трудности при оправянето на „наследството“ от миналото – от 1954 г. до този момент. Това е цяла одисея. На националните репертоари посвещавам цели шест години. И друг път съм казвал, сега го повтарям: „Библиографските указатели от репертоарен тип и всеки друг по същество не са теоретични, методични и методологични трудове, но те съдържат и наука, и теория, и методика, и методология, бих прибавил — и евристика! По тези елементи се оценяват библиографските трудове – иначе те остават списък за книги или статии. За съжаление някои само това виждат в библиографията. И, второ, че в библиографията някой пречи на някого. Говоря не за администрацията във всичките ѝ форми и нюанси (такава дал господ във всички времена), а за колеги, посветили се на нея.“ [Доклад Pro domo sua. Проблемите на репертоарите „Български книги“ 1878–1944 г. и 1944–1969 г.] На първо място трябва да оправям „кашата“ на моя учител в библиографията проф. Т. Боров по отношение на обхвата на материала, библиографското описание, азбучното подреждане (дотогава по пруската система на първо съществително!), огромното количество спорни издания дали са „книга“ по приетите правила и инс-

трукции, повторения, поради различия в описанията от различни източници, много голям процент без преглед de visu и т.н. Основен въпрос е проблемът по библиографския подбор – от около 120 000 заглавия се свеждат до около 56 000. Това е изпит дали съм добър ученик, защото в ръцете на проф. Боров и в издателството „Наука и изкуство“ се намира редактираният от него екземпляр такъв, какъвто го предлага той. Мисля, че го издържах, главно защото спазвам своя учител, а и той не ме упрекна. Но втората „борба“ – текущата работа, е по-тежка, не така открита. Касае се за неразбиране за единно ръководство на двата репертоара по всички проблеми по тях – библиографски подбор, елементи на описанието, различна тежест на изданията в типографско отношение (циклостил и пр.) в различните периоди и много, много други неща да се вземат под внимание, за да не се изкриви картината, дори статистически. Касае се за трудности от организационен характер, за кадри, подготвени или „прощъпулници“, но с амбиции, и за техния брой, дори и за работното им място. Неразбиране на технологичния процес и време за всяка дейност, за да се изработи библиографски справочник с необходимите показалци, а не списък на книги. Съзнателно, или поради незнание, прищипване, натиск върху знаещите и можещите, разстройване на създадена организация, отклоняване на сили и средства в грешна от теоретична и от практическа гледна точка посока, ненужни и пречещи „теоретични“ спорове, предизвиквани от колеги, незаети с тази работа, не на последно място – подценя-

ване, омаловажаване и дори противодействие на това: спокойно – не административно, а научно, да работя по тази „духоморна“ национално значима задача. Сега преглеждам останали у мене архиви: та какви ли „препъникамъци“ няма в тях. Та тук са мои докладни записки, често с разстройващи резолюции, цели официални доклади с ясно посочени изводи и решения, част от които не се вземат под внимание и се тръгва в погрешна фатална посока. Тук преобладават понятия като „идеологически подбор“, „сводка“, „кумуляция“, „систематична поредица“, „за служебно ползване“, „бърза подготовка“ и други от този род. И все пак и в двата репертоара се стига не до редакция по същество, а до подготовка за печат. За съжаление цялата тази моя дейност по репертоара за периода 1878–1944 г. се отбелязва като „обща редакция“ и то само на том първи и втори, не и на следващите четири, а за периода 1944–1969 г. остава само като издание с библиографска рядкост в незначителен брой екземпляри и без показалци, въпреки че два пъти се сключват договори с Народната библиотека за неговата полиграфическа реализация.

Дейността на Научната секция по библиография е много динамична и отговорна. Не става дума за планове и отчети. Тук се докладват и се вземат решения по библиографски трудове, по кадрови въпроси, за връзката с научната дейност на библиотеката, докладват се становища и решения на Научната секция пред Научния съвет. Още по-динамична е работата на отделите – всеки ден при мене изникват пробле-

ми от различно естество и те като правило не търпят отлагане. Това са проблемите на депозита и архива, на ретроспективната, на специалната, на препоръчителната библиография, на изданието „Нови книги“, предназначено за читалищните библиотеки, на създадения по онова време отдел „Булгарика“ и т.н. Член съм на Научния съвет (май 1968–февруари 2002 г.) и на Дирекционния съвет (март 1969–януари 1975 г.).

Ще ме попитате: защо все пак напускам работа, която ми е присърце, удовлетворява научните ми интереси, влагам в нея разум, воля, придобити знания в широк диапазон, личен изстрадан опит с най-дълбоко признание и благодарност към предците български библиографи в областта на общата и на специалната ретроспективна библиография. Отговарям: умори ме не работата по репертоарите. Не. Приятно е, занимателни са не само таматиката, вижданията и отношението на авторите по проблемите, но и „похватът“ на колегите библиографи от миналото, следвайки успешни или неуспешни инструкции, библиографското, а не каталожно азбучно подреждане на материала, „майсторството“ в показалците и пр. Да се изработи качествена библиография, или да се чете такава, е по-полезно от другите видове четиво, нали? – това го разбирам от опит, който имам. Не можах да преодолеея „глухата линия“ и предизвестената загуба (както се казва на спортен език), главно – подмолната дейност срещу моите усилия, опит, знания, упоритост, воля, твърдост, търпение за изработване на „визитната картичка на България“, как-

то ще я нарече след време проф. Т. Боров. Желанието, искането, настояването ми да продължа работата по общата редакция на първия репертоар (1878–1944 г.) не се удовлетворява при положение, че това е в практиката на институтите на Българската академия на науките. Завършването му се поема изцяло от колеги пенсионери, имената на които са написани на гърба на титулната страница.

Как разрешихте тази дилема?

В Централната библиотека на БАН постъпвам с нов конкурс като завеждащ Научната секция по специална библиография. Ставам член на обединен научен съвет с председател акад. А. Поликаров. Тук се отваря много широко поле за работа в тази насока – тук са институтите на БАН с 49 библиотеки към тях, всяка една от които с тенденция при настояване от страна на ръководствата и на научни сътрудници в тях да подготвят и издават по решение на Президиума на БАН специални библиографии, включително биобиблиографии на техни членове. Наред с тази ми дейност – да оказвам научно-методическа помощ на колегите, включително и от организационно естество, като консултант, рецензент и редактор (в повечето случаи това не се отбелязва в изданията), продължавам със същата настойчивост по задачи, започнати още в Библиографския институт и Народната библиотека, по разкриване на съдържанието на българския периодичен печат, по оказване на помощ на окръжни и други библиотеки в тяхната библиографска и библиографско-информационна дейност, ис-

торико-библиографско изследване на дейността на някои държавни дейци в и извън БАН.

Защитавам втора дисертация на излязъл от печат труд, по който вече има също така широк отзвук и рецензии. За целия ми творчески път на скромнен научен работник, библиограф, историк, труженик на перото, общественик, литературен деец, разработил библиографски и представил за бъдещите поколения нелегалния периодичен печат за определен период (1923–1944 г.), като важен дял в българската журналистика и в историята на България, се подготвя, приятно ми е да съобща това за пръв път на колегите читатели на нашето списание „Библиотека“, да се издаде биобиблиография. Там любезният ползвател ще намери във и между редовете наистина „духоморната“ одисея на моя живот.

Какво още не знаем за библиографа Велчо Ковачев?

Бих изброил няколко неща, които в момента ми хрумват, но създават в душата ми гордост и наслада. Преди всичко съм близък не, а съм вътре в живота на читалището като типично българска институция, било като председател или член на ръководство, да окажа професионална помощ на библиотеката е истинско удоволствие. Но и жал, когато хора с нечиста съвест посягат на това национално богатство – на книгата сред хората. Второ. Винаги се старая да окажа библиографска помощ на колеги. Например за репертоара на българския периодичен печат – за вестниците „еднодневки“, т. е. излязъл от печат брой 1, веднага спрял

и конфискуван от политическата полиция, но депозиран в Народната библиотека „Кирил и Методий“ – по силата на закона за депозита – това е цяло библиотечно чекмедже от такива броеве (не зная дали още съществуват), намерили отражение в репертоара. Или за нелегални вестници, списания и бюлетини, по-скоро продължение на легални такива, също описани в репертоара. По-нататък. Участвам в много национални и регионални съвещания, често с доклади, много рядко публикувани, по проблеми на текущата национална библиография и на специалната, предимно на краеведската библиография. Също така и на семинари с международно участие по проблеми на специалната библиография по обществени науки, или за международно сътрудничество в библиографската научна и практическа дейност, или за библиографската информация – комуникация в науката, за мястото, ролята и значението на библиографската информация в научно-изследователската работа. И още. Може би едно от главните неща. На базата на историко-библиографските ми изследвания и публикации изнасям два доклада: 1. В Будапеща на симпозиум с представители от цял свят (2–5 ноември 1978 г.) по проблемите на „Военната пропаганда и нелегалният печат в Югоизточна Европа през Втората световна война“. Докладът ми от 24 страници (на руски език) и експозето от 6 страници за радиопропагандата, устната и печатната пропаганда и конкретно за мястото, ролята и значението на нелегалния печат в България се размножава (публикува) в 200 екземпляра. В кулоарите

получавам поздравление от представителката на Великобритания, а също от представителя на СССР, с предложение книгата ми „Нелегалният периодичен печат в България (1941–1944 г.)“, която му подарих, да се издаде в СССР, неосъществено поради нелепа смърт. 2. Основен доклад от българска страна на XV световен конгрес на историческите науки в Букурещ (11–12 август 1980 г.) – „Нелегалният периодичен печат в България в периода на Втората световна война. 1941–1944 г.“, изнасям на първото заседание в резюме на руски език в обичайните 15 минути, а публикуван изцяло на английски език и разпространен в цял свят чрез изданието на конгреса. „La propagande pendant la Deuxieme guerre mondiale“, отпечатан и на руски език в българското издание „Bulgarian Historical Review“ (1980, № 1). И още. Рецензент съм за издигане в по-висока научна степен на Елена Савова, Цветана Стайкова, Радка Колева, Богомил Вълков, Стефан Станев. Председателствам изпитна комисия за преподаватели по библиография в Библиотекарския институт на Стефан Кралев, Ганчо Драганов, Нина Шуманова, Донка Правдомирова, Нели Тодорова, Добринка Стойкова. Приемам за научни сътрудници в Научната секция по библиография в НБКМ Лиляна Райнова, Нина Шуманова, Райна Струмина, Кирил Ставрев, Цеко Димитров.

Какви са вашите бъдещи творчески планове?

Ох! На моите години, както казва акад. Балан: „Щението е голямо, възможностите са малки.“ Все пак по при-

мера на предците библиографи – акад. Александър Теодоров-Балан, акад. Никола Михов, проф. Тодор Боров – и ние, по-малките, да се надяваме на тяхното дълголетие, нали? Засега, на базата на дългогодишни библиографски и архивни издирвания на документи, на веществен и други материали, на набран материал от спомени на местни жители, включително на приказки и легенди, пиша историята на моето родно село Върбица, с известна прогноза за бъдещето. Засега съм по-скоро ползвател, отколкото създател на библиографска информация. Но и с готовност и при нужда да давам такава.

Какъв е вашият завет към младите български библиографи?

Трудно е при днешните динамични условия на научно-технически прогрес, на всеобщата компютризация, при съществуването на интернет, а утре кой знае какви дори нечувани и невиджани чудатости, да се дават указания за библиографска дейност. Светъл е примерът на предците библиографи, но те са за своето време. Сега има лавина от информация, книжна и не книжна. Но аз и друг път съм казвал: библиографията е ключът на информацията, на научните изследвания, на научния прогрес. Защото без наука няма прог-

рес. Преди да се потърси съдържанието на даден проблем е необходимо библиографско описание, когато е, или не е на книжен носител, дори и под индекс, ключова дума, сигнатура и пр.

Виждам задачата на днешното поколение библиографи, създатели на текуща или ретроспективна библиографска информация, в това да ползват съвременните постижения, без нито на йота да се отказват от класическите правила. Един малък пример – проблемът за библиографския подбор. Нима е нужно да се създава или да се ползва библиографски указател, който препраща към незначителен по съдържание документ? Както киното не може да измести театъра, така и модерните носители на информация не могат да заменят книгата. Не компютрите управляват хората, а обратно – всякакви научни постижения са дело на човека, на неговия разум, мисъл, чувство и воля. Основен принцип е да се работи задружно във възможно най-широко взаимодействие и взаимопомощ – не е необходимо да се пилеят време и сили „на парче“, когато могат да се вземат наготово резултати от колеги по същата тема, проблем и пр. Може да се ползва единната библиотечна система, ако съществува такава. И да се уважава трудът на другия.

СПИСАНИЕ „УЧИЛИЩЕН ПРЕГЛЕД“

И РОЛЯТА МУ ЗА РАЗВИТИЕ
НА БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕТО ОТ НАЧАЛОТО
ДО СРЕДАТА НА 40-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК

МАРИЯ МЛАДЕНОВА

Паралелно със сп. „Читалище“ значителна роля в зараждащото се българско библиотекознание играе и „Училищен преглед“ – месечно педагогическо списание, което е официално издание на Министерството на народното просвещение.

Създадено по идея и със заповед на министър Константин Величков, то излиза от януари 1896 до юни 1949 г. с прекъсвания през 1909–1911 г. (когато вместо него е издаван „Архив на Министерството на народното просвещение“) и по време на войните 1916–1920 г.

Редактира се от постоянен учебен комитет, в който участват известни български общественици, учени и педагози като Стефан Лафчиев, Иван Пеев-Плачков, Т. Бенев, Стоян Заимов и Г. Табаков.

Сред редакторите на списанието са и личности като Никола Станев, Ст. Л. Костов, Стефан поп Василев, Велико Йорданов, Александър Балабанов, Ценко Цветанов, Асен Разцветников и др., които рано показват трайна привързаност и загриженост към проблемите на българската култура, книжовност, библиотеки и читалища. Задачите на списанието са: „да дава гласност на министерските разпоредби и мероприятия, да служи за връзка между него, учителството и училищата, да съдейс-

тва за развитието на педагогическата мисъл и да следи за новите идеи и насоки в обучението“ [1, с. 4], както и да улеснява взаимодействието между всички образователни институции в страната, сред които са и библиотеки, и на които се разчита да бъдат второ училище за народа.

Списанието има два отдела: официален (за всички закони, правилници, наредби и окръжни на просветното ведомство), който от XXXIV–XXXVI годишнина се издава в отделни книги, и неофициален, в който се печатат статии от областта на педагогиката, образователното, библиотечното и читалищното дело, а също и доклади от командировки. Редовно се поддържат и рубриките критика и рецензии, хроника и съобщения, в които проблемите на библиотеките намират трайно място.

Предназначено главно за учителска аудитория, в него намират място материали, свързани с широк спектър проблеми на просветното, библиотечното и читалищното дело, на научния и културния живот в страната и чужбина.

В него публикуват над 250 автори, сред които значителен брой писатели, университетски преподаватели, литературни критици и езиковеди, читалищни дейци и начеващи библиотекосведи и библиографи като проф. Ив. Д.

Шишманов, Борис Дякович, Велико Йорданов, Павел Орешков, Тодор Боров, Ценко Цветанов и др., които с публикациите си проправят път на все още зараждащото се в България библиотекосъзнание, чиято същност до средата на 40-те години на XX век е позната на малцина у нас.

Поради традиционната обвързаност на библиотеките и читалищата ни с развитието на образованието и просветата техните проблеми намират относително постоянно място в списанието.

В официалния му раздел редовно се публикуват първите държавни документи, уреждащи нормативната база на различни по тип и вид библиотеки: народни, училищни, читалищни, които са израз на загрижеността на държавата по законодателен път да реши част от многобройните им проблеми.

Тук е публикуван иницираният и утвърден от министър Константин Величков пръв „Правилник за ученическите библиотеки и читални при средните и специални учебни заведения в Княжество България“, който регламентира както тяхното създаване, така и задачите им: „Да допълват добитите в училището знания, да развиват и усъвършенстват умствено, нравствено и естетически“ [2, с. 1240–1243] подрастващото поколение. Макар че вложените в документа замисли се реализират частично, той е показател за стремежа на МНП да създаде нормативна база, насочена към уреждане на училищните библиотеки.

Константин Величков проявява загриженост и за комплектуването на фондовете им, които са крайно бедни и незадоволителни по състав. Израз на тази негова идея е и Окръжно № 19882 от 1897

г. С него се утвърждава първият списък с 402 заглавия, подходящи за фондовете им, които трябва да съдържат „колкото се може по-голямо литературно и научно многообразие“ [3, с. 493].

На страниците на списанието е публикуван и приетият благодарение на Константин Величков „Закон за безплатно депозиране на печатните издания в народните библиотеки“ [4, с. 287–290] в София и Пловдив, с който България първа от славянските страни създава законодателна база за развитието на своята ТНБ.

Тук намира място и изработеният през 1898 г. от Стоян Аргиров „Правилник за народните библиотеки в София и Пловдив“ [5, с. 585–595], утвърден от просветния министър. Изработен по образец на правилника на Виенската държавна библиотека, той осигурява добри условия за развитието на двете главни библиотеки в страната до 1915 г., когато влиза в сила нов правилник.

„Училищен преглед“ публикува редовно и всички окръжни, свързани с организираните от МНП и ВЧС курсове за библиотекари, техните програми и лектори [6, с. 1050], проявявайки интерес към първите прояви на библиотечното образование в България и първите опити на библиотекарите да се дадат поне минимум професионални знания.

Разбирайки важността на приемането на „Закон за народните читалища“, списанието отпечатва защитната реч по законопроекта на министър Никола Найденов, произнесена пред XXI НС [7, с. 2–22], самият закон [8, с. 447–451], окръжни за оземляването на читалищата [9, с. 1051] и за създаване на обществени библиотеки в общини-

те, в които няма читалища [10, с. 1210] и много други. Така то подпомага побързото разпространяване на нормативната уредба на библиотеките в България, която е израз на добронамерено държавническо мислене.

Още през първата година на списанието към него се приобщава и бъдещият председател на Читалищния съюз в България проф. Иван Д. Шишманов. С рецензията си „Народните библиотеки, техният развой и тяхната уредба“ [11, с. 381–403], за две нови монографии на известния немски библиотековед и професор във Виенския университет Е. Райер върху развитието и организацията на библиотеките в редица западни страни, Шишманов ги препоръчва на всички, които имат отношение към тях. В същото време споделя и собствени виждания за организация на двете ни държавни библиотеки, които според него трябва да се „уредят върху принципа на народните библиотеки в Англия и Америка“. Ученият дава и своето мнение за цялостната система, необходима за библиотечно обслужване в страната, като формулира и задачите на общообразователните библиотеки, към които отнася и тези към читалищата. Смята, че в по-големите градове трябва да има централна библиотека с научен отдел и филиали, а в малките селища — самостоятелни библиотеки, които да се развиват на базата на читалищата или в интеграция с училищните библиотеки.

Шишманов иска и у нас, както в западните страни библиотеката „да служи за умствените потреби на всичките класове на населението — без разлика“ [12, с. 506], като сочи ползата, която би

допринесъл и един особен закон като в Англия, по силата на който общините да имат право да налагат малък библиотечен данък.

Авторът смята, че при добра воля и стремеж от страна на държавата и интелигенцията „ние можем в течение на не повече от десет години, да покрием цяла България с една мрежа от такива библиотеки“ [13, с. 509], като възлага надежди за помощ и от страна на частната инициатива.

Като дава указания за различията в комплектуването на фондовете им, според интересите на населението, ползващо селските и градските библиотеки, Шишманов предявява и изискванията си към библиотекаря, който „би трябвало да има специални познания по библиотечно дело“, сочейки, че „в Америка има за това специални библиотечни училища“ [14, с. 510].

Рецензията е само повод Шишманов да напише цялостна методична инструкция, даваща полезни напътствия за комплектуването на библиотеките, за разликата в работното им време в селата и градовете, а също и за предназначението на каталозите, отразяващи фонда им. Очевидно привърженик на систематичния каталог, отбелязва, че и най-малката библиотека трябва да има „каталог, в който книгите да са разпределени по материя“ [15, с. 513]. Полезни са и препоръките му „картонния или листечния каталог“ да се предоставя на читателите, който за съжаление в Народната библиотека изпълнява ролята на служебен каталог и напразно е недостъпен за четящата публика.

Ценни са напътствията му за потребността от водене на подробна библиотечна статистика, данните от която да

се публикуват във вестниците. Шишманов препоръчва в годишните отчети на библиотеките да се отбелязват сведения за броя на новопостъпилите книги през годината, за заетите за четене за възрастни и отделно за ползваните в читалнята, за персонала, за приходите и разходите, за броя на загубените книги, за времето, през което е била отворена библиотеката. Убеждава, че тази подробна статистика „има значение не само като мерило за успеха на библиотеката, а и като мащаб за културния развой на народа“ [16, с. 514].

Рецензията, написана от проф. Ив. Д. Шишманов е не само първата българска рецензия за чуждестранни библиотекосведоведски трудове, но е и показател за назряващата необходимост от появата и у нас на подобни публикации в областта на библиотекосъзнанието.

По същество на съдържанието тази негова проява може да се приеме като първото у нас кратко практическо ръководство, изясняващо не само задачите на библиотеките, но и как да се създадат и ръководят, за да изпълнят своите цели. То насочва и към същността на библиотечната наука, която трябва да се познава, за да бъде поставена работата на библиотеките на научна основа, а резултатите от дейността им смислени и полезни за народа.

Спрях се по-подробно на тази публикация, поради тезата ми, че тя трябва да бъде отнесена към първите прояви на зараждащото се българско библиотекосъзнание от края на XIX век, а проф. Ив. Д. Шишманов – към неговите ранни първостроители.

Семейната среда, в която се изгражда и формира ценностната му система, ориентирана към знанието, книги-

те и библиотеките, Иван Д. Шишманов разкрива в статиите си „Първото българско търговско училище на Д. Е. Шишманов в Свищов“ [17, с. 349–358] и „Баща ми като читалищен и театрален деец“ [18, с.320–333], от когото рано разбира, че пътят на истинския просветител е осеян с огорчения, но в името на идеалите си трябва да е готов на жертви.

На страниците на „Училищен преглед“ намират място и статии, разкриващи историята на библиотеките ни. Макар и не много на брой те изграждат верни представи за развой на някои отделни библиотеки и читалища. В тази тематична област публикуват директорите на народните библиотеки в София и Пловдив – Борис Дякович и Велико Йорданов, както и Йордан Маринополски.

Борис Дякович прави обстоен „Исторически преглед на Народната библиотека и Музей в Пловдив до Съединението“ [19, с. 959–1000], в който отразява пътя към утвърждаването, извървян от една от най-старите културни институции в България.

В обзорната си статия „Народни библиотеки и читалища в Пловдивски окръг и в чужбина“ [20, с. 477–533], като използва сравнителния метод, ги оценява през призмата на публичните библиотеки в Англия, САЩ и Франция, от чиято дейност има трайни лични впечатления.

Интересни фактологични сведения, засягащи развитието на читалищата преди Освобождението, съдържа статията на Йордан Маринополски „Читалищата преди Освобождението“ [21, с. 429–441].

Историкът на Народната библиоте-ка в София Велико Йорданов публику-ва за нея две статии с богата автентич-на фактология, които не са загубили значимостта си и днес. „Какво са нап-равили русите за създаването на Бъл-гарската народна библиотека в София“ [22, с. 137–155] и „Какво е изразходва-но за Народната библиотека в София през петдесетгодишното ѝ съществува-не (1879–1929)“ [23, с. 1094–1098] съдър-жат богати, но почти неизвестни дото-гава сведения за нейното минало. Оче-видно те са части от публикуваната от него през 1930 г. „История на Народ-ната библиотека в София по случай 50 годишнината ѝ 1879–1929“, която и до днес е най-авторитетното издание за миналото на първата културна инсти-туция, създадена в свободна България.

В периода 1932–1946 г. на „Учили-щен преглед“ сътрудничи и бъдещият професор Тодор Боров, по това време преподаващ библиотекознание и биб-лиография като частен хоноруван до-цент във висшите търговски училища в Свищов и Варна, както и в Софийс-кия университет. В „Съвременни зада-чи на българските библиотеки“ [24, с. 120–136] разработва цялостна стра-тегия както за изграждане на фондове-те на Народната библиотека в София, така и на всички големи научни биб-лиотеки в България. Дава аргументи-рани предложения за по-рационално-то разпределение на депозитните ек-земпляри и за включването на Бълга-рия в системата на международния книгообмен. В „Книги и библиотеки“ [25, с. 762–767] посочва наложителните промени, които трябва да се извършат в библиотеките и в подготовката на

библиотекари, за да се създаде дейст-вително нов тип библиотека, от която обществото има потребност. Неговата известна „беседа пред приятели“ или „Защо ни е нужен Български библиог-рафски институт“ [26, с. 11–26] по съ-щество е далновидна програма за пре-устройството и развитието на библи-ографията в България. В нея изяснява социалните функции и задачите на ТНБ и е основополагащ труд за нейното из-граждане и развитие. След разрушава-нето на Народната библиотека в нача-лото на 1944 г. той публикува обръще-нието си към българските студенти: „Народната библиотека трябва да се построи час по-скоро“ [27, с. 83–87]. За качеството на издаденото през 1943 г. „Ръководство за обществените библио-теки“ съдим от унищожителната крити-ка на Т. Боров, според който изданието е лош превод на руското издание на кни-гата на Пол Отле и Воутерс „Руковод-ство для общественных библиотек“ (1924) и настоява МНП да използва всички средства, „за да попречи на използване-то на книгата на Петър Иванов като биб-лиотечно ръководство в българските библиотеки“ [28, с. 409–416].

За да сподели собствения си опит по научната организация в библиоте-ката към Трета софийска образцова мъжка гимназия, писателят Асен Раз-цветников публикува статията си „Тех-ника на училищните библиотеки“ [29, с. 1256 и сл.]. След отпечатаното през 1923 г. от Моско Москов първо кратко „Упътване за уредба на училищна или читалищна библиотека“, в което сис-тематизира знанията, необходими за инвентарирането, класифицирането, сиг-нирането и нареждането на библиотеч-

ните им фондове, обширната статия на Разцветников е втори опит у нас да се дадат знания за научната уредба специално на училищните библиотеки. Тя отразява и някои нововъведения, направени за пръв път от А. Разцветников, от които главните се свеждат до това, че пръв прилага в практиката на училищната библиотека инвентарен фишов каталог и разработва методика за нареждане на фонда, която дава възможност учениците сами да си намират и поставят обратно книгите. С нея той се явява не само поддръжник на идеята за свободния достъп на М. Дюи, но и пръв я осъществява в България. На темата за „Детско-юношеските библиотеки“ [30, с. 394–404] е посветена и статията на Т. Бенев, в която авторът изяснява ролята им за изграждане на читателски вкус и култура на четенето у децата и юношите.

Да подпомогне работата на училищните библиотеки има за цел и „Окръжно № 4829 от 7.03.1927 г., с което се дават добри упътвания за уредбата на същите към гимназиите и педагогическите училища“ [31, с. 262–263].

На страниците на „Училищен преглед“ намират място и аналитични отчети за дейността на народните библиотеки в София и Пловдив, както и на някои читалищни библиотеки, чиято добра работа може да служи и като модел за подобряване на проявите и на работата на други библиотеки в страната. С такава цел са публикувани „Отчет на Софийската народна библиотека за 1896 г.“ [32, с. 166–186] и рапортът на Стоян Аргиров за „Пловдивската народна библиотека и музей“ [33, с. 453–459], а също и „Годишен отчет

на разградското читалище „Развитие“ за 1926 г.“ [34, с. 404–405] и др. По-късно става традиция отчетите на народните библиотеки в София и Пловдив да се печатат ежегодно. Те съдържат и богат изворов материал, който ще бъде полезен и на бъдещите истории на библиотеките в България.

Проблемите на статистиката на българската книга обяснимо защо са близки на сп. „Училищен преглед“. На фона обществено-политическите условия у нас д-р Павел Орешков прави анализ на развоя на „Българската книжнина в навечерието на войните и съдбата ѝ до 1928 г.“ [35, с. 1057–1070], показвайки, че производството ѝ върви по низходяща линия, а годишният брой на издаваните книги намалява с около 43 %. Ако за времето от 1909–1910 г. се отпечатват 29 книги от областта на книгознанието, то за 11 г. – от 1912 до 1923 г. – те са едва 12 – или средно годишно по една книга.

Своеобразно продължение на наблюденията на Павел Орешков е статията „Книжовното производство у нас през 1929 г.“ [36, с. 1592–1593] от Иван Унджиев, показваща, че след войните броят на издадените книги чувствително се увеличава.

С подобна насоченост са и две изследвания на Божан Ангелов „Книгата в стара България и нейната съдба през вековете (IX–XVIII в.)“ [37, с. 1–29] и „Една книгописна статистика за 1878–1905 г.“ [38, с. 552–555], даваща статистически сведения в табличен вид за броя на издадените български книги и периодични издания по години за период от четвърт век, които са добра основа за изводи и обобщения. Списанието редовно публикува и рецензии за

значими библиотечни, читалищни и библиографски издания, с което не само доказва и защитава постоянната си привързаност към тяхната проблематика, но и съдейства за развитието на библиотекознанието в България.

Сред многото подобни рецензии ще отбележа само някои. Преди всичко тези за „Годишниците“ на Народната библиотека в София [39, с. 226–27] и Пловдив [40, с. 227–240], издадени през 1905 г., както и „Годишник на Народната библиотека в Пловдив за 1925 г.“ [41, с. 1033–1034], посветен на юбилея на нейния изключителен директор Борис Дякович, организиран по случай 25-годишната му упорита работа по превръщането ѝ в модерна европейска библиотека. Висока оценка получават и юбилейните сборници на читалище „Искра“ в Казанлък, издаден по случай 50 години от създаването му [42, с. 594–595], на първото българско читалище „Еленка и Кирил Д. Аврамови“ в Свищов [43, с. 1077–1079], както и на последвалото го читалище „Постоянство“ в Лом [44, с. 1577–1580], отразяващи възходящото им развитие след създаването им през 1856 г. Иван Унджиев отбелязва достойнствата на книгата на Ценко Цветанов „Детски библиотеки“ [45, с. 1498–1499], а Велико Йорданов споделя одобрението си от вещото изследване на Богдан Филов „Миниатюрите на Манасиевата хроника във Ватиканската библиотека“ [46, с. 939–942].

Списанието дава място на рецензии и за едни от значимите прояви на библиографския труд, сред които са тези за „Опис на старите печатни български книги 1802–1877“, изработен от проф. Валери Погорелов [47, с. 594–595] и на

т.4 от капиталния труд на акад. Никола Михов „Населението на Турция и България през XVIII и XIX век“ [48, с. 95–97], чиито четири тома съдържат сведения, извлечени от 3050 книги и статии на всички езици. Списание „Училищен преглед“ показва, че високо цени библиографските дирения на акад. Никола Михов, като публикува проучванията му, свързани с „Преведените от Христо Ботев книги“ [49, с. 1399–1414] и статията му „Българската колония в Одеса“ [50, с. 601–628], която съдържа сведения и за българските книги, печатани в Одеса – ценен принос към нашето политическо и културно-просветно възраждане.

Проблемите на чуждестранния библиотечен опит, който може да ни бъде полезен, също намират място в „Училищен преглед“ и то още през първите му годишници. Чрез преводни статии се изяснява опитът на „Дружество за домашно четиво“ в Англия [51, с. 594–600] и на икономичните и удобни „Пътующи библиотеки в Америка“ [52, с. 277–284], чрез които добрите книги стигат и до най-отдалечените населени места, в които липсват библиотеки. Статията „Безплатни библиотеки“ отразява движението за създаването им в Англия като добър резултат от първия специален закон в света, приет от парламента през 1850 г., регламентиращ както тяхното основаване, така и въвеждането на специален библиотечен данък, целящ бързото им увеличаване [53, с. 600–604]. Информация за работата на популярните библиотеки в Италия дава статия на д-р Виторио Камерани [54, с. 1205–1210] – библиотекар в Международния земеделски институт в

Рим, с когото общува и Стоян Аргиров, видно от съхранените в архива му документи. Показател за общите им интереси в областта на библиотечното образование е изпратената подробна информация от д-р Камерани за работата на библиотечните училища към университета в Падуа, Болоня, Флоренция и Рим, за дисциплините, които се изучават и за ролята на практиката в процеса на подготовката на студенти, обучаващи се за библиотекари. Списание публикува и доклада на д-р Мара Теодорова „Задачите на библиопсихологията“ [55, с. 1148–1154], формулирани от нейния създател Николай А. Рубакин, който тя изнася на Международния конгрес на библиотекарите в Рим през 1929 г. По това време тя работи като библиотекар в библиотеката на Международния земеделски институт в Рим, в който работят специалисти от много страни, а тя е единствената българка в екипа му.

Поради живия си интерес към развитието на българската просвета и духовност списанието помества и биографични очерци и изследвания за живота и делото на известни наши книжовници, дарители на библиотеки, и учени, работили в полето на българската книга и трайно съпричастни към проблемите на българската култура, библиотеки и читалища.

Стилян Чилингиров публикува статията си „Константин Фотинов като педагог“ [56, с. 567–583], с която ни общава към просветните му идеи и изяснява ролята му за създаването на някои училищни библиотеки. В „Петър Берон и неговите съвременници“ [57, с. 1–40] Борис Йоцов интерпретира проявите му в контекста на европейските традиции и като стремеж за преодоля-

ване на ориенталските влияния в България. С. Ив. Барутчийски дава изключително висока оценка за Хр. Г. Данов и мястото му в българското книгоиздаване [58, с. 1171–1180]. Родолюбивите дела на Иван Денкоглу припомня през 1972 г. статията на Иван Люблински „Иван Денкоглу и читалището на негово име в с. Балша, Софийско“ [59, с. 1549–1552].

Велико Йорданов отдава дължимото уважение към делата на проф. Ив. Д. Шишманов [60, с. 537–552] и проф. Беньо Цонев [61, с. 1188–1198] по случай десет години от смъртта им. Статията си „Един от първите“ [62, с. 1278–1292] писателката Яна Язова посвещава на смъртта на големия български историк и библиограф акад. Никола Начов, направил много за развитието на нашата книжовност.

В рубриката „Хроника и събития“ се печатат материали от Г. П. Василев за „20-годишния юбилей на читалище „Цар Освободител“ в с. Пордим“ [63, с. 120–123], от Велико Йорданов „Полагане на основния камък на читалище „Цвят“ във Видин [64, с. 639–642] и „Полагане на основния камък на читалище „Съгласие“ в с. Хърсово, Каменларско“ [65, с. 984–987], отразяващи по-активното строителство на нови читалищни сгради като добър резултат от дълго чакания, но приет през 1927 г. Закон за народните читалища.

Прегледът на годишнините на „Училищен преглед“ убедително доказва, че списанието има значителни приноси за утвърждаването на библиотекознанието и библиотечното дело в българското културно пространство още от края на XIX век до средата на 40-те години на XX век. То е единственото педагогическо списание, което в продължение на половин век постоянно

но отделя място и внимание на широк кръг библиотековедски въпроси като нормативната уредба на библиотеките, съвременното състояние на наши и чуждестранни библиотеки. В списанието намират отражение нерешените въпроси на народните, училищните и читалищните библиотеки, както и тези на библиотечната професия и образование, които до средата на 40-те години на XX век остават без внимание от държавата. С публикациите си по библиотековедски въпроси и загрижеността си към съдбата на българските библиотеки сп. „Училищен преглед“ се утвърждава като фактор и за развитието на българското библиотечно дело от края на XIX век до средата на 40-те години на XX век, което все още се намира в период на зараждане и натрупване на практически опит, а теорията на библиотекознанието като наука остава непозната дори на част от интелигенцията.

Библиография

1. 1896, № 1, с. 4.
2. 1896, № 12, 1240–1243.
3. 1897, № 4, с. 493.
4. 1897, № 3, 287–290.
5. 1898, № 6, 585–595.
6. 1927, № 7, с. 1050.
7. 1927, № 1, 2–22.
8. 1927, № 4, 447–451.
9. 1927, № 7, с. 1051.
10. 1927, № 8, с. 1210.
11. 1896, № 4, 381–403; № 5, 506–514.
12. 1896, № 5, с. 506.
13. 1896, № 5, с. 509.
14. 1896, № 5, с. 510.
15. 1896, № 5, с. 513.
16. 1896, № 5, с. 514.
17. 1903, № 4, 349–358.
18. 1927, № 2–3, 320–333.
19. 1906, № 10, 959–1000.
20. 1908, № 7, 477–533.
21. 1924, № 5–6, 429–441.
22. 1930, № 2, 137–155.
23. 1930, № 7, 1094–1098.
24. 1932, № 1, 120–136.
25. 1940, № 5–6, 762–767.
26. 1941, № 1, 11–26.
27. 1946, № 1–2, 83–87.
28. 1946, № 5–10, 409–416.
29. 1932, № 7, с. 1256 и сл.
30. 1899, № 4, 394–404.
31. 1927, № 2–3, 262–263.
32. 1897, № 2, 166–186.
33. 1897, № 4, 453–459.
34. 1927, № 2–3, 404–405.
35. 1931, № 7, 1057–1070.
36. 1930, № 10, 1592–1593.
37. 1930, № 1, 1–29.
38. 1937, № 4, 552–555.
39. 1905, № 5, 226–227.
40. 1905, № 5, 227–240.
41. 1927, № 5–6, 1033–1034.
42. 1923, № 7–8, 594–595.
43. 1931, № 7, 1077–1079.
44. 1927, № 5–6, 1577–1580.
45. 1929, № 9, 1498–1499.
46. 1927, № 5–6, 939–942.
47. 1923, № 7–8, 594–595.
48. 1938, № 1, 95–97.
49. 1929, № 10, 1399–1414.
50. 1929, № 5, 601–628.
51. 1897, № 5, 594–600.
52. 1898, № 3, 277–284.
53. 1897, № 5, 600–604.
54. 1931, № 8, 1205–1210.
55. 1929, № 8, 1148–1154.
56. 1905, № 6, 567–583.
57. 1934, № 1, 1–40.
58. 1929, № 8, 1171–1180.
59. 1927, № 9–10, 1549–1552.
60. 1938, № 5–6, 537–552.
61. 1936, № 9, 1188–1198.
62. 1940, № 10, 1278–1292.
63. 1927, № 1, 120–123.
64. 1927, № 4, 639–642.
65. 1927, № 5–6, 984–987.

В ЕВРОПА – С НАЙ-ДОБРОТО ОТ ТРАДИЦИИТЕ

КОНСТАНТИНА НЕДКОВА

На 6 април т.г. в новата актова зала на обновената сграда на СВУБИТ се събраха гости, преподаватели и студенти на тържество за преименуване на Аудитория № 207. Занапред тя ще носи името на Тодора Топалова – успешен директор в продължение на 27 години на Държавния библиотечен институт, със значителни заслуги за развитието на библиотечното образование и на системата на окръжните библиотеки.

Тази дата не е избрана случайно. Тя е свързана с откриването на сградата на ДБИ през 1977 г. До това събитие се стига благодарение на изключителната настойчивост и решимост на Тодора Топалова да сбъдне една мечта в името на идните поколения библиотечни специалисти.

Най-доброто от традициите, съчетано с най-съвременните тенденции в библиотечното образование, е водещ принцип в дейността на ректора проф. д.и.н. Стоян Денчев. Затова и на входа на сградата всеки може да прочете две наименования: СВУБИТ и ДБИ.

Тържеството бе не само внушително, но и развълнува присъстващите още при появата на Академичния съвет (всички в тоги), посрещането на знамената със ставане на крака (на Република България, на Европейския съюз и на СВУБИТ), изпълнението на националния химн и химна на Европейския съюз.

Безупречната организация и протоколният ред бяха съчетани с неподп-

равена искреност, дълбоко уважение и признателност, човешка топлина към г-жа Тодора Топалова, чиито възпитаници и колеги бяха в залата.

Деканът доц. д-р Мария Младенова разказа за най-ярките събития в живота и творчески път на Тодора Топалова – всеотдайна и заслужила радетелка на библиотечното образование и култура, с висок престиж сред колегите си и с участие в авторитетни международни организации. Не случайно в продължение на 10 години (1977–1987 г.) тя е член на Постоянния комитет на ИФЛА по въпросите на библиотечното образование. В този период тя организира работата на три негови работни посещения в България, приобщавайки част от българските библиотечни специалисти към целите, задачите и стратегията на ИФЛА.

Доц. Младенова цитира високата оценка за Т. Топалова на президента на ИФЛА г-н Пребен Киркегор, присъствал на тържественото откриване на сградата на ДБИ на 6.IV.1977 г. Ето и неговите думи на възхищение: „Ние, които ви познаваме от много години, г-жо Топалова, като енергична и вдъхновена организаторка на професионалното библиотечно образование в България, сме щастливи, че сме с вас на днешния ден, който предполагам, е денят на вашия професионален и жизнен път. Вие показяхте, скъпа домакиньо на

днешното тържество, един пример за останалия свят – до какво високо равнище може да се достигне в нашата професия, когато един творец с въображение, ръководител с фантастична енергия, компетентен и посветен на делото си културен деятел си постави висока цел и влага всичките си сили в борбата за постигането ѝ.“

Словото на Тодора Топалова бе израз на силния ѝ дух, дар-слово и достойнство, на нейната благодарност и признателност към ръководството на СВУБИТ и колегията за проявеното уважение. Тя сподели, че е смутена от оказаното ѝ внимание чрез това вълнуващо и трогателно тържество, а също и радостта, че вече е сбъдната най-свидната ѝ мечта – ДБИ да стане висше учебно заведение.

Отделено бе и място на акцентите в модернизацията на висшето училище, на превръщането му във висше учебно заведение, отговарящо на изискванията на информационното общество. Ето част от нейното слово: „Вие, проф. Денчев, доста бързо и безшумно постигнахте прерастването на Института в СВУБИТ и то по изискванията на Болонската конвенция за висше образование – с право да обучавате за „бакалавър“, „магистър“, „докторант“. Така вие удовлетворихте мечтата ни: част от приетите студенти няма да напускат СВУБИТ и да кандидатстват в други вузове за по-висока степен. Идеята ви за бъдещето развитие на СВУБИТ да се интегрира с европейските образователни структури, като повишите качеството на образованието, но и запазите българската традиция, а именно: спе-

циалностите библиотекознание и библиография, книгознание и книгоразпространение, е чудесна. Това ще стимулира и преподаватели, и студенти.“

В почетната книга на висшето училище Тодора Топалова написа: „Човек трябва да обича работата си, да бъде всеотдаен, отговорен и настойчив във всяко свое начинание, за да постигне целите си!“

Проф. Стоян Денчев прочете извадка от протокола на заседанието на Академичния съвет от 28.XI.2005 г. – Аудитория № 207 да носи името на Тодора Топалова в знак на признателност за всичко, което е направила за ДБИ, чийто правопреемник и продължител на най-добрите традиции е СВУБИТ. Той ѝ връчи грамота и почетен плакет по случай 55 години от създаването на ДБИ, навършването на 85 години и дългогодишна и резултатна дейност на ДБИ.

Приветствия поднесоха Анета Дончева – зам.-директор на Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, Радка Колева – директор на Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив, Ваня Грашкина – председател на СБИР, връчи на г-жа Топалова грамота с благодарност за изключителния ѝ принос за създаване и развитие на СБИР.

Словата бяха израз на дълбоко уважение и искрена признателност към личността на г-жа Топалова като професионалист, новатор в мисленето и действията, личност с голямо сърце, превърнала се в образец на поведение за своите възпитаници, които днес имат водещи позиции в библиотечната общност. Те ѝ пожелаха здраве, сили, енергия и настроение.

ИНФОРМАЦИОННО РАЗНООБРАЗИЕ НА СВЕТА

НАДЯ ВЛАДИМИРОВА

На 19 май т.г. в зала „Тържествена“ на СВУБИТ се състоя II студентска научна конференция с изложба. На форума присъстваха стотина делегати, в това число студенти, преподаватели, научни експерти и видни дейци на информационно-комуникативната сфера у нас като експертите: д-р Зорница Петкова (класик на българската библиография, представител на знаменитото трето поколение библиографи, съградили Българския библиографски институт), проф. Иван Попов, проф. Христо Мермерски, проф. Желязко Стоянов, проф. Димитър Христов, ст.н.с. д-р Никола Казански и др.

Официални гости бяха: зам.-министърът на Министерството на образованието и науката Ваня Добрева, зам.-министърът на Министерството на културата Надежда Захаријева, завеждащият дирекция „Библиотеки“ към Министерство на културата Венцислав Велев; дългогодишните директори на институциите на информатизацията в България Тодора Топалова, Константинка Калайджиева, Елена Савова; сегашните директори Боряна Христова, Ваня Янкова; редакторите на: в. „За буквите“ – Илия Пехливанов, сп. „Наука“ – Искра Арсенова.

Към организацията на конференцията бе подхотено новаторски, като се отличаваха две сфери – на студентите и на гостите, равнопоставени една спрямо друга, между които протече оживен диспут.

Първото пленарно заседание бе от-

крито от ректора на СВУБИТ – проф. д.ик.н. Стоян Денчев. Водеща бе студентката Кремена Андреева. В центъра на словото на ректора бе науката и младото поколение студенти – изследователи, архитекти на инфосферата. Те, от своя страна, му поднесоха ритуална книга, в която бяха събрали първите си научни изследвания, удостоени с появата си както в „Трудовете на СВУБИТ“, сп. „Библиотека“, „Издател“, „Философски алтернативи“ и др., така и на електронната страница на училището – www.svubit.org. Самите публикации бяха експонирани и на изложбата на конференцията, и в постоянно действащия Музей на съвременната българска духовност в СВУБИТ.

Студентката Валентина Янакиева направи предложение от името на Инициативния комитет за създаване на Студентско научно общество, за да се консолидират проучванията по актуални направления на студентите и да се дава публична системна изява на техния принос в научно-изследователски конференции.

Направеното предложение бе възприето с аплодисменти и ознаменувано чрез символно засаждане на лаврово дърво под звуците на соловото изпълнение на цигулка на Мария-Румяна Лиркова – възпитаничка на Българската държавна консерватория, свирила на престижни концерти у нас и по света.

На фона на неостаряващия Evergreen „My way“ („Моят път“) същността на ритуала бе поднесен от студентката Гертана Трифонова. Символ на науката и поколенията в изграждането на научна школа, лавровото дърво в световната култура е свързано със същинското проявление на върховното научно творчество, вбрало конотации от научно, житейско, митологично и религиозно естество (от тук: „Лауреат на...“).

Девизът „Не съд за знание, а пламтящ факел“ стана мотото на конференцията.

В церемонията участваха ректорът на СВУБИТ и представители на студентите от всички специалности и курсове на университета и техни колеги от чужбина.

Изпълняващият функцията секретар на форума – студентът от най-младата специалност на училището „Информационни технологии“ Борис Борисов – запозна присъстващите с експозе „Разбирането на проблема за информационното разнообразие на света като противовес на самозаличаването“, възприето като Манифест на Студентското научно общество.

Докладите на участниците на конференцията бяха представени в обобщен вид от студентката Мария Полихронова. От 80 научни разработки, представени на форума, бяха подбрани 59 изследвания, както следва:

- 29 изследвания на I секция „Библиотекознание, библиография, книгознание“;

- 16 изследвания на II секция „Информационни технологии“;

- 14 изследвания на III секция „Културно-историческо наследство“.

През периода 2005–2006 г. са публикувани 11 статии на 11 студента; през

2006 г. са под печат 12 изследвания на 14 студента, а подготвяни за печат през същата година са 13 изследвания на 15 автора.

Всичките (три) секции работеха в единен формат; всяка с по трима съпредседатели: от студентите, от зав.-катедрите на СВУБИТ и от гостите-експерти. Резултатите от работата по секции се обсъждаха в работен план както по време на дискусиите на секциите, така и на кратката кафе-пауза.

На второто пленарно заседание представители от всяка секция (по инициатива на съпредседателите) обобщиха резултатите. На конференцията студентите участваха с актуални разработки, финансирани от специални проучвания по международна универсална библиография; най-съвременните информационно-комуникативни трасета на България („България – фирмена енциклопедия“), справочно-енциклопедични издания („България XX век: Хроника“, „Българската цивилизация“, „Културна антропология“, „Sociology“ и др.).

Обобщаващото слово на проф. Иван Попов даде всестраничен академичен анализ на представените доклади. „Системност – истинност на научните изследвания“ – такава бе идеята, на която той акцентира.

Студентското научно общество, създадено на 19 май т. г., на II студентска научна конференция и изложбата „Информационно разнообразие на света“, е необходимата естествена среда, в чието лоно съзрява информационното бъдеще, защото и студентите на СВУБИТ са сред архитектите, които са призвани да го градят.

ДА ОТКРИЕМ ТВОРЕЦА В СЕБЕ СИ

ДВЕ МНЕНИЯ ЗА СРЕЩАТА С РАЗКАЗВАЧКАТА НА ПРИКАЗКИ КАТАРИНА РИТЕР

По инициатива на СБИР и Гьоте институт – София на 25 и 26 април т.г. в зала „Вяра” на Столична библиотека се проведеха разказваческа вечер и уъркшоп, разкриващи тайната как да разказваме вълнуващо и изкусно приказки, включвайки в разказа различни похвати на пантомимата и изразителното владееие на гласа си, преобразявайки се с лекота от един литературен персонаж в друг. А също така и да преживеем интересното приключение, наречено „Открий твореца в себе си и създай своя вълнуваща история!”

На 25 април разказвачката Катарина Ритер представи интересни и поучителни приказки, които разказа стилно и атрактивно, включвайки в своя разказ пантомима и грабващо вниманието присъствие на сцената. Поразително беше и перфектното ѝ владееие на интонацията и изразителното разказване на всяка една приказка.

Организаторите бяха помислили и за онези, които не владеят добре немски език. Във фойето бяха подредени листове с преведените на български приказки, които ще се разказват, така че сюжетът и поуката им да не останат неразбрани.

Гостенката Катарина Ритер успя с лекота да зареди аудиторията с артистичния си талант и вдъхновяващо излъчване, както и да ни внуши да последваме примера ѝ и да станем добри разказвачи. Тя разказа своите приказ-

ки по неповторим начин. Показа ни как е възможно да се превъплъщаваш от един герой в друг и да провокираш въображението на слушателите сами да изградят свои образи и ситуации по разказаната приказка. Така чрез разказваческото изкуство успешно може да се събуди и поддържа интерес към книгите с приказки.

В училищната библиотека на 107-о ОУ „Хан Крум”, където работя, всяка година организирам състезание за най-добре разказана приказка, което провеждаме в деня на уменията, предвиден за цялото училище. Учениците по свой начин пресъздават чрез своите разкази приключенията, чувствата и емоциите на героите от самостоятелно избраната приказка. Разбира се, някои по-сковано, други по-раздвижено и увлекателно, – на когото както му е заложено и е развил в себе си таланта да разказва пред публика.

След като преживях тази вълнуваща и духовно обогатяваща разказваческа вечер, за мен ще бъде удоволствие да представя и да дам по-добри насоки на желаещите да участват в следващото състезание за най-добре разказана приказка. Хрумна ми на най-добрите да уредя да участват във втори кръг, на който да разкажат измислена от тях приказна история.

По време на проведения целодневен уъркшоп научихме интересни теоретич-

ни и практични насоки за създаването на тематична история и нови подходи за работа и стимулиране на детското въображение и творческо мислене.

Началото на уъркшопа започна със следната игра. Всеки от участниците в залата трябваше да се разходи из нея и да назовава различни предмети с неистинските им имена. Разтоварващо и творчески ангажиращо, смешно и забавно! Така столът се превръща в яхта, часовникът в пингвин и т.н. Условието на играта е да назоваваш светкавично и да не се замисляш!

Във следващата игра всяка една от участничките имаше до три минути, за да разкаже история, според изтеглен от самата нея талон с тема или текст, освен с лична случка от детството, интригуваща лъжа, какво е ставало в кухнята на баба и т.н.

С подобни игри в училищната библиотека поуморените ученици се освежават и зареждат емоционално. Освен това те опознават по-добре другите участници в играта. Така тя ще ги сплоти и сприятели дори с непознатите досега участници. Мъдреците казват, че човек по-лесно научава, когато почне от по-лесното и постепенно премине към по-сложното.

И така третият етап на уъркшопа започна с теоретична част, в която разказвачката на приказки Катарина Ритер ни представи теоретично структурата по създаването на филми.

Историята, която противопоставя различни сили и държи зрителя в приятно емоционално напрежение, е интересна и вълнуваща. Темите на такива истории са драматични – например бедност, болест и т.н. Повик – героят търси изход от нещастieto – жива вода, битка със змей...

Интересна е схемата, по която се съставят историите. Тя ни бе представена нагледно. На фона на черен плат умело бе ушит сребрист кръг, разделен на два полукръга – бял и черен. Горният кръг символизира деня, асоцииращ се с положителните емоции и победата на светлината над тъмнината, – с една дума: доброто тържествува. А долният кръг – това са нощта, мрака, тъмните сили...

За персонажите в една история винаги има праг, който трябва да прескочат, а също и помощник по пътя. На първия праг – водач, който помага да се прескочи, и пазач, който пречи да се преодолее прага. Така зрителят преживява емоцията от противопоставяне на силите. И така нашият герой преминава от горния в долния кръг. Побеждавайки тъмните сили, той отново се завръща в горния кръг като победител.

Историята завършва с щастлив край, но зависи от твореца какво послание или предупреждение смята да отправи към публиката. Има и драматични истории с тъжен край, въздействащи пречистващо и извисяващо.

На финала ние, участниците в уъркшопа, влязохме в ролята на творци, работещи в екипи от 3-4 души, за да създадем нашата вълнуваща история и да я представим на сцената. За целта всеки екип си изтегли тема за сюжета, който ще сътвори – научна фантастика, криминале, любовен роман, екшън.

Помощните ни материали бяха списания и бял плакат, върху който да залепим и подредим главните герои от нашата история. Време за съчиняване – един час, след което всеки екип представи пред останалите своята история.

Състезание с такава творческа ангажираност е много подходящо за учениците, за да могат да развият потенциала си за работа в екип, където да се научат да представят своите идеи и мнение, да проявят артистичните си заложби и дарби, представяйки ни посланията на своите истории.

Благодаря на организаторите за интересната среща.

СИЛВИЯ КРЪСТЕВА

Когато бях малка, сгушвах се в полите на баба и се пренасях в други светове, а тя ми разказваше ли, разказваше за принцове и принцеси, далечни земи и страшни чудовища, за вълшебства и магьосници... Ах, колко много обичах баба!

Днес приказките ѝ са все още живи в сърцето ми и носят светлия спомен за нея. Защото тя ме научи да вярвам в мечтите си, да разпознавам доброто от злото, да съм смела и истинска. Нейните разкази ми помогнаха да бъда такава, каквата съм днес, – поетична и творческа личност, взираща се в света наоколо, а и отвъд него.

Днес, когато вече съм голяма и неусетно тръгнах по следите на баба, денят ми е свързан с приказки и истории, които препоръчвам или чета на деца. Отговорно мога да кажа колко важно е да общуваш с малкия човек, да му четеш и разказваш, да му предаваш житейския опит, скрит сред коричките на книгите.

„Аз имам приятели, с които ми е

много приятно да дружа. Те принадлежат на всички времена и на всички народи. Едни от тях са се подвизавали на бойното поле, други – между четирите стени на кабинета си, на научно поприще. Достъпът до тях е много лесен, защото те всякога са готови да ми услужат. Както искам, тъй другарувам с тях. Едни ме учат да живея, други – как да умира. Едни ми разпиляват тъгите и скърбите, други ми закаляват душата, учат ме да обуздавам желанията си и във всичко да завися от себе си“ – пише великият италиански хуманист от XVI в. Франческо Петрарка...

Не е трудно да се досетим, че приятелите на Петрарка са книгите. Да, книгата наистина е неопенимо богатство. От най-ранното си детство всеки има своята първа и последващи срещи с книгата: в семейството, детската градина, училището, университета, срещи, продължаващи през целия живот. В детските години, в съзнанието на младия човек, книгите оставят най-трайни и ярки следи, поставят основата, върху която бъдещето ще надгражда цялостния облик на неговите знания, опит, потенциал.

Изключително важна роля във формирането на детската личност имат литературата и изкуството. Художествената книга разкрива пред своите читатели многообразието на живота, дава познания за различни явления и факти, възпитава и изгражда личността.

В процеса на общуване с книгите ние се докосваме до красивото и доброто, живеем с радостта и болката на героите, обогатяваме мисловния си хоризонт. Книгата оформя миогледа, чрез нея читателя осъзнава своите въз-

гледни, обогатява чувствата си, изгражда своите стремежи и интереси. Той опознава и оценява действителността, природата, обществото, своята същност, определя позициите си към света. Книгата дава поуки, дарява сила и смелост за решаване на жизнените проблеми, разкрива в дълбочина сложните човешки взаимоотношения.

Животът днес налага нови правила, властват телевизията, новите информационни технологии, неусетно читателят и книгата биват отдалечени един от друг. Ето защо инициативите, свързани с насърчаване на четенето, са толкова важни и незаменими в забързаното ежедневие на днешния ден.

Четенето е инвестиция в бъдещето, това е и посланието на инициативите и мероприятията, подети от Гьоте институт и Съюза на библиотечните и информационни работници и други техни партньори.

С искрен интерес и благодарност присъствах на последната ни среща под мотото „Четенето – инвестиция в бъдещето“, този път посветена на разказваческото изкуство.

На 25 и 26 април т.г. в София, а после и във Варна, със съдействието на СБИР, Столична библиотека – София и Регионална библиотека – Варна, се проведеха пърформанс и уъркшоп за разказвачи с Катарина Ритер. Г-жа Ритер участва в различни национални и международни фестивали и организира разказвачески вечери и уъркшопове. Тя разказва свои и взети назаем истории за деца и възрастни, а също е и една от основателките на форума за

разказвачи в Мюнхен. Мероприятието за разказваческото изкуство насочи разбирането на „четенето“ в най-широкия му смисъл: като литературно-естетически процес, място на среща на външно и вътрешно, на реалност и фантазия, като катализатор и комуникативна ситуация и творческо преживяване.

Нашият професионален водач в приключението „Разказваческо изкуство“ г-жа Ритер ни завладя напълно със своето майсторство да разказва истории и ни потопи в свят на фантазии и вълшебства. Със знанията, които ни предаде, тя ни помогна да опознаем вътрешния часовник на историите. Представи ни историята на митичния герой по схемата на Йозеф Кемпъл. Научи ни, че разказвачеството е изкуство, подчинено на правила, сюжети и схеми, че всяка история е като живо същество, което „диша“ чрез своите герои и енергетични точки. Показа ни как сами да създаваме свои истории по определена сюжетна схема, как да ги онагледяваме чрез специално изработени материали, като картинки за отделните спирки в историята ни, герои, пазачи, помощници и др.

Колкото и да се опитвам да пресъздам случилото се, оставам с усещането, че не успявам да го опиша така, както бих искала и както вие заслужавате. Но, мисълта, че магията и вълшебствата не могат да бъдат описани, а просто трябва да бъдат усетени, ме успокоява и ме кара да вярвам, че съм успяла.

ВИОЛЕТА ХРИСТОВА

ЖИВ Е ОГЪНЯТ В НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ

„ХРИСТО БОТЕВ“

НИКОЛИНА МАНЧЕВА

Ако дойдете в с. Подвис, община Сунгурларе, в центъра, зад четири големи елхови дървета ще видите величествената сграда на читалището. Вдясно от входа е барелефът на патрона му Христо Ботев, вляво – кратка справка за строежа му. Влизайки вътре, ще видите портретите на писателите, посетили селото, и на селски самодейци, а стената пред вас е покрита с рисунки на деца от клуба „Ваканция – лято“.

Народно читалище „Христо Ботев“ има своите книги, читатели, посетители. То е отворило гостоприемно врати за пръв път на 28.II.1928 г. Жителите на Подвис разказват как в една от стаята на Дядо-Дучевия дюкян (Дучо Станчев Онулков) е бил запален неугасващ факел, пламтял през минали времена в душите на най-ревностните привърженици, създатели и разпространители на духовни ценности. Това са били 35-те будни жители на Подвис, някои от които участват в строежа на днешния-красив читалищен дом.

Понастоящем читалището разполага с читалня, заемна и книгохранилище, с хубав салон и сцена, с два клуба. В миналото жителите на селото са имали възможност да гледат редовно филми, постановки на театрите от Бургас, Шумен, Разград, Сливен, София и др. На сцената на читалището са пели народните певици Надка Караджова, Не-

дялка Керанова, Стайка Гьокова и др., а също и Лили Иванова. В читалището са гостували писателите Димитър Полянов, чийто дядо е роден в Подвис, Георги Караславов, Асен Босев, Емил Коралов, Валери Петров, Павел Матев, Христо Радевски, ген. Петър Илиев, Камен Калчев, Никола Фурнаджиев, Андрей Гуляшки, Веселин Андреев, а също и композиторите Филип Кутев и Петър Ступел.

Читалищната библиотека при откриването си заработва с 243 книги, събрани от самите основатели, а сега разполага с 15 000 тома. Тук ще намерите енциклопедии, справочници, албуми. През лятото децата са редовни посетители. Те предпочитат да заемат онези книги от детската сбирка, които са задължително четиво за тях. Делът за възрастни (освен класическа литература) непрекъснато се обогатява с нови автори, с книги в помощ на селските стопани и др., въпреки че има какво още да се желае. Но най-ценни и вълнуващи са старите издания, които са истинско богатство. Те се съхраняват в отделно помещение и човек се чувства горд, когато може да подържи в ръцете си романа „Престъпление и наказание“ на Ф.М. Достоевски на издателство „Игнатов“ АД – София. Там ще намерите „Ученическа читанка за руски език“, издадена от Е.П. Христов от Велико Търново през 1896 г., спомене-

ни на жители на с. Подвис, започващи от 1889 г., пълно художествено и илюстрирано издание на работите на Г. Попов от 1927 г., труда на Константин Иречек „Княжество България“, преведена от Екатерина Каравелова и издадена от „Хр. Г. Данов“ през 1899 г. В книгохранилището се намира и стара семейна библия на Чаньо Георгиев Малчев, там е и „Всеобща история на литературата“ от Константин Величков от 1891 г. За с. Подвис са ценни летописните справки за здравната служба, за община Подвис, за пощата, списъкът на загиналите през войните жители на селото.

И всички тези и много други безценни книги в читалището се съхраняват и пазят от библиотекарката Цонка Рачева Димова, която безкрайно обича своята работа. Тя завършва Техникум по селско стопанство и работи в местното ТКЗС, но при откриването на място за библиотекар, макар и с много помалка заплата, тя го заема. Преминва квалификационен курс за библиотекар и вече 21 години работи всеотдайно в читалищната библиотека. Тя е организатор на многобройните изяви на самодейната дейност. С бившата секретарка Ирина Андреева, вече пенсионерка, са донесли на селото много грамоти и награди за участие на вокалната група за изворен фолклор в местни и национални фестивали на народното творчество. Последното участие на вокалната група е от лятото на 2005 г., когато самодейките показаха красивата местна носия и песни на националния събор в Копривщица.

Цонка Рачева вече шест години ръководи с любов детските сбирки на клуб „Ваканция – лято“, в който се събират децата, дошли на гости на баба и дядо. Под нейно ръководство започва подготовката за участие в мегданското тържество в Сунгурларе с девиз: „Долината на лозите пее и танцува“. Г-жа Рачева е организатор на многобройни чествания и обичаи. Всяка година лозарска група обикаля селото и припомня този красив обичай. Празнува се Бабинден, не се пропуска и денят на Трифон Зарезан. За Еньовден се излиза сред природата за бране на билки и подобаващо отбелязване на тази традиция. Коледа, Великден, Гергьовден – и те присъстват в читалищния календар.

Многобройни са изявите, но огромна е нуждата от средства за ремонт на младежкия клуб, на клуба за заседания. Нужни са и средства за подреждане на сбирка от местни носии и оръдия на труда, голяма част от които са на склад.

Сутрин е, от построената през 1898 г. камбанария звъни камбаната, подарена от град Гатчина, Русия. И макар че понякога известява малкото останали жители да се простят със свой съселанин, селото е живо и има с какво да се похвали. Все още улиците са асфалтирани, дворовете – чисти, в изправност е канализационната и водопроводната мрежа. Усеща се още традицията на село, получило II награда за образцово селище от провеждащия се преди години републикански преглед.

Живо е и Народно читалище „Христо Ботев“.

ХУМАНИТАРНАТА БИБЛИОГРАФИЯ – ХУМАНИТАРЕН ПОРЯДЪК НА ИНФОСФЕРАТА⁽¹⁾

НИКОЛА КАЗАНСКИ

Библиографията (1. Библиографска-та информация; 2. Дейността, обезпечаваща появата на тази информация; 3. Теоретичните (класификационни) концепции на вторично-документалната сфера) се разглеждат в труда на Александра Куманова „Введение в гуманитарную библиографию“ като многомерно равнище на космически (планетарно) единното информационно пространство. Другите нива на това пространство са фактите(1); първичните документи(2); метасистемите(4); философските картини на връзки между нещата(5) (с. 96–99 на цит. ч. II на тр. – София, 2005. – По-нататък – всички цит. – по това изд., следвайки логиката и терминосистемата на авт. – Н. К.). Заемаща средното – (3) – място във „вертикала“ на информационното пространство, библиографията е разглеждана като система, която обхваща намиращите се „под“ нея равнища – (1–2) – на фактите(1) и документите(2). Едновременно с това, библиографията сама бива „вбирана“, обхващана от информационните равнища на моделиране (установяване на връзки), намиращи се „над“ нея – (4–5) – на метасистемите (науката, литературата, изкуството, обикновения живот и т.н.)(4)

Слово на премиерата на книгата на Александра Куманова „Введение в гуманитарную библиографию“

и философските картини(5).

Писаната теоретична постановка и терминологичното осмисляне на библиографската система (с. XV–XVI) е ядро на концепцията на Ал. Куманова.

Тази концепция е изведена от библиографската система на планетата чрез извличане на мисловното сито на класификационните построения на библиографията (видове библиографска информация; видове библиографски указатели; видове библиографска дейност и т.н. и т.н.), наблюдавани в историко-културния процес чрез историографията от времето на Калимах Александрийски (III в. пр. н.е.) до днес (началото на XXI в.).

Третираните класификационни построения на библиографията са представени и като многообразни архитектурни построения (Разд. 1–3: с. 1–138), битувачи в различни национални школи и световни центрове на информацията, и като многомерно цяло на инфосферата – ризома (Табл. 1: с. LXXXIII–CLXXIV).

Ризомата е единно построение, в което се наблюдават многообразните множествени метаморфози на библиографските явления (и понятията, и термините). В основата ѝ се намира ретикула – мрежа (структура), изграждаща (структурните) връзки(те) на библиог-

рафията. Отделните структури (сечения) на тази библиографска ретикла са характерните, осмисляни в библиографознанието, структури, по които наблюдаваме консолидация на изследователските гледища: 1. Документална; 2. Читателска; 3. Дейностна; 4. Видова; 5. Съдържателна; 6. Функционална; 7. Организационна (вж по-надолу).

Именно ризомата на библиографията, проявяваща всеобхватното, „всепримиращо“, „миролюбиво“ „цяло“ на информационната реалност, е именувана хуманитарна библиография (с. 85). Специално на съдържанието на понятието хуманитарен (-а, -о, -и) е посветена първата ч. на цит. тр. (1), основана на концепциите в семиотиката, структурализма, археологията, психологията, социологията и т.н. - на философско-научоведската картина на хуманитарното знание; хуманитарна библиография е третиране на информационното многообразие на вторично-документалната сфера не по съдържание, а по подход: хуманитарен подход (съдържателният елемент е аспект от общия – хуманитарен – подход: ризоматика обобщено): с. 120–138.

Теоретичното обосноваване на описаната картина е направено във Встъпителното слово на тр. (с. I–LXXIX); феноменологичното ѝ третиране намираме в основното изложение на разд. 1–3 (с. 1–138); ценностно осмисляне – в заключението (с. 1–154). Подробното емпирично доказателство - индуктивна база (на дедуктивното като цяло изложение на Разд. 1–3) на тр. – съдържат детайлните бележки (с. 155–417), разкриващи лабораторията на изследването.

Работен в продължение на 30 години (1975–2005 г.: с. CCLXXX–CCLXXXII), трудът на Ал. Куманова е базиран от две дисертации, защитени по него (1987 г.; 1996 г.). Шудирани са 5000 документа на 20 езика в най-големите библиотеки на Европа и САЩ.

За прозрачната – ризоматична – наблюдаемост на обемния материал в труда (17 вторично-документални източника по хуманитарно знание; 90 библиографски произведения на ретроспективната универсална библиография от втора степен; 27 вторично-документални източника на информация от историята на библиографията; 1180 названия на библиографските явления през XX в., имащи отношение към формата на библиографската информация и т.н. и т.н.: с. LXVII–LXVIII) съдейства ясната му концептуална платформа. За ментално сито е избрана международната универсална библиография (с. LV). Именно това прави концепцията хуманитарна библиография – планетарно измерима в калейдоскопа на историографията на библиографията (изследването) (с. LIV–LXVI).

Чрез изследването на Ал. Куманова получаваме компактно знание за опериране с предметния (съдържателен) контур на библиографоведската картина на библиографската информация (с. LV). Обхватът на културологичното цяло на библиографията – чрез ризоматиката ѝ – по подход, именувано хуманитарна библиография, позволява да се наблюдава формата на библиографските реалии (с. LV–LXVII). Именно чрез идеалните (ментални) структури на библиографията са прочетени класификационните концепции, битувачи

в нея (с. LVI-LVII): от Ж. Ф. Не де ля Рошел, А. Г. Камю, Е. Г. Пеньо, Ш. Ф. Ашар, през Ф. А. Еберт, Р. О. Джилд, Р. К. Дейвис, до Г. Шнайдер, Л.-Н. Малклес, К. Р. Симон, А. Тейлор, И. В. Гудовщикова и К. Руткаева, Д. Фоскет, Дж. Ликлидер, Б. Ушервуд, П. М. Рой...

Проблемът за формата на библиографията е проблем за методологията на информационното моделиране чрез ризоматика (хуманитарна библиография) и за първи път този проблем звучи в съответствие с полифонията на класификационните построения в историята (с. LVII-LIX). Това става възможно чрез разграничението на космическите (планетарни) орбити на информационното моделиране:

- библиографска орбита (Г. Шнайдер – Л.-Н. Малклес – К. Р. Симон – А. Тейлор – И. В. Гудовщикова);

- библиографоведска орбита (Ж. Ф. Не де ля Рошел – М. Н. Куфаев – Г. Шнайдер – П. Отле – А. Лисаковски – Ст. Вртел-Виерчински – М. Дембовска – Ш. Р. Ранганатан – Е. И. Шамурин – К. Р. Симон – О. П. Коршунов – Р. С. Гиляревски – В. Кунц – Дж. Х. Шира – Дж. Ликлидер – Д. Фоскет – Б. Ушервуд – П. М. Рой – А. В. Соколов – Н. А. Сляднева...);

- интердисциплинарна орбита (В. И. Вернадски – А. А. Любищев – Ж. Дельоз – Ф. Джиатари – Ю. М. Лотман – Т. А. Сибиък – У. Еко).

Книгата на Ал. Куманова има – чрез различните си части – различни читателски адресати: изследователи (Разд. 1-3); когнитолози (Вступ. слово); справочно-информационни работници (Историогр.; Приложения)... Характерно е, че чрез свойствата на ризомата – текс-

това (Разд. 1-3; Примеч.: с. 1-138; 155-417), таблична (Табл. 1-3: с. LXXXIII-CCLXXIX), графична (Сх.; Граф.: с. LXVIII-LXIX), библиографска (Список цит. источников: с. I-LXVII), индексна (Информ. ризома: с. CCCX-DCVIII) – трансформатизмът на информационната реалност (инфосферата) е наблюдаем с просто око в обемната на пръв поглед работа, посветена на наблюдаемостта на метаморфозите в тази сфера чрез библиографията. На практика в отделните структурни конфигурации на изследването са дадени различни модели на един и същи базов – вторично-документален и концептуален библиографоведски – материал.

Същественото е, че книгата на Ал. Куманова е пътеводител по класификационните концепции на библиографията в многообразните им връзки, преплитания и пресичания. Любопитно е да се изтъкне, че първият и последният пътеводител по библиографските ресурси на планетата (международна библиография), съставен от български библиограф, е знаменитият труд на Т. Боров (2), чийто подход – методологията на информационната решетка – ретикулата! – възплава Ал. Куманова: с. XVIII-XX. В тази връзка е характерно, че ветъпителното слово (с. XI-LXXIX) и заключението (с. 139-154) са обобщаващи информационни ризоми на методологията на изследването: първата – онтологична; втората – гносеологична.

Плодотворно за разгръщането на мащабния труд на Ал. Куманова е съществуването на концепцията хуманитарна библиография, съответстваща на семиосферизма (смыслосферата), ноос-

феризма (сферата на разума), отстоявана в трудовете на видните световноизвестни учени-структуралисти в редица интердисциплинарни области на знанието; проф. Ю. М. Лотман (Естония, Русия); проф. Т. А. Сибиък (Индиана, Блумингтън, САЩ), проф. У. Еко (Болоня, Италия).

Облекчение към обемния труд са планираните и реализирани в него седем (!) показалеца: систематичен, предметен, исторически, географски, именен, на символите, на хуманитарните измерения. Последните два - плод на концепцията хуманитарна библиография – извеждат библиографската система до универсално знание. Важно е, че всички тези показалци са ризомно цяло, в структурните планове на всеки един от които се отразяват по специфичен начин останалите. За бързото възприятие на методологичната платформа на изложението – ретикулата (конструкта на информационната ризома) допринася графичното ниво на синтез, достигнато от автора на труда. В съвременната епоха – на визуализация – на комуникациите именно пиктографските методи стават особено ценни(3).

Книгата съдържа 14 схеми (с подсхеми), 3 графични формули (с. LXVIII–LXIX), 3 таблици (с. LXXXIII–CCLXXIX), явяващи се стъпки към проникването във формата на библиографията – свръхключа на ризоматичното ѝ цяло, представляващо естествена „носеща конструкция“ на менталното архитектурно построение на инфосферата.

Теоретико-методологичното ниво на труда на Ал. Куманова (с. I–LXXIX) –

плод на познаване на съвременните парадигмални процеси в науката и историко-културната традиция на планетарния библиографски хомеостаз, в който естествено са внедрени класификационните концепции за вторично-документално моделиране на знаменити световноизвестни библиографи, сред които – и българските (Т. Боров, Хр. Тренков, З. Петкова, М. Кайнарова, Б. Десев, К. Зотова, Г. Драганов, Ст. Кралев...), – е изведено до лапидарен синтез (с. XV–XVI), благодарение на който разполагаме със съвременен тезаурус по верига от важни феномени:

- форма на библиографската информация;
- библиографски реалии (явления);
- библиографска информация;
- библиография;
- хуманитарна библиография;
- информационно пространство;
- информационно моделиране;
- информация.

Характерен за терминосистемата на труда е изоморфизъм на понятията, корелиращ с многообразната многомерна информационна реалност на библиографската сфера в началото на XXI в. – (ризоматичен) корен на трансформатизма на инфосферата.

Описаният трансформатизъм е разгледан като хуманитарно *intentio* на инфосферата – нейно богатство, с което следва да се учим да боравим в калейдоскопа на ризомата (хуманитарен проблем!), а не да избираме прокрустово ложе на едни или други частни виждания за семиосферичното цяло на библиографията, които, както показва опитът, взети поотделно, – живеят не-трайно.

Пред нас чрез хуманитарната библиография се разгръща говорещото (хуманитарно!) битие на многообразната вторично-документална реалност, в която няма неудобни и нежелани конотации, контаминации и коинциденции... Такава е феноменологията на информационната ризома на библиографията – ключ към хуманитарните измерения на семиосферата (срв.: с. DXCVIII–DCVIII).

Появата на книгата „Увод в хуманитарната библиография“ като курс лекции на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии – България и Санкт-Петербургския държавен университет за култура и изкуства – Русия, където тя е апробирана и се преподава (с. CCC–CCCIX), е знак за консолидация на интелектуалните сили, за космичния (планетарен) статус на библиографията през XXI в. като фактор на хуманитаризацията. Плеядата видни съвременни учени, чиито концепции са вградени в труда, сред които виждаме имената на видни дейци, редактирали го, рецензирали го, консултирали го от многообразни ракурси и аспекти (срв. (1), допринасят чрез него да имаме съвременна интердисциплинарна картина на класификационните построения на библиографията – на хуманитарната библиография.

Публикацията на книгата на руски – международен – език е и белег за значението на международната консолидация в класификационното вторично-документално поле на инфосферата. Замисълът на работата – концептуално-текстологичният ѝ подход (в съответствие със системно-структурния и

културолого-феноменологичния подход) – е съхранил лингвистичния оригинал на публикациите по класификация на библиографската сфера, съотнасяйки го със срещаните транслации на други езици – и в авторските концепции, и в справочно-информационната литература (речници, енциклопедии), и във вторично-документалните ресурси (структуриращи съвременното електронно пространство). Всичко това прави разглежданата книга терминологичен компендиум на библиографията (хуманитарната библиография) на 20 езика, в което е сърцевината на хуманитарното (: езиковото, културното, смисловото) *intentio* на инфосферата.

По причини на отчитане на хуманитарните (езикови) измерения структурите на библиографията, пораждащи нейната ретикула (1–7: вж по-нагоре), генериращи информационната ризома, по която е обединено историко-културното множество от вторично-документалните класификационни построения на инфосферата, в работата на Ал. Куманова тези структури са обозначени с названията на цветовете на дъгата – универсален символичен способ на именуване на „всички“ нива на битието и знанието (с. XXV–XXIX). Така хуманитарната философска идея *locidus ordo* (4) разпръсква (изнася) (срв. с виждането на И. Пригожин за хаоса – порядъка) от библиографията, библиографознанието, книгознанието, библиотекознанието, информатиката, информационните технологии в съответствие със семиотиката, структурализма и синергетиката натрупаните от специалистите знания и ги предоставя на ин-

формационното съобщество от професионалисти в обозримия вид на ризома за целите на осъществяване на особено прецизни информационно-комуникативни актове.

Пиетет към учителите (с. IV: Посв.; с. XVII–XXXIII: Разд. II. Вступ. слова) (5) и почит към знаменитите Охридска и Преславска книжовни школи в България (с. IV: Посв.), движещи работата на Ал. Куманова, разполагат труда ѝ по нивото му на изпълнение до архитектурната цялост на наблюдение на инфосферата (с. XXXVIII–XLV; 263–272)(6).

Третираното позволява да обобщим: в лоното на семиосферичните и библиографски школи концепцията хуманитарна библиография свързва традиционното и електронното информационно моделиране в единното обозримо цяло на инфосферата.

Бележки и литература

1. Настоящото изложение е представено за първи път на вниманието на научната общественост у нас на 19.I.2006 г. по време на публичната академична презентация на книгата: **Куманова, А.** Введение в гуманитарную библиографию: [В 2-х ч.: Ч. I-II. (Ч. II.) Библиографоведческая картина гуманитарной библиографии: Библиографоведч. исслед.: Курс лекц. по общ. библиографовед. / Гос. высш. инст. библиотековед. и информ. технолог. – България; Санкт-Петерб. гос. ун-т культуры и искусств – Россия; Науч. ред.: А. В. Мамонтов; Лит. ред.: А. В. Кейв; Библиогр. ред.: И. Л. Клим; Консулт. изд.: В. И. Велев; Графич. дизайн-ред.: И. А. Бикова; Компьютерн. набор ризом: Ц. И. Найденова, Т. В. Ал-Бахлул; Худож. исполн. график и графич. композиции-резюме: В. В. Анков; Худож. оформл. и символика: Н. В. Скородум; Рец.: А. В. Соколов, С. Г. Денчев. – С.: Гутен-

берг, 2005. – 1106 (LXXIX, 417, DCX) с.: 3 графич. форм.; 14 схем; 3 табл. (Библиогр.: систем.-алфавитн. сп. [2009:] 1244 нум. [и 865 ненум.] назв. загл. на 20 яз. (Индексы: Системат.; Предметн.; Истор.; Геогр.; Имен.; Символов; Гуманитарн. измерений. (Посв.: ... А. В. Мамонтова... – 73,5 л. изд. коли. – Тир.: 2000 екз.

Библиогр. информ.: [Разд.: Феноменът информ.] // За буквите: Кирило-Методиев в-к „О писменехъ“ / Спец. висше уч-ще по библиотекознание и информ. технол. (София), XXVII. – Бр. 21, ноември 2005. – С. 8. – Посв. на Деня на народните будители 1-ви ноември.

Отз.: **Величкова, Л.** Културната антропология като космос на знанието // Издател: Науч. сп. за кн. / Великотърн. ун-т „Св. св. Кирил и Методий“; Спец. висше уч-ще по библиотекознание и информ. технол. (В. Търново). – 2005. – N 2-3. – С. 116–117.

Цит. кн. е обобщаваща ч. на широкомащабна публ. на авт., появила се като ч. I през 1995 г. в Русия:

Куманова, А. Введение в гуманитарную библиографию: [В 2-х ч.: Ч. I-II]. – Ч. I: Философско-наукоевдческая картина гуманитарного знания: Библиографоведч. исслед. [: Курс лекц.] / [Санкт-Петерб. гос. акад. культуры]; Общ. ред.: А. А. Соловьев; Библиогр. ред.: И. Л. Клим; Худож. оформл.: Н. В. Скородум; Науч. консулт.: Я. Е. Белявский, Э. В. Соколов, В. А. Щученко; Рец.: А. В. Мамонтов, В. П. Леонов, Г. В. Головкин. – СПб., 1995. – 252 с.: 24 схем, 3 табл. – Библиогр.: 510 [250] нум. и 260 ненум. назв. – Посв.: 75-лет. СПб[Г]АК.... – 17,5 л. изд. коли. – Тир.: 200 екз.

Библиогр. информ.: Разд.: Теория и методология библиогр. // Библиотечное дело и библиогр. / РГБ. Информкультура. – 1997. – N 1. – С. 64.

Рец.: **Гусева, Н. И.** Гуманитарное знание и гуманитарные науки // Петербургская библиотечная школа (СПб). – 1997. – N 3. – С. 75–77.

Отз.: 1. **Субетто, А. И.** // Казначеев, В. П.

Проблемы человековедения. – М.; Новосибирск, 1997. – С. 302-303; 342; 2. **Беспалова, Э. К.** Тема, принадлежащая истории // Библиогр. (М.). – 1999. – N 4. – С. 152; 3. **Гордукалова, Г. Ф.** Информационные ресурсы гуманитарных наук: Экономика: Вып. 1: Учеб. пособ. / Санкт-Петерб. гос. ун-т культ. и искусств. – СПб., 2000. – С. 20, 239; 4. **Беспалова, Э. К.** Суровое полотно деятельности и брюссельские кружева теории // Библиогр. (М.). – 2002. – N 2. – С. 13; 5. **Беспалова, Э. К.** Библиография в России на рубеже XXI века ([19]80-[19]90-е годы): Ч. I: Историко-библиографические исследования: Учеб. пособ. по курсу „Библиографовед. Общ. курс“. Разд. II: „История рус. библиогр.“ / Моск. гос. ун-т культ. и искусств. – М., 2003. – С. 6, 27–28; 129.

2. **Боров, Т.** Пътят към книгите: Увод в библиогр. – София: Бълг. библиогр. инст. „Елин Пелин“, 1942. – VIII, 156 с.

3. Известно е, че 80 % от възприятието на информацията се базира на визуалния синтез (образ).

4. Лат.: светъл порядък; ясно и последователно изложение. – Срв.: **Хораций** (Horatius), „Науката на поезията“, 38–41.

5. Срв.: **Куманова, А.** Апостоли на инфос-

ферата [Т. Топалова, Л. Георгиев, С. Ленкова, Е. Златева, Б. Десев, Т. Бончева, М. Василев]: Онтологично наблюдение на ценностите (В чест на 55-годишния юбилей на Държавния библиотекарски институт (днес: Специализ. висше уч-ще по библиотекознание и информ. технолог.)) / Епиграф: „Явното, знаното/ всеки ден бива,/ тука най-тайното/ нам се открива:/ своя божествен мост/ в тоз рядък час/ Вечната Женственост/ спуска към нас.“ (Й. В. Гьоте / прев.: В. Петров // Библиотека (София). – 2005. – N 5. – С. 58–75.

Лит. и бел.: 68 ном. назв. [: 153 неном. библиогр. описания].

6. Срв.: **Куманова, А.** Архитектоника на информационното пространство: Идеален план (Онтологично изследване) / Епиграф: „Защото донейде знаем и донейде пророчествуваме; но, кога дойде съвършеното знание, тогава това „донейде“ ще изчезне.“ (Ап. Павъл. Кор. I (13: 9–10) // Тр. / Специализ. висше уч-ще по библиотекознание и информ. технолог. – София, 2005. – Т. 4. – С. 17-41.

[Разд.: Встъп.: Бележка за публ.]; I: Кадастър; II: Феноменология; III: Когнитология. – Цит. лит. и бел.: [35 ном. назв.] [: Библиогр.: 57 неном. назв.].

ЩЕ СЪБУДИ ЛИ ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПРИНЦ⁽¹⁾ СПЯЩАТА КРАСАВИЦА⁽²⁾

КОНСТАНТИНКА КАЛАЙДЖИЕВА

В началото на 80-те години на миналия век нашата южна съседка Гърция бе приета в Европейската общност и реформираше, съобразно новите изисквания, редица сфери, включително културния сектор, канейки европейски експерти. Във връзка с това, библиотечни работници⁽³⁾ бяха предложени в гръцкото министерство на културата да бъде поканен не консултант от Западна Европа, а от България, мотивирайки се, че в нашата страна масовите библиотеки са на европейско ниво, че в Балканския регион условията на живот са сходни и че няма да се наложи да плащат скъпи консултантски услуги на западни експерти.

Гръцките ни колеги от това време бяха впечатлени от посещението на една тяхна група в България през 1981 г. Направиха свой избор (без наша препоръка) да посетят селски и градски библиотеки в Хасковски и Пловдивски окръг. Силно впечатление им направи, че във всяко село с над 500 жители библиотеката е настанена в специално построена читалищна сграда. В Хасковски окръг библиотечният интериор бе особено уютен, обзаведен с мебели, съобразени с размерите на помещението във всяка отделна селска библиотека. Средният наличен книжовен фонд надхвърляше 6000 тома, с добре поддържани каталози, благодарение на централно изпращаните от НБКМ пе-

чатни картички. Всяка селска читалищна библиотека развиваше активна дейност с помощта на щатен библиотекар или читалищен секретар, подготвени в специални курсове за библиотечна квалификация.

Последва двустранен семинар през октомври 1982 г. в Солун, където наши специалисти⁽⁴⁾ изнесоха доклади за постиженията в различните сектори на библиотечно-библиографското дело в България.

Тези предшестващи събития бяха основание да бъде поканена като експерт по библиотечните въпроси в Гърция. По това време (началото на 80-те години) нашата южна съседка бе изненадващо зле в тази сфера. Нямаха добри масови библиотеки дори в столицата. Беше ми уредена среща с някои от кметовете, избрани от левицата в работническите квартали на Атина (Пирей и др.). Те разбираха значението и ползата от добри библиотеки за хората, но смутено обясняваха, че не разполагат със средства за създаването и поддръжката им. За мен тогава това бе странно. Не можех дори да допусна, че не след дълго такава ситуация ще настъпи и в България.

Както Гърция през 80-те години, сега България е чакаща пред прага на Европейската общност и едно от условията е да изгради „информационно общество“, в което националната биб-

**Основни статистически данни за общообразователните библиотеки
в България през 1939, 1984 и 2005 г.**

Таблица 1

Година	Брой на библиотеките			Книжовен фонд (в хиляди)			Новонабавени книги (в хил.)			Текущи пер. изд.		
	окр.	град.	селски	окр.	град.	селски	окр.	град.	селски	окр.	град.	селски
1939	9	157	2534 ⁽¹⁾	838	661	427	-	-	-	-	-	-
1984	27	503	3318 ⁽²⁾	9 805	15 000	19 000	480	734		29 720	33 447	68 274
2005	27	506	2089 ⁽³⁾	130 000	15 864	17 288	169	нулев	прираст ⁴	9907		1996

	Регистрирани чит. (в хил.)			Раздадени книги (в хил.)			Библиотекари щатни			
	окр.	град.	селски	окр.	град.	селски	окр.	град.	селски	
1939	-	-	-	180	562	645	35	-	-	
1984		347	675	758	6 594	13 млн.	10 263	777	1108 в това число 82 чит. секр.	2246 1568 чит. секр.
2005		153	250	288	3 898	6 млн.	4857	860		2374 в това число 1846 чит. секр.

¹⁾ Последната мирна година преди Втората световна война за библиотека се отчита всяка книжовна сбирка в читалищата, независимо от нейния обем и организационно състояние.

²⁾ Последната година със статистически данни, публикувани в Статистически годишник на библиотеките, НБКМ, 1989 г. – за библиотека като статистическа единица се отчита над 300 тома книжовен фонд.

³⁾ Първата година след 1990 г., през която са събрани по-обстойни статистически данни за общообразователните библиотеки от НСК – за библиотека като статистическа единица се отчита над 2000 т. книжовен фонд.

⁴⁾ През 2005 г. са отчетени 141 хил. набавени книги в градските и 119 хил. в селските чит. библиотеки, но са отчислени 145 хил. в градските и 119 хил. в селските.

Сравнителни статистически показатели на общообразователните библиотеки
за България за основните дейности (2005 г.) и за Гърция (1997 г.)

Таблица 2.

Страна	Население ⁽¹⁾ (в хил.)	Брой на общообр. биб-ки	Наличен книжовен фонд	Новонабавени книги
България	7900	2722 ⁽²⁾	44 млн.	нулев прираст ⁽⁴⁾
Гърция	11 100	823 ⁽³⁾	9 млн.	278 хил. единици

	Регистрирани читатели (в хиляди)	Книгораз- давания (в хиляди)	Библиотечен персонал
България	700	14988	3860
Гърция	2286 ⁽⁵⁾	1829	1834 (от тях 1029 дипломирани)

¹ По данни за 2003 г.

² В този брой се включват окръжните, градски и селски библиотеки, притежаващи над 2000 т.

³ В този брой се включват 672 библиотеки с филиалите си.

⁴ През 2005 г. са отчетени 260 000 нови постъпления, но са отчислени 263 000.

⁵ Вероятно са отчетени читателски постижения, а не регистрирани читатели.

лиотека и добрата система от публични библиотеки са един от основните компоненти на това общество. В рубриката „Информационна политика“, поместена в енциклопедията по информация(5), четем: Public libraries are generally accepted as a public good, and there are few industrialized countries that do not have a reasonably well-developed public library system.

Говори се за система от публични библиотеки (public library system), а не за отделни библиотеки. Да се надяваме, че у нас „детските болести“ на прехода са останали в миналото. Резултатите от отричането на необходимостта от библиотечна система, от нейното планиране, финансиране и методическо ръководство; вярата, че всяка библиотека може да се развива самостоятелно и да си намира сама спонсори, за да съществува; че либералната държава трябва да абдикира от намесата в сферата на културата, вече е време да се анализират. Изработването на национална стратегия в образователната система, която е сродна на библиотечната, би трябвало да стане пример за нов подход, за цялостна стратегия и в нашата област.

Анализирането и разумното оползотворяване на завареното наследство и на традициите в дадена страна, като се модернизират и привеждат в унисон с изискванията на човешкия прогрес, са индикатор за мъдра политика. Да се отрича и разрушава всичко заварено води до разруха, в което и да е общество. Не е необходимо да се връщаме много назад в нашата история, за да търсим примери в подкрепа на това твърдение.

Не е ли време, помъдряли от грешките на прехода в други сфери на нашето общество, спокойно да анализираме реалните факти в библиотечната област? Въз основа на тяхното осмисляне, както и на сравнителния анализ за състоянието и постиженията на библиотечните системи в европейските страни, да видим къде сме ние при изработване на стратегия за развитието на нашата библиотечна система от публични библиотеки, която се счита за компонент на информационното общество във всяка държава в ЕО.

Основна база за изследване и вземане на управленчески решения би трябвало да бъдат статистическите бази данни. Въпреки неминуемия процент от неточности, които се допускат понякога от статистиката поради неточно попълване на първични формуляри, все пак, по закона за големите числа тези неточности се губят в сред хилядите точни данни и се получава вярна цялостна представа за действителното състояние на наблюдавания обект. Разчитането и анализът на статистическите данни са извънредно интересно занимание, по-увлекателно за някои хора дори от четенето на художествена литература.

Тъй като цялостното статистическо наблюдение на библиотеките в България, извършвано от НМЦ (Научно-методичен център) на НБКМ, съвместно с НСИ, бе преустановено още през първата година на прехода и едва през 2006 г. НСИ възстановява представянето на по-пълни статистически данни за основните библиотечни показатели през 2005 г., едва сега е възможно да се получи реална представа за със-

тоянието на българските читалищни библиотеки в периода до Втората световна война, през 4-те десетилетия на социализма, както и през последните 15 години на прехода.

В приложените таблици са поместени статистически данни само за общообразователните библиотеки в България, отговарящи на понятието public, т.е. общодостъпни. В България в тези категория влизат окръжните, градските и селските читалищни библиотеки. Обобщените данни за тези три вида библиотеки (общият им брой, сборно техният книжовен фонд, нови постъпления, регистрирани читатели и книгораздавания) се дават дотолкова, доколкото могат да бъдат сравнени с друга балканска страна (Гърция), влязла в ЕО преди четвърт век. По-обстойно се разглеждат основните показатели на градските и особено на селските читалищни библиотеки, тъй като те формират териториалната библиотечна мрежа, обхващаща страната.

Какви основни изводи могат да се направят въз основа на наличните статистически данни?

Полученото наследство от нашето по-далечно и близко минало е богата база, която може да послужи за усъвършенстване на системата от публични библиотеки в нашата страна – едно от изискванията на ЕО.

Броят на нашите общообразователни (публични) библиотеки, получени като даденост на културните традиции в България, е предостатъчен за съвременна мрежа от стационарни библиотеки, обхващаща цялата страна.

От основаването на първите възрожденски читалища до Втората све-

товна война, в продължение близо на 70 години, в страната ни са създадени 157 градски и над 2500 селски читалища с книжни сбирки. Самият корен на думата читалище означава място, където се чете. Според данните от 1939 г., едно селско читалище притежаващо това време средно около 170 книги. Тази малка сбирка едва ли може да се нарече библиотека в съвременния смисъл на това понятие, но стремежът да се създават библиотеки в селата е една заварена добра традиция.

След Втората световна война (от 1945 до 1990 г.) в социалистическа България броят на селските и градските читалищни библиотеки се увеличава, а във всеки окръжен град се изграждат окръжни библиотеки. През 1984 г. статистиката отчита 27 окръжни, 503 градски читалищни и 3318 селски читалищни библиотеки, като за статистическа единица се приема сбирка от 300 книги (един много занижен показател, отстояван от Съюза на народните читалища). Но фактически през този период селските читалищни библиотеки постепенно се обогатяват и през 1984 г. на една наша селска библиотека се падат средно 5–6000 тома.

Данните от 2005 г. показват, че броят на градските читалищни библиотеки е запазен (506), докато селските читалищни библиотеки са намалели с над 1200, което се дължи на нов критерий за статистическа отчетност – запазен е международният стандарт, според който за библиотека се отчита тази, която притежава над 2000 тома. Но и отчетените 2089 селски читалищни библиотеки са предостатъчни за условията в България, като се има предвид

обезлюдяването на селата ни след ликвидирването на ТКЗС. Необходимо е не да се увеличава броят на селските читалищни библиотеки, а добре да се използват наличните при новите демографски дадености.

В съседна Гърция, която няма нашите читалищни традиции, броят на общообразователните библиотеки е само 672, а с филиалите – 823(6). Не може да се разбере колко от тези библиотеки са градски и колко селски, но като се има предвид, че населението на Гърция е по-голямо (11 млн.) и че вече четвърт век страната е член на ЕО, можем да заключим, че броят на общообразователните библиотеки в България наистина е достатъчен.

Библиотечните сгради – едно от необходимите условия за нормална дейност на всяка библиотека – също трябва да се считат за богато заварено наше културно наследство. До 1939 г. в България са построени 480 читалищни сгради. През периода 1945–1990 г. се отбелязва бум в това строителство. Не само в градовете, но и в голям брой села са изградени читалищни сгради, започнати по инициатива, със средства и с труда на местното население и завършени с бюджетно финансиране. Така са построени 2520 нови сгради. Общо в страната 3000 читалища разполагат с добра материална база. В статистическите данни за 2005 г. е поместено наблюдение за общата площ, използвана в читалищата от селските библиотеки. Тя възлиза на 145,71 кв.м. Ако тези данни са верни (може би са допуснати грешки, като е отбелязана цялата площ на някои читалищни сгради, а не само тази, която се използва от

библиотеката), на една селска библиотека се пада средно по 73 кв.м., което е напълно достатъчно за разгръщане на добра дейност.

Нека не подценяваме тази наследствена материална база. Тя е едно богато наследство, което трябва да се запази и оползотвори при съвременните реалности. Опасността може да дойде от агресивността на самородните ни „бизнесмени“, които налитат да използват готово построените читалищни сгради за цели, нямащи нищо общо с предназначението им. В подготвения нов закон за народните читалища трябва да се включи категоричен текст, който да пресече подобни попълзновения.

Наличният библиотечен фонд е също едно богато културно наследство, с което достойно можем да влезем в ЕО.

Дори при най-беглото запознаване с приложените три реда със статистически данни (за 1939, 1984 и 2005 г.) веднага се откроява разликата при обогатяването на книжовните фондове в зависимост от държавната политика към библиотеките.

До 1939 г., завареният книжовен фонд, набавен в продължение на повече от шест десетилетия, когато читалищата са на самоиздръжка, е много беден.

През периода 1945–1990 г., когато държавата отделя редовно средства за закупуване на нова литература за общообразователните библиотеки, книжовният им фонд нараства многократно. През 1984 г. общият книжовен фонд на окръжните, градските и селските читалищни библиотеки е 44 млн. тома, като на една ОБ се падат средно около половин милиона тома, на една градска читалищна библиотека – 30 000 т.,

а на една селска – към 6000 т. От 1984 г. до 1990 г. книжовният фонд е нараснал вероятно с още няколко милиона библиотечни единици, тъй като средногодишният прираст за предходните години е към 1 милион.

За комплектуването на книжовния фонд са полагани специални грижи, както финансови, така и професионално-библиотечни. Приети са съответни нормативни документи, осигуряващи редовно набавяне на нова литература. Краткият текст в Пост. № 167 на МС от 1957 г. осигурява 60 % от държавните субсидии за читалищата да се изразходват за закупуване на литература. От 1968 г. читалищата се финансират от народните съвети и от трудово-кооперативните стопанства(7), което им осигурява достатъчно средства за обогатяване на книжовните сбирки. През 70-те и 80-те години в държавния бюджет се предвиждат ежегодно по 7 млн. лв. за читалищата, от които към 2,5 млн. лв. се изразходват за нови постъпления. Като се има предвид, че през този период държавата субсидира книгоиздаването и цената на една книга е много ниска, с тези средства реално се закупуват голям брой качествени издания с непреходна стойност (събрани и избрани творби на наши класици, справочни издания, най-доброто от нашето книжовно наследство от всички отрасли).

За качеството на книжовния фонд и на набавяната нова литература през този период се полагат специални висококачествени професионални грижи от страна на Научно-методичния център при НБКМ и от съответните окръжни библиотеки за всеки окръг(8).

След като бъде прочистен от морално остаряла литература (такова прочистване се извършва навсякъде по света във всяка публична библиотека, а бурните исторически събития в последните десетилетия у нас правят този процес още по-наложителен), завареният книжовен фонд на нашата библиотечна система от общодостъпни библиотеки ще бъде достатъчно голям по обем, тъй като е комплектуван компетентно с издания, имащи непреходна стойност.

Дори след прочистването от морално остаряла и похабена литература, книжовният фонд на нашите общообразователни библиотеки ще бъде няколкократно по-богат – примерно в сравнение с Гърция.

Бедата е, че в последните 15 години на прехода, не е осигурено попълването на книжовния фонд с нови постъпления. Поради финансова стагнация и погрешната неолиберална философия, че държавата трябва да абдикира от своите задължения към културата, през периода 1990–2005 г. обемът на книжовния фонд в нашите общообразователни библиотеки е останал същият, както през 1984 г.

Библиотечният персонал е другият основен фактор, от който зависи нормалното функциониране на една библиотечна система. И най-богатият книжовен фонд в една обществена библиотека без библиотекар е като училище без учител.

До Втората световна война в нашите читалища (с единични изключения) се развива някаква дейност само на обществени начала, което се отразява негативно, както на комплектуването,

така и на работата с читателите. Така например според статистическите данни за 1939 г. (доколкото може да се разчита на тяхната достоверност, тъй като при събирането им са участвали хора, без съответната професионална подготовка) едно читалище е раздало средногодишно само по 400 тома.

Дори деветте народни и общински окръжни библиотеки разполагат общо в щата си само с 35 щатни бройки (от които в Пловдивската народна библиотека работят 21 библиотекари). Тези библиотеки през 1939 г. са развили много слаба дейност – средногодишно 20 000 книгораздавания на една библиотека.

В периода 1945–1990 г. социалистическата държава осигурява редовен библиотечен персонал за всички видове общообразователни библиотеки. Така например през 1984 г. щатният персонал на 27-те ОБ е 777 единици (от които 670 библиотекари). През същия период в читалищните библиотеки работят общо 3300 щатни библиотекари и читалищни секретари-библиотекари(9). Те развиват 20 до 30 пъти по-активна библиотечна дейност в сравнение с периода до Втората световна война(10).

Въпреки финансовата стагнация през годините на прехода щатният персонал в читалищните библиотеки не е пострадал катастрофално и необратимо, както можеше да се очаква. Напротив, изненадващо е, че през 2005 г. в селските читалищни библиотеки са на щат 2246 библиотекари и читалищни секретари, а в градските библиотеки съответно 1108.

Следователно броят им е почти не-

покътнат в сравнение с периода преди 1990 г.

За съжаление библиотечната активност е спаднала повече от 2,5 пъти, което е видно от направената извадка от таблица № 1.

Година	Регистрирани читатели (в хиляди)		Книгораздавания (в хиляди)	
	Градски чит. б-ки	Селски чит. б-ки	Градски чит. б-ки	Селски чит. б-ки
1984	675	758	13 млн.	10 млн.
2005	260	288	6 млн.	4,5 млн.

Необходим е щателен анализ, за да се разбере защо при един и същ брой на щатните работници през 1984 г. и през 2005 г. извършените основни библиотечни дейности са намалели 2,5 пъти. Това явление може да се дължи на демографския срив, на несъобразено с демографските промени разположение на мрежата от читалищни библиотеки, на остарелия книжовен фонд и на текущо получавани периодични издания, липсата на методическо ръководство и контрол от страна на окръжните библиотеки и на някакви други причини, които следва да се установят въз основа на съответно наблюдение.

Очевидно е, че издействаният преди 1990 г. щатен библиотечен персонал е голяма придобивка за системата от общообразователни библиотеки и тя трябва да се съхрани. Същевременно обаче са наложителни мерки, за да се активизират, мотивират и квалифицират библиотечните кадри, както и да се подобри състоянието на самите библиотеки съобразно новите изисквания на обществото. Наложително е да се

използва ефективно дейността на всеки отделен библиотечен работник, чиято издръжка се плаща от данъкоплатците.

Окръжните методически библиотеки са също голямо, но подценено предимство. Те са гръбнакът на нашата териториална библиотечна система при библиотечно-информационното обслужване и същевременно са механизъм за компетентно професионално ръководство на градските и селските читалищни библиотеки. Тези наши методически библиотеки доказаха своето предимство, като с ускорени темпове (само за две десетилетия) изведоха българските общообразователни библиотеки далеч пред останалите страни в нашия регион и те заеха достойно място всред европейските държави, имащи богати традиции в библиотечното дело.

За съжаление наличният добре работещ механизъм за научно-методическо ръководство бе отречен и разрушен още през първите години на прехода чрез закриването на Научно-методическия център при НБКМ. Разрушена бе функционалната връзка между националната и окръжните библиотеки, а същевременно съвсем произволно ОБ бяха разделени в две категории – 11 регионални и 16 областни библиотеки. За разлика от България, методичното ръководство в останалите бивши социалистически страни бе запазено, а самият характер на автоматизацията изисква наличието на система, поради което там, където тя не съществува в западните страни, сега под някаква форма се създава.

Погрешно приложеният в българ-

ската икономика неолиберализъм автоматично бе пренесен и в сферата на културата, в това число и в библиотечният сектор. У нас се очакваше, че СБИР може да замени работата на НМЦ, че библиотеките нямат нужда от методическо ръководство и могат да бъдат оставени на автопилотаж. Наистина СБИР разви през годините на прехода много активна и полезна дейност, организирайки научни конференции и други форуми, където се изнасяха от наши и чужди специалисти доклади за новите тенденции на библиотеките в ерата на интернет, пред прага на XXI век. Но тези новости не ставаха достояние на всички наши общообразователни библиотеки, откъснати от центъра. В подкрепа на това твърдение може да се посочи, че до 1990 г. сп. „Библиотекар“ се разпространяваше в 2500 тираж, а сега се отпечатва в 360 екземпляра. Отпечатаните материали от конференциите на СБИР също имат много ограничен тираж, въпреки че общият брой на библиотечните работници в страната не е намалял осезателно през годините на прехода. Наивно е да се разчита, че те ще ползват материалите по интернет, тъй като колкото има няколкостотин компютри, те са в ОБ и в някои градски читалищни библиотеки.

Слабите резултати от основните библиотечни дейности (регистрирани читатели, посещения, обслужване с библиотечни материали, да не говорим за внедряване на нови методи за библиотечно-информационно обслужване) също са индикатор за липсата на непосредствено методическо ръководство. Докато през 80-те години нашите

общообразователни библиотеки разда-
ваха годишно над 30 млн. тома, сега
тази основна библиотечна дейност е
намаляла почти трикратно. А това е
кръвоносната система за достигане на
знания до народа ни, пък е и едно от
основните изисквания понастоящем –
с традиционни и електронни носители
на информация широко да бъдат раз-
пространявани знания до всеки отде-
лен гражданин и до обществото като
цяло.

Учебните заведения за подготовка на библиотечно-информационни кадри също са сред големите предимства, с които разполагаме като заварено наследство. Добрите традиции на основания още през 1950 г. Държавен библиотечарски институт бяха сполучливо доразвити от Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии. Това полувековно наше учебно заведение и катедрата при СУ по „Библиотекознание и информатика“ обаче са също крачка напред пред състоянието и приоритетните нужди на нашата библиотечна система понастоящем. Випускниците им са с много добра квалификация, но не е създадена връзка между подготвяните кадри и тяхното внедряване и използване в системата. Ако не се създаде взаимовръзка за ефективното им използване, финансовите средства, изразходвани от нашата бедна държава за подготовката им, се хвърлят на вятъра. И най-важното – няма да приложат знанията си за създаване в близко бъдеще на общество от знаещи, въоръжени със съвременна информация граждани.

Редовното финансиране на библио-

течната система е един от факторите за нормалното ѝ функциониране. Не само у нас, но и навсякъде по света финансовата стагнация за този вид културна дейност е един от трудно решимите проблеми. Трескаво се търсят средства и нови източници за финансиране чрез нови обществено полезни библиотечни дейности и намиране на спонсори. Основният финансов източник обаче както при образователната система, си остава бюджетът.

В страна, каквато е България понастоящем – с разбита икономика и селско стопанство, с компрадорски паразитен капитализъм от латиноамерикански тип, финансовата стагнация е особено тежка, тъй като данъчните постъпления са недостатъчни за осъществяване на социална и културна политика, подобна на тази в уредените държави, каквито са например скандинавските страни. Същевременно още е жив в паметта на хората споменът за финансирането и за всестранните грижи на социалистическата държава за развитието на културата във всички нейни разновидности. Сегашната финансова културна политика на правителствата у нас се свежда до запазване на статуквото. Отпускат се оскъдни средства колкото да не се закрийт традиционните наши културни институции, без да се отделят пари за разгръщане на основната тяхна дейност. Типичен пример в това отношение е бюджетът на националната ни библиотека. През всички години на прехода се предвиждат средства за заплати на персонала и за режийни разходи на сградата, без да се финансира основната дейност – закупуване на литература.

Същият подход се прилага и при финансирането на читалищата. Така например за 2005 г. държавната субсидия за селските читалищни библиотеки е 6 милиона лева. От тях 4 млн. лв. са изплатени за заплати (вкл. 3 млн. лв. за библиотекари и читалищни секретари-библиотекари), 900 хил. лв. са изразходвани за други разходи на читалищата (вероятно за режимни разноски за сградите) и само 447 000 са изразходвани за закупуване на литература и за абонаменти на периодични материали. Средногодишно на една селска читалищна библиотека се падат едва по 200 лв., с които нищо не може да се купи. Това обяснява защо книжовният фонд през 1984 г. и 20 години по-късно – през 2005 г., остава непроменен по обем.

Но би трябвало да сме благодарни и за това финансиране, което е своеобразна инерция от времето, когато социалистическата държава щедро отделяше средства за всички основни читалищни дейности, вкл. и за закупуване на достатъчна по количество и качество литература. Много по-опасно ще стане, ако аргументирайки се със самодейния характер на читалищата, държавата напълно престане да ги субсидира, каквато е била практиката в капиталистическа България до Втората световна война. Това би било пълна катастрофа за нашата библиотечна система, чийто общообразователни библиотеки са в състава на градските и селските читалища. Понастоящем, когато цената на книгите и на периодичните издания стават все по-недостъпни за обеднелия българин, приоритетна задача за решаване е не въвеж-

дането на нови технологии, а намирането на средства за абонаменти на периодични издания и за хубави нови книги, които безплатно да се ползват от населението – преди хората да са станали вторично неграмотни. Това е приоритетна задача при финансирането на селските читалищни библиотеки.

България е страна със стари културни традиции. Като наследство от миналото ние разполагаме с отлично организирана и поддържана с десетилетия библиотечна система от общообразователни библиотеки. Налице са всички предпоставки за нейното нормално функциониране: достатъчен по брой библиотеки; добри библиотечни сгради; сравнително богати за нашите условия книжовни фондове от българска литература; достатъчен щатен библиотечен персонал; държавна субсидия за заплатите на библиотечния персонал; отлични окръжни методически библиотеки, които имат традиции при изграждането на добра териториална библиотечна мрежа и при внедряването на нови методи и средства за съвременно обслужване на читателите... Тази хубава, необходима на хората система, е изпаднала в летаргия като спящата красавица, прободена от вретеното на прехода.

Ако трябва още веднъж да бъдат упоменати причините, довели до този колапс, лаконично могат да бъдат градирани така:

- През годините на прехода не е набавяна нова литература в градските читалищни и особено в селските читалищни библиотеки. Книжният фонд е замръзнал на нивото от края 80-те години.

• Държавната субсидия (основен източник за финансиране на читалищата) е недостатъчна и неефективна, защото се изразходва предимно за заплати и режийни разходи.

• Въпреки че библиотечният персонал през годините на прехода е останал непроменен, вероятно поради липса на нова литература, на ефективно методическо ръководство и на други причини, в сравнение с 80-те години е работил неефективно – 2,5 пъти са намалели основните библиотечни дейности (обслужване на читатели и книгораздавания).

• Прекъсната е връзката между центъра, ОБ и библиотеки на територията на страната. Подготвяните в двете учебни заведения кадри се разпръсват, не попадат в библиотечната система и не се използват за модернизация на библиотечно-информационните дейности.

Сега е моментът основните слабости да се преодолеят преди да се е разсипало завареното културно наследство от миналия век.

Дотук ставаше въпрос за традиционните дейности на общообразователните библиотеки, отнасящи се до традиционни носители на информация – печатната литература, периодичния печат и други библиотечни материали.

Но основното изоставане на вашите библиотеки е в новите информационни и телекомуникационни технологии. От статистическите данни за 2005 г. е видно, че градските и селските читалищни библиотеки притежават общо 829 компютри, като 306 от тях са с достъп до интернет. Това е нашата реалност. Според данни от 2004 г., само 7%

от българите имат компютри в къщи, а 11% използват интернет. При това състояние на нещата е повече от задължително да има държавна политика за оборудване на обществените библиотеки с ИКТ (Информационни и комуникационни технологии), за да бъдат улеснени хората да ги използват нашироко и безпрепятствено. Навсякъде по света достъпът до интернет в библиотеките е безплатен, докато у нас телефонните и интернет услугите в библиотечната система са скъпи. Липсва национална политика за централно закупуване и използване в библиотечната мрежа на национални и особено на международни бази данни (от рода на EBSCO, EMERAL и др.) чрез консорциуми за национално ползване.

А експресният влак на човешкия прогрес се движи с шеметна бързина, както никога досега. Така както на времето парната машина и електрическият генератор са преобразили света, така сега компютрите, софтуерите, телекомуникациите и Интернет превръщат информацията в движеща сила на икономиката и на всички сфери на живота. Заговори се за „информационно общество“, за чието изграждане в държавите бе приета Лисабонската декларация и план за създаване на електронна Европа (e-Europe). България като част от обединена Европа и от глобалното информационно общество задължително трябва да върви в крак с новите изисквания. Информационното общество само по себе си е сложно и включва много компоненти. За илюстрация тук ще бъдат упоменати някои от тях.

Програмата за **електронно правителство** (e-Government) предвижда създаване на бази данни във всички държавни институции с цел да се създаде ефективно и прозрачно управление, да се пресече корупцията, да се улеснят гражданите. Това е огромна по обем програма, като някои слагат знак за равенство между нея и информационното общество. Но ИО включва и други важни компоненти като например компютаризацията и обучението на кадри в образователната система (e-Learning); в здравеопазването (e-Health), в малкия и средния бизнес (e-Business), в медийното пространство и в други сфери.

Библиотечната система от общообразователни библиотеки, начело с националната библиотека, е важна част от информационната политика на всяка европейска държава. Но когато в Лисабон се дискутираше този проблем на високо равнище, тогавашният наш министър на културата дори не разбираше за какво става дума. Съчиняваше ода за царя. Не само поради икономическата стагнация, но и поради липса на държавна, библиотечна политика, внедряването на ИКТ в библиотеките закъсняват неоправдано.

Докато за реализирането на програмата e-Learning през 2005 г., бяха внесени голям брой компютри за училищата (предвиждаше се закупуването на 40 000 компютъра на обща стойност 50 млн. лв.), библиотеките разчитат на случайни подаяния. Друг е въпросът дали такава масова компютързация е осигурена с достъп до интернет и до конкретни образователни програми и бази данни. Като се имат предвид фи-

нансовите затруднения в нашата страна, може би е уместно да се обсъдят на национално ниво възможностите за съвместно използване на ИКТ в малките населени места **едновременно от училището и библиотеката**, от учащите се и местното население.

Въпреки че съм извън професията вече четвърт век, проблемите на нашата библиотечна система ме вълнуват. Като страничен човек, нося риска от неправилни и неточни виждания, но се надявам, че всяко мнение може да допринесе и някаква полза.

Струва ми се, че има **неотложни задачи във връзка с подготвяния бюджет за 2007 г.**

С добре аргументирано кратко предложение, подписано от министрите на културата и на образованието, от председателите на СНЧ и СБИР, да се поиска увеличение на ежегодната субсидия за читалищата поне с 4-5 млн. лв. целево за закупуване на нова литература. Да се предвидят данъчни облекчения за дарени суми от фирми и частни лица.

Да се внесе кратък поднормативен документ за опазване на читалищните сгради.

Нужен е нов проект на **внесените закони за читалищата и за библиотеките**. За сметка на обширни, нищо не допринасящи пасажки, да се внесат максимално кратки, но максимално полезни текстове, осигуряващи финансирането, статута, административното и методическото ръководство. Може би ще се сметне за целесъобразно в малките селища читалищната библиотека да поеме функциите и на училищна библиотека с произтичащите от това ползи.

Независимо от внесените законопроекти, **в прерогативите на министъра на културата са редица инициативи, чрез които да се внесе по-добър ред в системата.** Така например ОБ, съвместно със студенти от двете библиотечни висши учебни заведения, биха могли още през настоящата година да установят точната картина на читалищните библиотеки на територията на всеки окръг, съобразно демографските промени и други показатели в населеното място.

Съвместно с ръководството на СНЧ могат да се разгънат мащабни полезни акции за набиране на нови, полезни и необходими дарения (напр. редакциите на най-големите вестници да отделят от тиражите си ежедневни броеве за нуждите на читалищните библиотеки; издателствата на учебна литература да комплектуват пълен набор от непродадена учебна и учебно-помощна литература за всички степени на обучение в образователната система; да се създаде фонд за издаване на ценна и необходима нова литература, която да се продава без надценка на читалищните библиотеки. Могат да се предвидят и редица други мероприятия, осигуряващи трайни и редовни нови постъпления, а не случайни акции от рода на „подари книжка“.

Да се вземат срочни мерки за квалификацията на читалищните библиотечни кадри чрез периодични курсове, с лектори от СБИР, НБКМ, СБУБИТ и катедрата при СУ. Да се запознаят чрез тях с новите информационни, културни, образователни, обществени и други съвременни функции на общообразователната библиотека. Да

се поставят конкретни задачи и да се проследява изпълнението им от страна на местната методическа ОБ.

Възможни са някои реално изпълними задачи за въвеждане на нови ИКТ в читалищните библиотеки. Вместо да се изразходват средства за създаване на два вида библиотеки в малките селища (читалищна и училищна), за тяхното снабдяване с нова литература, въвеждане на съвременни ИКТ и персонал, би следвало при сегашната финансова стагнация, да се постигне споразумение между двете министерства (на културата и на просветата) в няколко направления:

- Читалищната библиотека да поеме обслужването с учебна и друга литература на учащите се от местното учебно (учебни) заведение, като ѝ бъдат осигурени всички предпоставки за това (многоекземплярна учебна литература, читалня с достатъчно места, двусменно работно време с помощта на учител, заплащан допълнително от Министерството на просветата).

- Компютрите, доставени в образователната система, да се използват в специално помещение на читалището с двусменно работно време.

- Областните библиотеки, СБУБИТ и катедрата при СУ да организират курсове за обучение на библиотечни и учителски кадри за работа с компютърна техника и за навигиране в интернет, целящи използване на бази данни за образование и самообразование, данни с местна полезна информация, както и бази данни от рода на EBSCO. Ще се наложи да бъдат проведени и езикови курсове за работа с компютрите и интернет.

Това са само част от идеите и възможностите, които могат да се използват, стига да има добра воля, добра организация и сравнително неголямо допълнително финансиране. Подробностите могат да се доработват и доуточняват.

Вместо да чакаме ЕС да ни помогне (както принцът в приказката за спящата красавица, а и развитието на библиотечната система в Гърция за последните 25 години не са окуражителни!) би трябвало да потърсим и използваме всички наши вътрешни резерви и пълна мобилизация на силите, за да бъде доизградена наша съвременна, модерна, на европейско ниво система от общообразователни библиотеки.

Бележки

1. Има се предвид влизането ни в Европейската общност.
2. Има се предвид библиотечната система от общообразователни библиотеки (public libraries).
3. Катерина Танополус, председател на Съюза на гръцките библиотекари.

4. Повече по въпроса вж. и в: **Калайджева, К.** Международна дейност на НБКМ. **Известия на НБКМ** за 1993 г., 1993, 198–209.

5. A LA World encyclopedia of librarianship and information services. 3rd ed. Chicago, 1993, 198–209.

6. Statistical Yearbook. UNESCO, 1999.

7. Пост. на МС от 23.02.1968 г. „За народните читалища“ и Окръжно № 185 на Комитета за култура „За издръжката на народните читалища от ТКЗС“ – юли 1969 г. В: **Нормативни документи за библиотечното дело.** Сборник. С., НБКМ, 1975.

8. Повече по този въпрос вж. в: раздела „Изграждане на териториалната библиотечна мрежа от общообразователни библиотеки“. В: **Калайджиева, К.** Материали за историята на НБКМ. С., НБКМ, 2003, 490–506.

9. През 1984 г. в градските читалищни библиотеки работят 1108 библиотекари (от които 82 са читалищни секретари), а в селските 2246 библиотекари (от които 1568 са читалищни секретари-библиотекари).

10. През 1984 г. читалищните библиотеки общо са регистрирали 1 433 000 читатели и 23 млн. книгораздавания.

Редакцията на сп. „Библиотека“ е готова да публикува и други мнения по повдигнатите в тази статия проблеми.

ОЧАКВАЙТЕ: КНИГА IX НА „ОБЗОР НА АРХИВНИТЕ ФОНДОВЕ, КОЛЕКЦИИ И ЕДИНИЧНИ ПОСТЪПЛЕНИЯ, СЪХРАНЯВАНИ В БЪЛГАР- СКИЯ ИСТОРИЧЕСКИ АРХИВ“

МИЛКАНА БОШНАКОВА

Справочното издание „Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив“ доказва във времето своята полза за читателите. Досега издадените осем книги (1) отдавна са изчерпани и вече са библиографска рядкост. Справочникът се търси и ползва у нас и в чужбина.

Поредната девета книга на „Обзорите“ излиза близо десет години след предишната – доста дълъг срок, през който стана и нелеката смяна на поколенията от специалисти в Български исторически архив. Въпреки това, всички основни принципи, върху които са работили нашите предшественици, са запазени и в работата на БИА, и в изработването на справочника като носител на първоизворна информация за съдържанието на фондовете.

Девета книга обхваща характеристиките на 89 архивни фонда: от Ф. 801 до Ф. 881, както и обзорни статии на вторите и следващи описи на: Ф. 10 – Илия Блъсков, Ф. 13 – Димитър Я. Станчов, Ф. 22 – Найден Геров, Ф. 26 – Гео Милев, Ф. 35 – Народна библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, Ф. 207 –

Д-р Христо П. Шишманов, Ф. 229 – Пейо К. Яворов, Ф. 263 – Васил Хр. Радославов, Ф. 284 – Христо Ив. Караманджуков, Ф. 442 – Константин П. Панайодов, с общо около 47 000 документа. Включването на обособена част от обзорни статии на втори и следващи описи на фондове се прави за пръв път в поредичното издание. Тъй като по пореден номер те са преди Ф. 801, техните обзорни статии представляват част I на настоящия справочник.

Поради значителния обем и продължаващата научна и техническа обработка не е включена в книгата обзорна статия за Ф. 849 (Тодор Боров) – ок. 40 000 документа.

Почти изцяло представените архивни фондове са лични, много малко са на обществени организации и институции, като: Народна библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ – Ф. 35, Юнион клуб – София – Ф. 830, Българска търговска банка – Русе – Ф. 832, Български политически партии – Ф. 875 и др.

Личните архивни фондове в книга девета принадлежат на общественици, стопански, просветни и културни дейци, живели и творили в епохата на Бъл-

гарското възраждане, след Освобождението на България (1878), както и през целия размирен XX в. Фондовете на възрожденските дейци са на: Илия Блъсков – Ф. 10, оп. 2; Саулаки Петров – Ф. 834; х. Димитър и х. Христо Хаджиданилови – Ф. 802; Иван Кулин – Ф. 823; свещеник Илия Кацаров – Ф. 804; Васил Попатанасов – Ф. 878 и др. Впечатляващ по обем и богатство на информацията е фондът на големия възрожденски деец Найдено Геров – Ф. 22, оп. 2.

В повече от 20 фонда е отразена темата за освободителните борби на българите в Македония и Одринска Тракия след 1878 г. По-значителните от тях са: Христо Ив. Караманджуков – Ф. 284, оп. 2 и 3; Никола Дечев – Ф. 805; Сребрен Поппетров – Ф. 808; Борис Сарафов – Ф. 821; Гоце Делчев – Ф. 835; Гьорче Петров – Ф. 836; Никола Малешевски – Ф. 837; Пандо Кляшев – Ф. 838; Вътрешна македоноодринска революционна организация (ВМОРО) – Ф. 840; Вътрешна македонска революционна организация (ВМРО) – Ф. 841 и др.

В настоящия том са включени характеристиките на фондове на държавници, дипломати и военни, на активни участници в обществения живот на страната през XX в.: д-р Димитър Станчов – Ф. 13, оп. 2; д-р В. Радославов – Ф. 263, оп. 2; Константин Панайотов – Ф. 442, оп. 2; Янко Сакъзов – Ф. 807; Кирил Терзиев – Ф. 867; Лалка Кръстева – Ф. 868; Димитър Гачев – Ф. 825; Петър Димитров – Ф. 845; Константин Томов – Ф. 812; полк. Анастас Петров – Ф. 801; ген. Велизар Лазаров – Ф. 869; ген. Стою Брадишилов – Ф. 871 и др.

Значителна част от обзорните статии принадлежат на изявени културни, просветни деятели, писатели и поети: Гео Милев – Ф. 26, оп. 2 и 3; Пейо К. Яворов – Ф. 229, оп. 2; Сава Н. Бобчев – Ф. 816; Димитър Божилов – Ф. 826; Маньо Стоянов – Ф. 829; Царевна Миладина – Ф. 843; проф. Христо Кодов – Ф. 850; Елисавета Багряна – Ф. 859; Лалю Маринов (Ламар) – Ф. 860; Владимир Василев – Ф. 861; Иван Сестримски – Ф. 863; Добри Чолаков – Ф. 872; Иван Давидков – Ф. 877 и др.

Интерес за изследователите на новата ни история представляват фондовете на дейци на българската политическа емиграция след Втората световна война, като д-р Христо П. Шишманов – Ф. 207, оп. 2; д-р Панайот Панайотов – Ф. 870 и Иван Дреников – Ф. 879.

Хронологическите рамки на документите от всички фондове на настоящия справочник са от края на XVIII в. до началото на XXI век. В тях са отразени почти всички събития от българската и балканската история през този период: стопанско развитие, църковно-национални борби, просветно движение на българите, взаимоотношенията им със съседните балкански народи, въстанието в Северозападна България през 1850 г., Априлското въстание – 1876 г., Сръбско-турската война – 1876 г., Руско-турската освободителна война – 1877-1878 г., Съединението на Княжество България с Източна Румелия и Сръбско-българската война – 1885 г., административното устройство, политическите борби и културното развитие на България след Освобождението, освободителното движение на бъл-

гарите в Македония и Одринска Тракия, Илинденско-Преображенското въстание – 1903 г., Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война, общественят и културният живот от 20-те години на XX в. до наши дни, дейността на българската политическа емиграция след Втората световна война.

Бележки

1. Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив. Кн. I. (От Ф. № 1 до Ф. № 26). Състав. К. Възвъзова-Каратеодорова и др. Под ред. на К. Василев и К. Възвъзова-Каратеодорова. С., 1963. 250 с.; Кн. II. (От Ф. № 28 до Ф. № 86). Състав. Б. Константинова и др. Под ред. на К. Василев. С., 1966. 246 с.; Кн. III. (От Ф. № 87 до Ф. № 177). Състав. Е. Миладинова и др. Под ред. на К. Възвъзова-Каратеодорова. С., 1970. 228 с.; Кн. IV. (От Ф. № 178 до Ф. № 248). Състав. Е. Миладинова и др. Под ред. на К. Възвъзова-Каратеодорова. С., 1973. 295 с.; Кн. V. (От Ф. № 249 до Ф. № 289). Състав. Е. Миладинова и др. Под ред. на К. Възвъзова-Каратеодорова. С., 1981. 303 с.; Кн. VI. (От Ф. № 290 до Ф. № 380). Състав. Д. Томова и др. Под ред. на З. Нонева. С., 1983. 288 с.; Кн. VII. (От Ф. № 381 до Ф. № 599). Състав. В. Василева и др. Под ред. на В. Тилева. С., 1986. 401 с.; Кн. VIII. (От Ф. № 601 до Ф. № 800). Състав. В. Василева и др. Под ред. на Дора Томова и Цв. Нушев. С., 1995. 446 с.

Из предговора към подготовения от НБКМ за печат „Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив“; книга IX.

НОВИНИ

На 23 юни т.г. в Народната библиотека беше открита изложбата „БЪЛГАРСКИТЕ МАЙСТОРИ НА СЛОВOTO В ТВОРЧЕСТВОТО НА АКАД. ПЕТКО СТАЙНОВ“. Изложбата е посветена на 110-годишнината от рождението на бележития български композитор. Тя се организира по идея на Фондация „Петко Груев Стайнов“ и с активното съдействие на Народната библиотека, Регионалния исторически музей в град Казанлък и Архива на БАН.

Експозицията включва оригинали и копия на авторски партитури, брайлови ръкописи, текстове на музикални произведения, композирани по стихове на известни български поети и писатели. Включени са фотоси и оригиналните авторови пособия за писане на брайлово писмо, предоставени от Фондацията.

Акад. Петко Стайнов (I.XII.1896, Казанлък – 25.VI.1977, София) е водеща фигура в музикалния живот през 30 и 40-те години на миналия век – от т.н. второ поколение, което създава българския национален музикален стил. Автор е на емблематични творби, като симфоничната сюита „Тракийски танци“, симфоничната поема „Тракия“ и Симфония № 2 в До минор. Създател е на българските хорови балади – самостоятелно жанрово направление в нашето хорово изкуство – „Тайната на Струма“, „Урвич“, „Конници“, „Сто двадесет души“ и др. Бил е несменяем председател на Съюза на народните хорове от 1933 до 1944 г., съосновател и председател до 1944 г. на Дружеството на българските композити „Съвременна музика“, член на ръководните органи на Съюза на българските композитори. Той е със съществен принос в издирването и съхраняването на националния музикален фолклор.

БИБЛИОТЕКАТА – ПРОСТРАНСТВО НА СВОБОДАТА

ИНТЕРВЮ С ЛИЗ БИСОНЕТ, ДИРЕКТОР НА БИБЛИОТЕКАТА И НАЦИОНАЛНИТЕ АРХИВИ НА КВЕБЕК

Лиз Бисонет е писател и журналист. Била е главен редактор на големия квебекски ежедневник „Льо Девоар“ в продължение на осем години и е сътрудничала на много други престижни издания. През 1993 г. получава Ордена на франкофоните в Америка, а през 1994 г. е избрана за член на Академията за хуманитарни науки към Кралското общество на Канада. През 2004 г. е удостоена с почетно членство на Филологическата Академия на Квебек. Получила е шест титли „доктор хонорис кауза“, връчени от канадски и американски университети. Едни от най-известните ѝ романи са: „Повярвани неща“ (1995); „Печелиш или губиш, сцени на взаимност“ (1997), „Мари следваше хода на лятото“ (1999), „Подходящо място“ (2001). Последното ѝ произведение – „Миризливката или парфюмът на Балзак“ (2006) – е на границата между есето и романа. Понастоящем г-жа Бисонет е директор на Библиотеката и Националните архиви на Квебек.

Госпожо Лиз Бисонет, вие сте директор на Библиотеката и Националните архиви на Квебек, бихте ли описали вашата библиотека? Каква е нейната история?

Библиотеката и Националните архиви на Квебек е институция, която

много се промени през годините. Квебек е единствената провинция в Канада, която откри своя национална библиотека през 1967 г., през периода, който нарекохме „Спокойната революция“ – важен период за националното утвърждаване на Квебек. Националната библиотека на Канада съществуваше от 1950 г. НБК, както бързо я нарекоха, беше тогава малка национална библиотека с много добро качество, която изпълняваше традиционните мисии на депозит, каталогизиране и т.н. С годините стана ясно, че средствата ѝ за разпространение са недостатъчни, както и възможностите да посреща читателите при задоволителни условия. Интелектуалната ѝ дейност на национална библиотека функционираше добре, както и съхраняването, но условията за посрещане на читателите се оказваха недостатъчни. Ето защо правителството на Квебек в края на 90-те години на миналия век се замисли над този проблем, както и за положението на библиотеката в Монреал, метрополия на Квебек с близо 2 милиона жители, където библиотечното обслужване бе много изостанало спрямо северноамериканските норми. Едновременно започна да се мисли за национална библиотека и за обществена градска библиотека. В крайна сметка правителството на Квебек реши да възприеме нова концепция

и да слее двете институции в една, която да изпълнява функциите на национална библиотека и на голяма обществена библиотека. Поради двойното си призвание тази библиотека не обслужва само жителите на Монреал, а всички граждани на Квебек. Тази идея е уникална, не съществува нищо подобно в Северна Америка.

Как конкретно успяхте да съвместите тези два типа мисии в рамките на една институция?

Трябваше да построим голяма обществена библиотека в Монреал, а също и да създадем много ефикасна виртуална библиотека, която да може да обслужва всички граждани на Квебек. Не бива да забравяме, че територията на Квебек е огромна. 7,5 млн. жители населяват територия, която е три пъти по-голяма от Франция. Да се създадат връзки от разстояние с гражданите изискваше сериозна електронна архитектура, която днес ни поставя в челните редици в областта на виртуалната библиотека, не само в областта на дигитализацията, но и в областта на услугите. Що се отнася до новата обществена библиотека, тя бе открита в Монреал през април 2005 г. Става дума за сграда от 33 000 м², с 2500 места, която предлага 29 вида различни услуги – детска медиатека, специализирани услуги за бизнесмени, емигранти, слепи и инвалиди. Има също и център за конференции и изложбени зали.

Но вие не спряхте дотук...

Наистина не. Успехът на това първо сливане даде идея на правителството да продължи по същата логика и

поискаха от нас миналата година да присъединим и националните архиви. От януари 2006 г. станахме Библиотека и Национални архиви на Квебек (БНАК) с 11 сгради, разпръснати из цялата територия на Квебек. Може да се каже, че БНАК представлява 4 институции в една, натоварена с четири основни мандата: съхранение, разпространение, архиви и виртуална библиотека; това е нейното бреме и същевременно нейното щастие. Аз лично съм напълно очарована от това. Нашето постоянно предизвикателство е логичната съвместимост. Но от гледна точка на гражданина вярвам, че той е много по-добре обслужен по този начин.

Достъпът до тези услуги безплатен ли е?

Напълно безплатен, както предвижда Законът за националната библиотека. Аз лично съм привърженичка на безплатните услуги и винаги съм се борила за това. Тази библиотека се финансира с държавни пари, тоест с парите на гражданите. Те вече плащат с данъците и таксите за нея. Според някои, това не е особено важно, но не е така. Разбира се, безплатният достъп не решава проблема за демократизирането, но той поне дава достъп до културата. Ако поставите бариера на входа на една библиотека, макар и само от няколко долара, хората, които ще отстъпят, които няма да влязат, са именно тези, които вие бихте искали да посрещнете. Всички останали, моите приятели, моите колеги от цял свят и в Квебек не се нуждаят от код, за да влязат в библиотеката. Те знаят много добре как да го направят. Казвам им, на

тях, които са предимно университетски преподаватели, хора на изкуството: „Не съм я направила за вас тази библиотека.“

Бихте ли развили идеята за библиотеката като пространство на свободата, която ви е скъпа?

Да, наистина, това е идея, която много ми допада, която развивам постоянно. Библиотеката може да бъде напълно функционален организъм. Тя може да бъде съвършено неутрална в градското пространство. Съществува тенденция в днешната библиотекономия и по-специално в северноамериканската, която впрочем има голям успех, – да се строят библиотеки със страшно много услуги. Всичките такива услуги ние също предлагаме в Голямата библиотека – за емигранти, бизнесмени, малки предприятия, за младите, които търсят работа и още много други. След като са въвели тези услуги, те са много доволни, защото са станали нещо като супермаркет за документиране. Те предпочитат впрочем да наричат всичко, което се намира в една библиотека „документ“: било диск, DVD, микрофилм, най-прекрасния ръкопис или книга с рецепти. Цяла теория в библиотекономията е изградена около този подход и се казва за библиотекаря, че той се занимава с науки за информацията. Смятам, че ако сме стигнали дотук, то е защото сме се отказали от понятието библиотека, мислейки си, че вече не се нуждаем от него. В нашите общества живеем с усещането, че сме извоювали всичките си свободи, че вече нищо не ни застрашава. Следователно ми се искаше да реагирам на тази тен-

денция, защото смятам, че анализът е погрешен. В действителност нашите свободи са застрашени, дори и те да са много по-малко застрашени у нас отколкото в Ирак, във всеки случай при режима на Садам Хюсеин, или в Куба, където квебекчаните отиват на почивка, без да се притесняват от факта, че един диктатор вкарва в затвора хора, които се опитват да създават библиотеки. Що се отнася до университетите, те са се превърнали в места за управление на професионалното обучение, тъй като пазарът на труда изисква технически подготвени специалисти. И тогава в този контекст кой ще поеме свободното обучение, свободното напредване в знанието и познанието? Според мен именно в това е ролята на библиотеките, които могат да се борят срещу подчиняването на духа и познанието на тясно функционални цели. Когато казвам пред някои групи по библиотекономия или на други места, че библиотеката трябва да има свои ценности, че тя е предимно културна институция и пространство за свобода, някои не го приемат. Но, вижте какво се случва в книжната индустрия днес: ако дадена книга не стане бестселър, тя излиза от книжарницата. Кое е единственото място където книгата, която е била написана вчера, продължава да живее, както и тази, която е на 10, 20 години? Успяват да набият в главите на хората, че дадена книга трябва да се прочете веднага. Всичко е организирано така, че да се случва непосредствено, на мига. Библиотеката е чудесен антидот за това. Тя е чудесно място за свобода, където е възможно да избегнем условностите, които тегнат над нас.

Ето защо я определям и като място на съпротива.

Библиотеката е също и място на паметта. Какво е нейното отношение днес към понятието за време?

Именно, в качеството си на място на паметта на библиотеката винаги се е гледало като на нещо пасивно, което събира и консервира. Но ние живеем във време, където самата памет е малтретирана и трябва не само да я консервираме, но да се опитаме да убедим хората в нейната значимост. Някои библиотеки са го разбрали добре и го изразяват конкретно като представят изложби, които напомнят извоюване-

то на свободата. Националната библиотека на Франция е много добър пример – с последната си изложба за Просвещението. Когато подготвихме откриването на Голямата библиотека, дълго се питахме какво да бъде първото ни послание. В крайна сметка исках да направя голяма изложба за отвоюването на общественото четене в Квебек, което е една от най-големите битки през XX в. Мисля, че подобни инициативи са част от нашите отговорности спрямо общността.

Преведе от френски
Рени Йотова

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ „СОФИЯ 2006: ГЛОБАЛИЗАЦИЯ, ДИГИТАЛИЗАЦИЯ, ДОСТЪП И ОПАЗВАНЕ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО“

От 8 до 10 ноември 2006 г. в София ще се проведе Международната конференция „София 2006: Глобализация, дигитализация, достъп и опазване на културното наследство“. Библиотечната колегия в нашата страна има честта и отговорността да организира този престижен форум. Конференцията ще се проведе под патронажа на председателя на Народното събрание г-н Георги Пирински.

„София 2006“ е част от поредица международни конференции, проведени в Канзас Сити, Канзас (1995), Варшава, Полша (1997), София, България (2000, 2002, 2004). Тези конференции са инициирани с цел изследване въздействието на глобализацията и промените върху библиотеки, информационна инфраструктура и общество.

„София 2006“ за четвърти пореден път се организира в Република България от Департамента по библиотечен и информационен мениджмънт към Държавния университет Емпория, Канзас, Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика при Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, Народната библиотека „Св. Кирил и Методий“ и Съюзът на библиотечните и информационните работници (СБИР).

„София 2006“ ще събере голям брой различни експерти в областта на библиотечно-информационните науки, информационната инфраструктура, технологиите, библиотечното международно сътрудничество и информационната политика. До този момент заявки за участие са подали представители от около 30 страни: Албания, България, Босна и Херцеговина, Бразилия, Великобритания, Германия, Дания, Естония, Индия, Испания, Иран, Италия, Канада, Латвия, Литва, Македония, Норвегия, Полша, Румъния, Русия, САЩ, Словения, Сърбия, Турция, Украйна, Филипините, Холандия, Хърватска, Чехия, Южноафриканската република.

Темите на тазгодишната конференция са:

Библиотеки, музеи, архиви и информационни центрове

Дигитализация и достъп

Интелектуална собственост

Национални и международни информационни политики и проекти

Опазване на културното наследство

Национални библиотеки

Инициативи на националните асоциации

Образование по библиотечно-информационни науки

Сътрудничество и коопериране Дигитални библиотеки

Основен докладчик на конференцията ще бъде проф. Майкъл Горман, президент на Американската библиотечна асоциация. Той ще представи доклад на тема „Ролята на библиотеките за достъпа и опазването на културното наследство“. Сред участниците в конференцията ще бъдат представители на IFLA, EUCLID, ALA и др. професионални организации

В рамките на конференцията се предвижда да бъдат организирани работна среща по проблемите на опазването и реставрацията на библиотечните фондове и студентска сесия. В последната са поканени студенти от различни страни да представят свои работки по темите на конференцията.

Представители на международни дистрибуторски фирми за информационни източници, бази данни, библиотечен софтуер и технологии ще демонстрират свои продукти в дните на конференцията в експозиционна зала. Конференцията ще се проведе в хотел „Родина“.

Повече информация за конференцията може да намерите на уеб-сайта ѝ:

<http://slim.emporia.edu/globenet/Sofia2006/Index.htm>

Информация за участието на колеги от български библиотеки в конференцията може да бъде получена след 10 октомври 2006 г., на тел. 870 42 36 – Катедра по библиотекознание, научна информация и културна политика при Софийския университет „Св. Кл. Охридски“.

ПРЕДСТОЯЩО ИЗДАНИЕ НА НБКМ

В края на юли излиза от печат съвместното издание на НБКМ и Историческия музей – Търговище „Ескиджумайска църковна кондика (1818–1882)“. Съставителството и предговорът, въведителните статии и приложенията са от Йорданка Петкова от Историческия музей – Търговище, а научен редактор е ст.н.с. д-р Христо Темелски, директор на Църковноисторическия и архивен институт при Българска патриаршия.

В предговора си Йорданка Петкова пише:

„Оригиналът на кондиката е притежание на НБКМ, а книгата ще съдържа дигитално заснемани всички страници от ръкописа.

Изданието е подготвено за печат в РИО и отпечатано в Печатната база на НБКМ.

В историята на гр. Търговище през Възраждането има съществени празноти, които се дължат на ограничения брой документи и проучвания за епохата. Радостен е фактът, че днес в Български исторически архив на Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ в София се съхраняват документи, свързани с дейността на Българската източноправославна община през XIX век в гр. Ески Джумая (Търговище). Тяхното цялостно проучване ще хвърли обилна светлина върху не един проблем от историята на града. Става въпрос за осем на брой книжни тела – кондики и тефтери на Общината. По повод честването на 150-годишнината от построяването на храм „Успение на Пресвета Богородица“ през 2001 г. със съдействието и подкрепата на община Търговище и Църковното настоятелство при храма, Историческият музей – Търговище се сдоба с копия на тези изключително важни документи за историята на града. Целта на изданието е да се пусне в научно обръщение един от домашните извори

– Ескиджумайската (Търговищка) църковна кондика (1818–1882), по чиито страници, по наша преценка, се съдържа най-богат и разностранен изворов материал за историята на града. Нейното цялостно представяне ще даде възможност на историци, краеведи, филолози и на тези, които се интересуват от своята родова история да използват тази публикация за свои бъдещи проучвания.

За работата върху Кондиката и нейното издаване изказвам изключителната си благодарност на проф. д-р Боряна Христова, директор на Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, София, която първа ми протегна ръка и поощри в бъдещата работа. За да стане възможно това издание, благодаря и на ст.н.с. д-р Христо Темелски, директор на Църковноисторическия и архивен институт при Българската патриаршия, който се нае с не леката задача на научен редактор на изданието. Съвместната ни работа върху научната обработка на Кондиката ни отне близо две години поради наложителни прекъсвания. Дължа благодарност и на Историческия музей – гр. Търговище и на неговата директорка Магдалена Жечева, за оказаната подкрепа и съдействие.

В заключение трябва да кажем, че публикуването на този ценен източник за историята на гр. Търговище ще прибави нещо ново и колоритно към богатото ни документално историческо наследство”.